

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

Meld. St. 17

(2017–2018)

Melding til Stortinget

Partnerland i utviklingspolitikken

Innhold

1	Innledning	5	3	Kategorier og kriterier for partnerskap	25
1.1	Meldingens bakgrunn og formål	5	3.1	To kategorier	25
1.2	Norske og internasjonale trender	6	3.1.1	Partnere for langsiktig utvikling ...	25
1.3	Tidligere innsatser for konsentrasjon av samarbeidsland	8	3.1.2	Partnere for stabilisering og konfliktforebygging	26
2	Partnerlandskonseptet	10	3.2	Kriterier	28
2.1	Hovedformål	10	3.2.1	Kriterier for Norges rolle	28
2.2	Partnerskapets innhold	10	3.2.2	Fattigdoms- og sårbarhets-kriterier	28
2.2.1	Gjensidighet	10	4	Utvelgelse av land Norge skal søke partnerskap med	30
2.2.2	Felles ansvar	10	4.1	Kategori 1: Partnere for langsiktig utvikling	30
2.2.3	Dialog	11	4.2	Kategori 2: Partnere for stabilisering og konfliktforebygging	31
2.2.4	Utviklingspolitiske virkemidler i partnerland	12	4.3	Fra dyp sårbarhet til bærekraftig utvikling – Norges partnerland ...	34
2.2.5	Tydligere innretting av bistand mot partnerland	13	4.4	Øvrige land som mottar norsk bistand	35
2.3	Faglig samarbeid for å styrke kompetanse og kapasitet	15	5	Økonomiske og administrative konsekvenser	36
2.3.1	Faglig stat-til-stat-samarbeid	16	Vedlegg		
2.3.2	Faglig samarbeid og Kunnskapsbanken	17	1	Partnerland	37
2.3.3	Faglig samarbeid gjennom multilaterale kanaler	20			

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

Meld. St. 17

(2017–2018)

Melding til Stortinget

Partnerland i utviklingspolitikken

*Tilråding fra Utenriksdepartementet 15. juni 2018,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Solberg)*

1 Innledning

1.1 Meldingens bakgrunn og formål

Norges utviklingsinnsats skal bidra til å oppfylle 2030-agendaen og de 17 bærekraftsmålene verden samlet seg om under FN-toppmøtet i 2015. Bærekraftsmålenes overordnede mål er at alle verdens land innen 2030 skal nå målet om å utrydde ekstrem fattigdom, sikre en inkluderende utvikling og fremme velstand, fred og rettferdighet.

Bærekraftsmålene omfatter alle land og alle deler av samfunnet. Sammen med handlingsplanen fra Addis Ababa Action Agenda (2015) for finansiering av utvikling og Parisavtalen fra 2015, utgjør de et globalt rammeverk for politisk handling tuftet på internasjonalt samarbeid og partnerskap for bærekraftig utvikling. Målene tar utgangspunkt i at bistand alene verken kan skape vekst og velstand eller forhindre krig, konflikt eller tvungen migrasjon. Skal verden lykkes med å nå målene, må alle land ta eierskap til sine utfordringer og prioritere sine ressurser rett. Det kreves nasjonal innsats og nasjonale ressurser for å få det til.

Under 2030-agendaen og bærekraftsmålene er det tradisjonelle skillet mellom utviklingsland og

utviklede land ikke lenger relevant. Vi snakker ikke lenger om givere og mottakere, men om gjensidig samarbeid og reelle partnerskap. Det er et felles ansvar å etablere partnerskap som fører til langsiktig utvikling.

For å mobilisere den innsatsen som er nødvendig for å utrydde fattigdom, feilernæring og sult, sikre god helse og utdanning til alle og redusere klimaendringer og ulikhet i verden, må verdens land samarbeide tett. Utviklingslandene bør få dra nytte av et bredt sett av utviklingspolitiske virkemidler, og de utviklede landene må ha en helhetlig tilnærming til utvikling. Det er når de ulike virkemidlene sees i sammenheng over tid at Norges innsats kan skape synergier og gi enda bedre resultater. For eksempel er barns evne til å lære på skolen påvirket av helsen deres. Innsats for ernæring eller barne- og mødre helse vil få effekter for utdanningsnivået, som igjen påvirker kvalifikasjonene i befolkningen. Der det er sannsynlig at folk kan få arbeid, er det også mindre sannsynlig at de føler seg tvunget til å reise andre steder for å livnære seg og familien. Næringsutvikling og jobbskaping er med andre ord sektorer i utviklingssamarbeidet som er sentrale ikke bare

for bærekraftig økonomisk vekst, men også for migrasjonsmønstre.

Gjennom de siste tiårene har bistandsbudsjettet blitt stadig større. I takt med økende pengestrømmer og et politisk ønske om å lede an i internasjonalt utviklingssamarbeid, har Norges utviklingspolitiske engasjement vokst seg større og bredere. For å sikre at den norske innsatsen gir resultater, har regjeringen konsentrert engasjementet om færre land, sektorer, samarbeidspartnere og avtaler. Regjeringen mener at bistanden ikke bør spres for tynt, og at innsatsen må konsentreres for å legge grunnlaget for varige resultater og vedvarende effekt av bistanden.

I Meld. St. 24 (2016–2017) *Felles ansvar for felles fremtid* (Utviklingsmeldingen) redegjøres det for partnerlandskonseptet, som legger opp til konsentrasjon av bistand og et dypere utviklingspolitisk samarbeid med utvalgte land. Partnerlandskonseptet er utviklet for å sikre at bistanden og den brede utviklingspolitiske innsatsen konsentreres om færre land og har et tydelig tematisk fokus. I tillegg vil regjeringen etablere disse partnerskapene for å tydeliggjøre hvordan bærekraftsmålene har endret utviklingspolitikens natur.

I Innst. 7 S (2017–2018), anmodningsvedtak 69, ber Stortinget «regjeringen komme tilbake til Stortinget med en egen sak med klargjøring av det bilaterale samarbeidet med partnerland, herunder kriteriene for valg av partnerland, valg av sektorer og bistandskanaler.» Formålet med denne stortingsmeldingen er å besvare disse spørsmålene og redegjøre for hvordan regjeringen

ønsker å innrette samarbeidet med utvalgte partnerland.

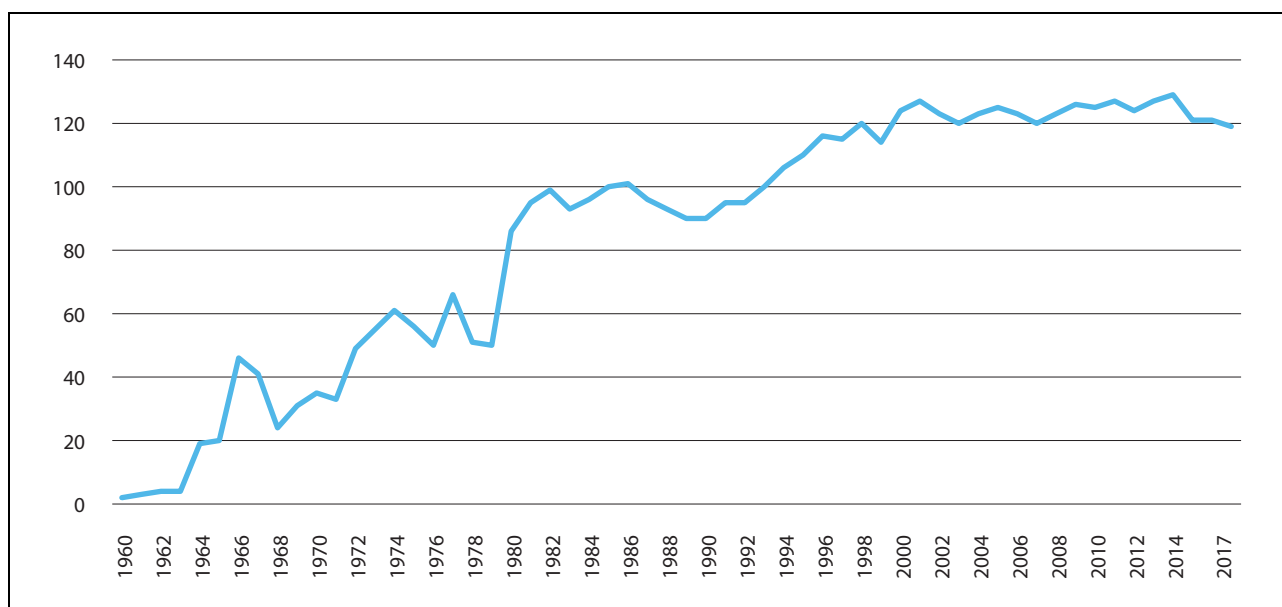
Meldingen følger også opp Stortingets anmodningsvedtak 72 hvor «Stortinget ber regjeringen fremme en egen sak som redegjør for hvordan den statlige kapasiteten kan styrkes og gjøres mer bærekraftig i partnerlandene, slik at landene på sikt kan klare seg uten bistand. Denne skal omfatte stat til stat-bistand, bruk av Kunnskapsbanken, samfinansiering med andre givere, multilaterale bistandskanaler, samt inntektsgenererende virksomhet gjennom skatt for utvikling.» Dette omtales gjennomgående under kapittel 2.3., underkapitlene 2.3.1, 2.3.2 og 2.3.3.

1.2 Norske og internasjonale trender

Norges bistand til utviklingsland hadde sin spede begynnelse på slutten av 1950- og begynnelsen av 1960-tallet. I den offisielle bistandsstatistikken, som går tilbake til 1960, fremgår det at India og Sør-Korea mottok 8,3 millioner kroner dette året. I tiårene som fulgte, vokste bistandsbudsjettet til dels kraftig,¹ og antall mottakerland økte betraktelig. Siden 1994 har i overkant av 100 land mottatt bistand hvert år. Siden 2014 er dette blitt redusert og i 2017 var tallet 84 land².

¹ På 1960-tallet vokser bistandsbudsjettet med i gjennomsnitt 37 pst. årlig.

² Humanitær assistanse, bevilgningene til fred- og forsoningsarbeidet og styrking av sivilt samfunn er unntatt dette konsentrasjonsprinsippet.

Figur 1.1 Vekst i antall mottakerland, 1960–2017 (inkl. bevilgningene for humanitær assistanse, fred og forsoning og sivilt samfunn)

Landene Norge tradisjonelt har vært engasjert i, har vært blant de fattigste og minst utviklede i verden. I flere av disse landene var det historiske grunner til vår tilstedeværelse, gjerne med utspring i misjon og sosialt arbeid. I andre tilfeller har norsk bistand kommet til som følge av en krise – naturkatastrofer, krig eller konflikt.

Norsk bistandsengasjement har også oppstått som følge av at Norge har hatt en særskilt rolle i enkelte land. Vår rolle som tilrettelegger i fredsprosesser er et eksempel på dette. Vilje til å følge opp med bistand for å støtte opp under og gjennomføre fredsinitiativer, er en hovedårsak til bistanden til land som Palestina, Sri Lanka og Colombia. Et annet eksempel er klima- og skoginitiativet. Her tok Norge en ledende posisjon i internasjonal innsats for å bekjempe klimaendringer. Det medførte betydelig økt innsats i mellominntektsland som Brasil, Indonesia og Colombia.

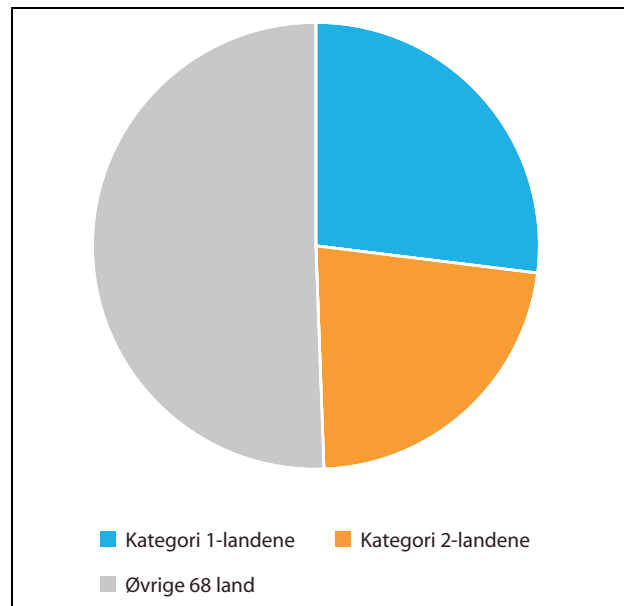
Afrika, og i hovedsak landene sør for Sahara, har vært en hovedregion for norsk bistand over tid. Ser man perioden 1960–2017 under ett, gikk 49 pst. av all bilateral bistand til Afrika (hvorav det meste til Afrika sør for Sahara). Andelen har imidlertid vært synkende de siste 30 årene, fra 68 pst. i 1988 til 41 pst. i 2017, i takt med at en større andel av bistand kanaliseres gjennom globale innsatser. Antall mottakerland i Afrika har ligget på rundt 40–50 siden 1980.

I begynnelsen ble bistanden gitt direkte fra Norge til enkeltland gjennom forskjellige kanaler (stat-til-stat, internasjonale organisasjoner, stedlige organisasjoner eller norske sivilsamfunnsorganisasjoner). Utover på 1960-tallet vokste globale og multilaterale initiativer frem, og stadig mer av norsk bistand ble kanalisert inn i disse globale satsningene. På midten av 1990-tallet utgjorde den bilaterale innsatsen³ opp mot 60 pst. av den totale bistanden, men har siden sunket. I 2017 var tallet nede i 36 pst.⁴ Bistand gjennom globale mekanismer, som for eksempel globale fond, tematiske FN-programmer og Verdensbankens fond, gis som regel uten at den øremerkes på konkrete land. De er likevel et viktig bidrag til utvikling som kommer enkeltland til gode, og som kan ha synergier med Norges bilaterale innsats.

På 1990-tallet gjennomførte OECD en omfattende prosess med mål om å effektivisere utviklingshjelpen for å oppnå bedre resultater. I 2005 kom Paris-erklæringen som satte en fore-

³ Omfatter alle bistand fordelt på land, uavhengig av kanal.

⁴ OECD-gjennomsnittet er 48 pst., Development Co-operation Report 2016, OECD-DAC

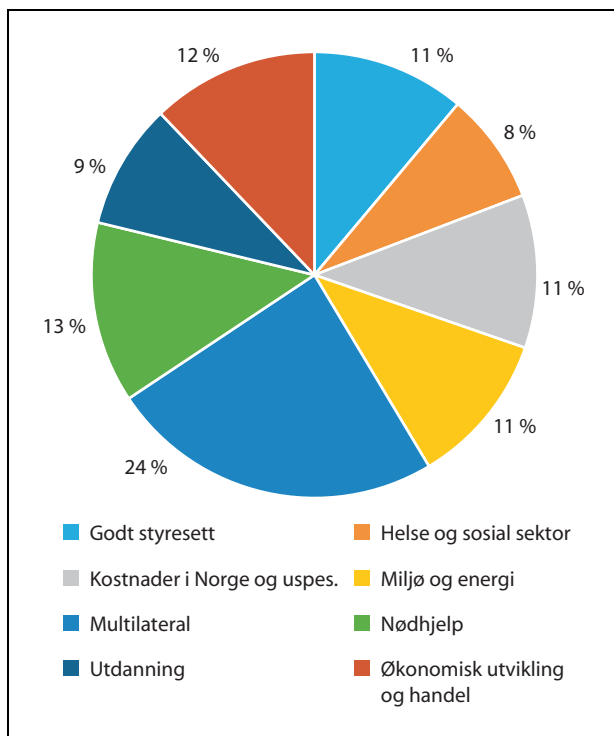
Figur 1.2 Landfordelt bistand 2017 (84 land)

løpig standard for god bistand og godt giverskap. Paris-erklæringen dannet, sammen med utviklingslandenes egne planer for fattigdomsreduksjon og utvikling, grunnlaget for at mange givere gikk bort fra prosjektbistand (enkeltprosjekter) og over til å støtte nasjonale utviklingsstrategier, ofte gjennom programbistand (flere tiltak rettet mot samme formål) og budsjettstøtte. I løpet av de siste årene har imidlertid mange givere faset ut budsjettstøtte, dels på grunn av manglende fremdrift i de nasjonale planene og fravær av resultater, og dels på grunn av utfordringer knyttet til styresett og korrupsjon.

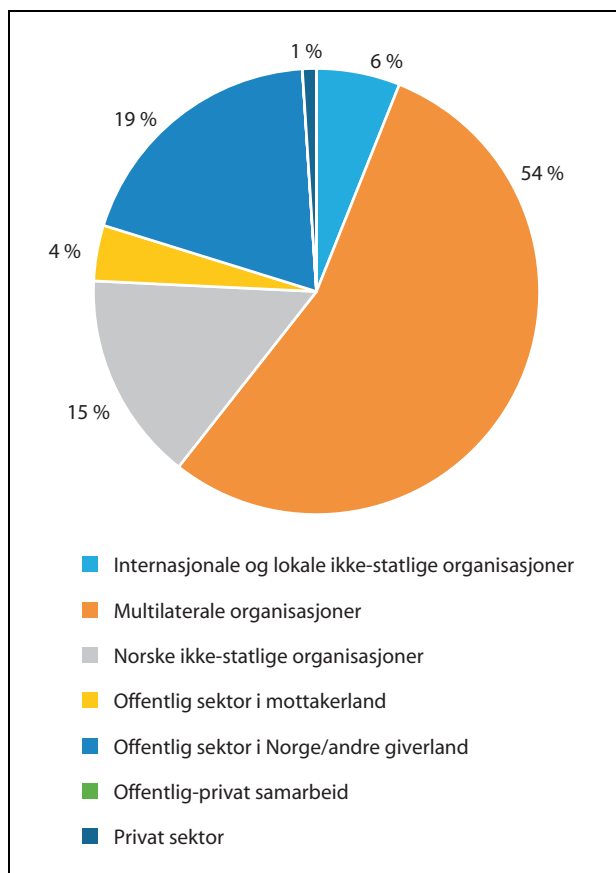
De siste årene har også nye utviklingsaktører, ofte med andre verdsett, vokst frem. Det har gitt lavinntektsland mulighet til å velge bort det som oppfattes som vestlige krav knyttet til miljø, demokrati, menneskerettigheter, likestilling og økonomisk styring. Internasjonale normer og kjøreregler som allerede er under press, utfordres ytterligere og blir stadig viktigere å hegne om for givere som Norge.

I 2017 utgjorde den totale landfordelte bistanden 12,2 mrd. kr. Dette utgjorde 26 pst. av bistandsbudsjettet. De ti største mottakerlandene fikk 48 pst. av den landfordelte bistanden. 35 land mottok mindre enn 10 mill. kr.

Norsk bistand leveres gjennom et mangfold av kanaler. I 2017 gikk 54 pst. gjennom multilaterale organisasjoner, 15 pst. gjennom sivilsamfunnsorganisasjoner, 19 pst. gjennom norsk offentlig sektor og 4 pst. i stat-til-stat-bistand.

Figur 1.3 Sektorfordeling 2017

Figur 1.4 Kanaler 2017

1.3 Tidligere innsatser for konsentrasjon av samarbeidsland

På begynnelsen av 2000-tallet ble det besluttet at den norske bistanden skulle konsentreres om syv hovedsamarbeidsland og 18 samarbeidsland⁵. Kriteriene for valg av hovedsamarbeidsland var landenes vilje til fattigdomsrettet politikk, en stabil politisk situasjon, samt at Norge hadde et bredt, forutsigbart og langsiktig bistandssamarbeid. Konseptet åpnet også for at dersom utviklingen i landet gikk i feil retning, skulle samarbeidet revurderes. For kategorien «samarbeidsland» var kriteriene noenlunde de samme, men det ble samtidig lagt til grunn at andre givere ville ha et ledersvar for den samlede innsatsen, og at Norges bidrag skulle være strategisk innenfor prioriterte satsningsområder. I 2007 ble skillet mellom de to kategoriene avvirket.

Innføringen av hovedsamarbeids- og samarbeidsland førte ikke til noen reell konsentrasjon. Årsaken til dette er sammensatt. Bistanden til en rekke land ble videreført samtidig som det ble inngått samarbeid med nye. Økende budsjettammer har samtidig gjort det mindre nødvendig å prioritere. Noen samarbeidsland manglet kapasitet til å absorbere bistand, mens i andre var samarbeidet vanskelig å utvide som følge av mangel på kapasitet i Norge. Senere evalueringer har vist at mangelfull mål- og resultatstyring i bistandsforvaltningen også har spilt inn.

I 2013 ble det tatt nye grep for å konsentrere bistanden. Både antall bistandsavtaler og antall mottakere ble redusert. Det ble innført tolv fokusland: seks land for langsiktig samarbeid⁶ og seks sårbare stater⁷. Tiltakene hadde også som formål å øke effektiviteten og styrke kompetansen i forvaltningen av bistanden gjennom å redusere porteføljen av land. Med innføringen av partnerlands-konseptet videreutvikles ideen bak etableringen av fokusland.

Antallet land som mottar norsk bistand har vært relativt konstant siden midten av 1980-tallet. Innføringen av partnerlandskonseptet er en anledning til å foreta en gjennomgang av hvilke land Norge bør konsentrere ressursene om for å få mest mulig ut av bistanden.

⁵ Hovedsamarbeidsland: Malawi, Mosambik, Tanzania, Uganda, Zambia, Bangladesh og Nepal. Samarbeidsland: Angola, Eritrea, Etiopia, Kenya, Madagaskar, Mali, Nigeria, Sør-Afrika, Afghanistan, Indonesia, Kina, Pakistan, Sri Lanka, Vietnam, Øst-Timor, Palestina, Guatemala og Nicaragua.

⁶ Tanzania, Mosambik, Malawi, Nepal, Etiopia og Myanmar.

⁷ Afghanistan, Palestina, Sør-Sudan, Somalia, Haiti og Mali.

Det er viktig å presisere at partnerlandskonseptet som sådan ikke innebærer at bistand til andre land dermed automatisk skal utfases. Det er likeledes viktig å presisere at humanitær bistand, støtte til fred og forsoning, samt bistand gjennom sivilsamfunnsordningen ikke er omfattet av konsentrasjonsprinsippet.

Innføringen av konseptet betyr imidlertid at regjeringen over tid vil utvikle et bredere og dypere partnerskap med disse landene. Slik vil partnerland kunne få tilgang til flere av regjeringens ulike utviklingspolitiske verktøy, som kan bidra til å gjensidig forsterke innsatsen, realisere utviklingspolitiske synergier, og gi bedre resultater over tid.

2 Partnerlandskonseptet

2.1 Hovedformål

Over flere tiår har Norge engasjert seg utviklingspolitisk i en rekke land. Dette har bidratt til en betydelig spredning, både geografisk og tematisk, som har gått på bekostning av resultater, kostnadseffektivitet, forvaltning og oppfølging. Skal norsk innsats bidra til bærekraftige resultater må innsatsen samles og den må spisses tematisk mot områder hvor vi har kompetanse, erfaring og ressurser, og hvor Norge har tilstedeværelse.

Partnerlandskonseptet legger grunnlaget for en slik konsentrasjon. Regjeringen vil at Norges utviklingspolitiske innsats konsentreres om disse partnerlandene. Målet er å oppnå bedre utviklingsresultater i partnerlandene og på sikt bidra til at de blir uavhengige av bistand.

Det krever et helhetlig perspektiv på utvikling som tar hensyn til at utfordringene er ulike og sammensatte, og at det finnes et bredt spekter av virkemidler som kan brukes sammen og hver for seg til å løse utfordringene. Bistandens innretning – tematiske prioriteringer, kanaler og partnere – må i større grad ta hensyn til denne kompleksiteten.

Det krever en bred og omfattende analyse av kontekst, landets hovedutfordringer, hva andre gjør og hvordan norsk innsats kan bidra best mulig innenfor dette bildet. Særlig i sårbare stater er det behov for en vurdering av maktforholdene og kontinuerlig vurdering av om tiltak kan få utilsiktede konsekvenser. Konfliktsensitivitet går lengre enn «do no harm». Hva slags type analyse som legges til grunn, må vurderes i hvert enkelt tilfelle ut fra hva slags informasjon som er tilgjengelig og tilsvarende arbeid allerede gjort av andre aktører.

2.2 Partnerskapets innhold

2.2.1 Gjensidighet

Partnerskapene skal bygges på et gjensidig ønske om samarbeid for utvikling. Dette betyr ikke at vi må være enige om alt, men at vanskelige spørsmål, som manglende politisk vilje til å fremme en

inkluderende politikk, vil bli løftet i dialogen med partnerlandet.

Vår innsats må bygge opp under landenes egne prioriteringer og planer, men det må være rom for fleksibilitet og endringer i samarbeidet.

Forholdet til partnerlandene bør være forankret i felles forståelse av mål og prioriteringer. Disse må konkretiseres og formaliseres slik at de kan utgjøre et utgangspunkt for senere vurderinger av måloppnåelse og justering i innretningen på samarbeidet. Det skal også ligge til grunn vurderinger av hvordan norsk innsats kan sees i sammenheng med andres innsats, enten det er andre giverland, privat næringsliv, arbeidslivsorganisasjoner, academia, sivilt samfunn, regionale eller globale organisasjoner.

Partnerskapet skal, såfremt mulig, inkludere en politisk dialog som dekker bilaterale spørsmål som bistand, styresett og menneskerettigheter, handel og investeringer samt regionale og globale spørsmål. Det vil bidra til videreutvikling av partnerskapet. Bilateral bistand er et solid fundament for politisk dialog.

I sårbare stater kan nasjonalt eierskap til innsats for utvikling være spesielt utfordrende og det vil være tilfeller der det ikke er mulig med et aktivt partnerlandsforhold med myndighetene. I slike tilfeller er det viktig at eierskap og gjensidighet kan favne bredere enn regimenenes eierskap, og at man fra norsk side bygger partnerskap med lokalsamfunn og aktører som kan bidra til positiv endring.

2.2.2 Felles ansvar

FNs 2030-agenda med de 17 bærekraftsmålene er en svært ambisiøs visjon om endring for de 193 landene som har sluttet seg til. The Addis Ababa Action Agenda (AAAA), som er den globale enigheten om hvordan man skal finansiere arbeidet med å nå bærekraftsmålene, slår fast at hvert land har det primære ansvaret for egen utvikling og for å mobilisere nasjonale ressurser for å nå målene. Dette prinsippet skal også være en bærebjelke i partnerskapene

Figur 2.1 Ghana har alvorlige problemer med forsøpling både av hav og land. Utviklingsminister Nikolai Astrup og spillere fra Lizzy Football Club plukker søppel på stranden, mars 2018.

Agenda 2063 er de afrikanske landenes egen utviklingsagenda og felles rammeverk for utvikling på kontinentet. Agenda 2063 omfatter fred og sikkerhet, demokrati og styresett samt sosial og økonomisk integrasjon og utvikling. Begrenset kapasitet og ressurser til å gjennomføre globale og regionale agendaer og forpliktelse nasjonalt gjør koordinering og samordning viktig. En helhetlig og koordinert sub-regional og nasjonal gjennomføring av Agenda 2063 og Agenda 2030 er viktig i denne sammenheng.

Både 2030-agendaen og AAAA fremhever betydningen av forsvarlig naturressursforvaltning, skatteinntekter, anti-korrupsjon og bekjempelse av ulovlig kapitalflyt for å kunne nå bærekraftsmålene om fattigdomsbekjempelse, sultutryddelse, helse, utdanning, vann, energi, infrastruktur, anstendig arbeid, økonomisk vekst osv.

Bistand utgjør bare en liten andel av den kapitalen som er nødvendig for å nå bærekraftsmålene. Den må derfor brukes på en så effektiv måte som mulig for å bidra til at landene på sikt kan klare seg uten bistand. Denne tilnærmingen er også reflektert i Paris-erklæringen (2005), Busan-erklæringen¹ (2011) og The Accra Agenda for Action fra 2008 (AAA) om effektiv bistand og

godt giverskap. I tillegg til å vektlegge eierskap og resultater er det viktig å fremheve Accra-handlingsplanen om inkluderende samarbeid mellom alle aktører og kapasitetsbygging slik at land på sikt kan ta ansvar for egen utvikling.

2.2.3 Dialog

Bærekraftsmålene har utvidet perspektivet på global utvikling. Målene tydeliggjør hvordan ulike politikkområder henger sammen, og hvordan utvikling på ett område har konsekvenser for utviklingen på andre. Det fordrer et helhetlig perspektiv. Med dette som utgangspunkt skal samarbeidet med partnerlandene se utfordringer og virkemidler i sammenheng.

I dette perspektivet er det viktig å ivareta de tverrgående hensynene i utviklingspolitikken: menneskerettigheter, kvinners rettigheter og likestilling, klima og miljø, og anti-korrupsjon. Et godt samarbeid om disse hensynene må være en sentral del i utviklingen av partnerskapene. Indonesia

¹ Busan-erklæringen nedfeller fire felles prinsipper; eierskap, resultater, inkluderende partnerskap og åpenhet/ansvarlighet.

Figur 2.2 Utviklingsminister Nikolai Astrup besøker Shree Devitar Basic School i Nepal, mars 2018.

er et eksempel på dette, hvor politisk dialog er sentralt i arbeidet med å fremme bærekraft og menneskerettigheter. Dialog om energi og menneskerettigheter har vært avholdt over lang tid og er et godt eksempel på hvordan det kan samarbeides strategisk med partnerlandet. Dialog er også en viktig plattform for å diskutere samarbeidet når utviklingen ikke går i riktig retning.

FN, Verdensbanken og de multilaterale finansinstitusjonene, Europarådet, menneskerettighetsdialoger og andre etablerte aktører, er også viktige pådrivere og plattformer for positiv endring. Norge har et nært samarbeid med somaliske myndigheter i å fremme Somalias interesser i ulike multilaterale fora og jobber blant annet for at forholdet til de internasjonale finansinstitusjonene skal normaliseres. Dette vil bidra til investeringer, utvikling og vekst, og være en viktig støtte for myndighetene i deres kamp mot terror, fattigdom og sult.

Erfaring tilsier også at det er viktig å være langsiktig og forutsigbar, også når det ikke går i riktig retning. Et langsiktig engasjement kan gi større sannsynlighet for endring enn kortsiktig boikott. Demokrati og menneskerettigheter er under press i mange deler av verden, rike som fattige. Populistiske krefter med varierende grad av lojalitet til demokratiske spilleregler vinner frem i mange land. I slike tilfeller vil det være viktig å se på langsiktig utvikling og utnytte de muligheter som finnes for å støtte opp under de kjerneverdier som ligger til grunn for vårt syn på styresett, eksempelvis gjennom det faglige samarbeidet. Tiltak som fremmer deltakelse og åpenhet er også sentralt. Her spiller sivilt samfunn en viktig rolle.

Migrasjon og flukt er globale utfordringer som påvirker utvikling både i migranters hjemland, i land og områder de reiser gjennom, og der de

bosetter seg. SDG 10.7 om ordnet, trygg, regulær og ansvarlig migrasjon er relevant både for giver- og mottakerland og understreker vårt felles ansvar. Dette er også tema for de pågående forhandlingene om globale plattformer for henholdsvis flukt og migrasjon i regi av FN. Migrasjon og flukt vil være relevante tema i dialogen med mange av partnerlandene. Noen steder vil det være aktuelt med samarbeid om regionale og globale utfordringer som påvirker migrasjonsmønstre, som konflikt, internasjonal organisert kriminalitet og terror, andre steder kan det være klimautfordringer, fredsarbeid og humanitære kriser. For noen land er det aktuelt å fokusere på nasjonale forhold som styrket migrasjonsforvaltning eller reintegrering av returnerte asylsøkere. Partnerskap kan omfatte dialog om å redusere irregulær migrasjon, eller å legge til rette for økt regulær migrasjon. Begge deler er sentrale for vekst og utvikling, og begge er relevante både for Norge og partnerlandene.

2.2.4 Utviklingspolitiske virkemidler i partnerland

15 år med FNs tusenårsmål førte til store fremskritt. Mange mennesker kom ut av ekstrem fattigdom og fikk bedre levekår, blant annet tilgang til skole og helsetjenester. Samtidig handlet tusenårsmålene hovedsakelig om rike lands bidrag til å løse problemer i fattige land, og videreførte det tradisjonelle synet om at utviklingsagendaen først og fremst er knyttet til bistand og pengeoverføringer.

Vedtaket om bærekraftsmålene under FNs toppmøte i 2015 representerer et skille i denne tenkningen. Med utgangspunkt i blant annet menneskerettighetene reflekterer det en forståelse av verdens iboende kompleksitet, der utvikling på ett område påvirker andre områder. Bærekraftig global utvikling er et felles ansvar og alle har et felles ansvar for å bidra til det som grunnlag for fattigdomsbekjempelse, vekst og velstand for alle mennesker. Kun gjennom samarbeid og partnerskap kan vi skape utvikling og finne gode løsninger på felles utfordringer. Utviklingsland må selv være i førersetet for egen utvikling. Dette perspektivet ligger til grunn for partnerlandskonseptet.

Mangelfulle demokratiske prosesser, marginalisering av befolkningsgrupper og korrupsjon er i dag helt vesentlige hindre for utvikling i mange land, og kan føre til radikaliserings og terrorisme. Sårbarheten øker og spenninger kan utløse krig og konflikt. I tillegg er mange av utfordringene grenseoverskridende. Klimaendringer, terror-

risme, ekstremisme, organisert kriminalitet og cybertrusler er trusler som kan ramme overalt.

Det finnes ingen enkeltløsning som svarer på alt verden står overfor av utfordringer. Bistand er imidlertid et viktig virkemiddel dersom det brukes riktig. Kompleksiteten krever imidlertid et helhetlig perspektiv på utviklingspolitikken, utover bistand. Det kreves tydelige internasjonale regler og robuste multilaterale organisasjoner til å følge opp. Arbeidet med å bevare og styrke den internasjonale rettsorden, både globalt og regionalt, er sentralt, på samme måte som vern om demokrati, menneskerettigheter og godt styresett. I mange land er det fortsatt lang vei frem for kvinner og kvinners rettigheter. Arbeidet med likestilling og vernet om kvinners rettigheter er ikke bare et normativt spørsmål, men handler om å legge grunnlaget for samfunn der kvinner deltar fullt ut i politikk, samfunnsliv og arbeidsmarked og bidrar til utvikling på lik linje med menn.

Et velfungerende næringsliv er en helt grunnleggende forutsetning for å skape arbeidsplasser og økonomisk vekst, redusere fattigdom og øke myndighetenes inntekter. De aller fleste utviklingsland har dette som målsetting. Det å bistå land med å skape gode og forutsigbare rammebetingelser for næringsliv, investeringer og økonomisk vekst er en prioritet for regjeringen. Jeløyaerklæringen fastslår også at regjeringen vil legge til rette for at norsk næringsliv i større grad kan bli en samarbeidspartner i utviklingspolitikken,

I vårt eksisterende samarbeid med flere av de foreslåtte partnerlandene, er det over år utviklet et stadig mer helhetlig perspektiv på samarbeidet. Bistand er bare én pilar i samarbeidet om politisk og økonomisk utvikling, men gir en verdifull plattform for dialog med myndigheter og lokale partnere også om spørsmål som faller utenfor det bilaterale samarbeidet.

Innsats for å styrke statlig kapasitet er ett eksempel. Gjennom programmer som Olje for utvikling (Ofu) bygges kapasitet på sektorer der Norge har særskilt kompetanse. I tillegg tar man opp spørsmål som er knyttet til demokratiske og økonomiske reformer, styresett, rettstat og den betydningen dette har for rammevilkårene for næringslivet. Man kan videre ta opp landenes egen innsats for å øke inntektene til offentlige budsjetter, og for å styrke innbyggernes tilgang til sentrale offentlige tjenester som utdanning og helse.

Mange land i utvikling ønsker å øke sine eksportinntekter gjennom forbedring av eksportprodukter og markedsadgang. Gjennom deltakelse i regionalt og internasjonalt samarbeid vil de

Boks 2.1 Statkraft i Nepal

Statkraft står bak den første internasjonale investeringen i vannkraftsektoren i Nepal. Kraftverket Khimti 1 eies og drives av søsterselskapet til Statkraft, Himal Power Ltd, og har vært i drift siden år 2000. Kompetanseoverføring gjennom bygging, drift og vedlikehold har gitt myndighetene og privat næringsliv økt kompetanse og ført til at flere lokale selskaper er etablert i Nepal. I år 2020 skal Nepal Electricity Authority (NEA) overta 50 pst. av eierskapet i kraftverket og i 2045 hele kraftverket i tråd med landets hjemfallsrett. Statkraft har under byggingen og driften av Khimti 1 lagt stor vekt på sitt samfunnsansvar, med fokus på helse, miljø og sikkerhet. HPL har også bidratt med skole, klinikk og strøm i anleggets nærområder. Statkrafts kraftverk i Nepal er et godt eksempel på hvordan norsk bistand (bygging av transmisjonslinjer) og norsk næringsliv utfyller hverandre i å bistå partnerlandet Nepal i dets utviklingsarbeid og samtidig legger forholdene til rette for næringsutvikling og økonomisk utvikling.

kunne styrke sin kapasitet og kompetanse. Dette vil være verdifullt for deres eget næringsliv og økonomi og samtidig være nyttig for handelspartnere og for det multilaterale rammeverket for handel.

2.2.5 Tydeligere innretting av bistand mot partnerland

Det er et mål at partnerland over tid skal få tilgang til bredden av Norges utviklingspolitiske verktøy. Her er det flere forhold som spiller inn. Erfaring tilsier at all bistand må tilpasses hvert partnerland basert på behov, vår egen kompetanse og ressurser, komparative fortrinn og forsvarlig forvaltning. Norge har et bredt engasjement i Colombia som følge av rollen som tilrettelegger i fredsprosessen og som partner i klima- og skogsatsingen. Oppfølgingen av både fredsavtalen og skogsamarbeidet er eksempler på partnerskap som inneholder mer enn pengeoverføringer. På samme måte kan man si at Norges samarbeid med Colombia om å implementere fredsavtalen begrunnes annerledes og fylles med noe mer enn tradisjonelt bistandssamarbeid.

Figur 2.3 Statsminister Erna Solberg og Colombias president Juan Manuel Santos besøker Leticia i Amazonas, hvor de møter urfolkssamfunnet Monilla Amena, april 2018.

Bilateral prosjekt- og programbistand har konkrete mål innenfor klart definerte sektorer. I et bredere utviklingspolitisk perspektiv må det vurderes hvordan bistanden innrettes slik at det også skaper synergier.

Samarbeidet med partnerland skal baseres på grundige behovsanalyser. Her er det allerede ressurser å trekke på. I forbindelse med innføringen av fokusland i 2013 begynte UD og Norad å utarbeide henholdsvis politiske og økonomiske maktanalyser (PØA)² og landevalueringer (Country Evaluation Briefs)³. Maktanalysene gir en bred introduksjon til strukturer og prosesser av betydning for norsk engasjement. Landevalueringene vurderer bistandsinnsatsen og gir anbefalinger til hvordan den kan videreutvikles. For partnerlandenes del bør det også legges til grunn analyser av menneskerettighetssituasjonen og status for kvinners rettigheter. Analysene gir et bilde av situasjonen i et land og utgjør en del av grunnlaget for å vurdere og planlegge utviklingen av partnerska-

pet. For partnerlandene vil det bli utarbeidet slike analyser, dersom det ikke nylig er gjort.

I samarbeidet med partnerlandene er det også viktig å se den bilaterale og globale innsatsen i sammenheng. En stadig større andel av norsk bistand går gjennom globale ordninger. Det er mange årsaker til denne dreiningen. Globale ordninger gjør det enklere å gå sammen med andre givere, og de kan gi bedre resultater og større forvaltningsmessig kostnadseffektivitet. Det krever færre ressurser å forvalte store globale avtaler enn mange, små prosjektavtaler. Samtidig er det slik at det for mottakerlandene kreves både kompetanse og kapasitet å imøtekomme oppfølgings-, rapporterings- og forvaltningskravene som følger med det å motta støtte fra globale innsatser.

I tråd med gode bistandsprinsipper har Norge vært en forkjemper for i så liten grad som mulig å øremerke globale bidrag, men å overlate til samarbeidspartnere å innrette innsatsen basert på behov og resultater. Oversikter Norad utarbeider, viser at en betydelig andel av de globale midlene finansierer innsatser i våre partnerland. Det å ha kompetanse og ressurser til å innrette relevant bilateral bistand på en slik måte at den virker gjensidig forsterkende til globale innsatser, vil gi

² <http://www.nupi.no/Om-NUPI/Prosjekter-og-sentre/Political-economy-analyses>

³ <https://www.norad.no/om-bistand/publikasjon/evalueringssrapporter/>

bedre og mer bærekraftige resultater. For eksempel har tett oppfølging av de globale satsingene på landnivå gjennom blant annet giverkoordineringsgrupper vist seg å være sentralt for å styrke effektiviteten i Malawi. Norsk bilateral innsats har blant annet støttet opp om nødvendige reformer og styrking av myndighetenes kapasitet i utdanningssektoren. Dette var en forutsetning for finansiering gjennom det globale partnerskapet for utdanning. Erfaringer fra gjennomføring på landnivå må formidles tilbake til styrene slik at regler og prosedyrer tilpasses endrede behov på bakken.

Med få unntak vil Norge alltid være en liten bilateral aktør når det kommer til bistandsvolum, men vi kan ha betydning på områder i kraft av vår ekspertise og den tillit vi har opparbeidet. Multilaterale kanaler har mange fordeler, inkludert tung tematisk ekspertise og mindre administrativ byrde for Norge. Samtidig kan multilaterale organisasjoner ofte ha et begrenset mandat til å ta opp spørsmål rundt politisk inkludering og menneskerettigheter. FN har et politisk mandat i sårbare stater og er ofte en nøkkelaktør der, mens de i en del andre land er en utviklingsaktør preget av begrenset finansiering og omfattende interne prosesser.

I sin helhet skal bistanden innrettes, både i valg av sektorer, kanaler og partnere, slik at den virker gjensidig forsterkende og gir mer helhetlige resultater. Helse, utdanning, matsikkerhet, ernæring og en velfungerende næringslivssektor er grunnleggende forutsetninger for et samfunns utvikling. Bistandsinnsatsen må ha en balansert tilnærming til hvordan vi kan håndtere disse utfordringene og bidra til at de påvirker hverandre positivt. Svake institusjoner og manglende kompetanse hemmer også utvikling. Ofte er langsiktighet, forutsigbarhet og konkret fagkompetanse viktigere for partnerland enn økt bistandsvolum. Gode og forutsigbare rammebetingelser er en forutsetning for investeringer og et livskraftig næringsliv som skaper arbeidsplasser og gir myndighetene inntekter til å reinvestere i sosial utvikling. Dette er veien til bistandsuavhengighet. Gjennom styrking av myndighetenes kapasitet, enten gjennom norsk stat-til-stat-bistand eller andre kanaler for kapasitetsbygging, kan Norge bidra til å bedre disse rammebetingelsene.

2.3 Faglig samarbeid for å styrke kompetanse og kapasitet

2030-agendaen gir rammen for en fundamental samfunnsendring. Alle land har selv ansvar for egen utvikling og for oppfølging av 2030-agen-

Figur 2.4 Lifidzi Primary School i Malawi, april 2018

daen. Mer enn noen gang er kompetanse og kapasitetsutvikling på nasjonalt og lokalt nivå nødvendig.

Bærekraftsmål 16 omfatter blant annet rettsstatsutvikling, velfungerende, ansvarlige og åpne institusjoner på alle nivå, inkluderende beslutningsprosesser, allmenn tilgang til informasjon, beskyttelse av grunnleggende friheter og bekjempelse av alle former for korrupsjon og bedrageri. Bærekraftsmålet anses som det målet som må oppfylles for å legge til rette for fremdrift på de andre bærekraftsmålene. Bærekraftsmål 17 omfatter bl.a. nasjonal ressursmobilisering for bærekraftig utvikling (herunder skattlegging) og ekstern støtte til kompetanse- og kapasitetsutvikling.

Arbeidet med å fremme og styrke offentlig kompetanse og kapasitet består av bidrag til nasjonal politikktutvikling, lovgivning, strukturer, institusjoner og systemer basert på internasjonale normer og standarder, inkludert menneskerettighetsprinsipper om likhet og ikke-diskriminering. Åpenhet, ansvarliggjøring, inkludering og integritet er grunnleggende forutsetninger for godt styresett. Anti-korrupsjon skal være et tverrgående tema og et samarbeidsområde i seg selv. Korrupsjon undergraver sosial, økonomisk og politisk utvikling, skaper ulikhet og fremmer konflikt. Korrupsjon kan underminere ethvert forsøk på å styrke offentlige strukturer for bærekraftig utvikling, og må være en integrert del av alt faglig samarbeid.

I en del land vil bidragene skje i form av justisreform, herunder etablering av et uavhengig, velfungerende og forutsigbart rettsvesen og styrking av politi- og sikkerhetssektoren. Uansett må reformer ledes av kapasitetsutvikling i offentlige institusjoner på ulike nivåer. Solide statlige institusjoner for alt fra næringsutvikling til utdanning og helse er nødvendig for ikke-diskriminerende og inkluderende tjenesteyting og forutsigbarhet for næringslivet.

Norge, andre bilaterale aktører og multilaterale organisasjoner har i flere tiår støttet faglig samarbeid for å bygge opp institusjonell kompetanse og kapasitet på områder som naturressursforvaltning, justissektorreform, energiutvikling, skatteinnkreving og finansforvaltning, statistikk og samferdsel. Fortsatt er svake offentlige institusjoner en betydelig utfordring for utviklingen i mange land. For eksempel er mangel på elementære fødsels- eller personregistre til hinder for grunnleggende tjenesteyting på nesten alle samfunnsområder. 2030-agendaen inneholder forventninger om tverrsektorielle og integrerte tilnærminger, noe som innebærer nye krav til alle parter engasjert i kapasitetsutvikling.

Utfordringene med å oppnå bærekraftige resultater i arbeidet med å styrke offentlige institusjoner er knyttet til mangelfull politisk endringsvilje, utbredt korrupsjon, opprettelse av giverstyrte, parallelle systemer og kompetanse som forsvinner ut til andre sektorer. Samtidig viser erfaringene at det er blitt lagt for lite vekt på å styrke offentlige strukturer. Svake styringsstrukturer hos mottaker brukes ofte som begrunnelse for å kanalisere midler utenom myndighetene. En rekke givere, fond og organisasjoner bidrar til å styrke statlige strukturer på delområder innenfor respektive prioriteringer og mandater. Dette kan bli uoversiktlig, lite helhetlig og kortvarig. Også politiske og kulturelle forhold gjør innføring av det som oppfattes som vestlige forvaltnings- og rettsstatsprinsipper, til en utfordrende oppgave.

En viktig betingelse for å lykkes med faglig samarbeid er god dialog med myndigheter som viser reell vilje til å bygge opp statlige institusjoner basert på nasjonal politikk og prioriteringer. Dette forutsetter solid kontekstforståelse. Langsiktighet og forutsigbarhet i finansieringen og samstemhet i forhold til annen innsats er nødvendig for å få til varige, positive endringer.

FNs medlemsland har slått fast at nasjonalt eierskap og lederskap er en forutsetning for vedvarende og grunnleggende samfunnsendringer. Statsbygging krever sterk politisk vilje på øverste nivå i et land og tar tiår å gjennomføre. FN og Verdensbanken har tatt til orde for at utgangspunktet for slik endring bør være «kjernefunksjoner», slik som rettsstat og finansforvaltning. Norsk kompetanse er et viktig bidrag på disse og en rekke andre områder.

2.3.1 Faglig stat-til-stat-samarbeid

Statlige institusjoner og den kompetansen de besitter, spiller naturlig nok en nøkkelrolle i å

Boks 2.2 Olje for utvikling i Mosambik

I perioden 2010–2013 ble det funnet store gassforekomster utenfor kysten av Mosambik. Olje for utvikling-programmet har bistått med utformingen av et rammeverk for forvaltning av gassforekomstene. Ofu har bistått med revisjon av petroleumsloven med tilhørende forskrifter, utforming av modellkontrakter, forbedringer av lisenstilldelinger, samt andre spørsmål ved utdeling av utbyggingstillatelser. Programmet jobber særskilt med å gi støtte til myndighetene i forbindelse med kompliserte juridiske problemstillinger knyttet til utvikling av forekomstene, ilandføring til LNG anlegg eller eksport fra flytende LNG anlegg. Det er etablert en referansedatabase, som blant annet inneholder data om oljeselskaper, konsesjoner, brønner, seismikk, funn og felt. Databasen inkluderer ressursestimater for alle funn og felt, og gir myndighetene den første helhetlige oversikten over alle petroleumsressurser i Mosambik, på land og under vann. Informasjonen i referansedatabasen utgjør et viktig faktagrunnlag for ansvarlig forvaltning av Mosambiks petroleumsforekomster.

organisere samfunnsutviklingen og legge til rette for økonomisk vekst og utvikling. Derfor var også stat-til-stat bistand til utpå 1990-tallet kjernen i det bilaterale samarbeidet. Siden har denne typen bistand blitt gradvis redusert og utgjorde i 2017 kun ca. 4 pst. av bistanden (18 pst. i 2002⁴). Det er særlig innenfor de tematiske satsningene som helse og utdanning at midlene nå kanaliseres gjennom FN og globale fond fremfor direkte til statlige myndigheter. Det er mange årsaker til denne reduksjonen, inkludert endrede prioriteringer på norsk side.

Stat-til-stat bistand foregår ofte i form av flergiversamarbeid/samfinansiering om reform av offentlig administrasjon, herunder energi-, helse- og utdanningssektoren. Formålet er å styrke kompetanse og kapasitet for godt styresett innenfor de forskjellige sektorene. Dersom det er nødvendig å gå utenom landets egne strukturer, bør man likevel samarbeide med dem så lang det er mulig.

⁴ St.meld. nr. 35 (2003–2004)

Den kanskje mest effektive måten Norge kan bidra til godt styresett på, er gjennom samarbeid med land på tema- eller sektornivå der Norge kan tilby relevant og etterspurt kompetanse. Et godt eksempel på dette er Olje for utvikling (Ofu). Gjennom Ofu bistår Norge samarbeidsland slik at de kan forvalte sine petroleumsressurser på en økonomisk, sosial og miljømessig forsvarlig måte. Denne ordningen er blant de mest etterspurte delene av norsk bistand og bidrar til å bygge allianser for formidling av kjerneverdiene for godt styresett.

Programmer for forvaltning av landets naturressurser er et eksempel på styrking av statlige strukturer gjennom det norske langsiktige utviklingssamarbeidet med *Myanmar*. Formålet er å styrke Myanmar's forvaltningskapasitet og evne til å gjennomføre internasjonale konvensjoner. Programmene bidrar til å styrke grunnlaget for økonomisk utvikling og fattigdomsbekjempelse. Å øke forvaltningskapasiteten hos landets sivile myndigheter ses også som et sentralt element i å støtte opp om demokratiseringsprosessen i Myanmar. En rekke norske fagdepartementer og aktører er involvert i programmene, og finansieringen går hovedsakelig til de norske institusjonene som deltar.

Et annet eksempel er samarbeidet med *Nepal*. Norge har gjennom mange år støttet utviklingen av offentlig grunnskole i Nepal. Landet har høstet internasjonal anerkjennelse for fremgangen når det gjelder Tusenårsmål 2 og Bærekraftsmål 4 om utdanning for alle, og antall barn som går på skole har hatt en markant økning. Støtten går bl.a. til myndighetenes sektorprogram for grunnutdanning med særlig fokus på inkludering av sårbare grupper, herunder barn med nedsatt funksjonsevne. Som del av dette har Norge bidratt til å utvikle et verktøy som skal hjelpe flere barn fra sårbare grupper inn i skolen. Resultater fra første år viser en økning på hele 22,4 pst. av barna som går på skolen. Den norske støtten bidrar til å styrke Nepals grunnutdanning og samtidig til å styrke landets forvaltningskapasitet.

2.3.2 Faglig samarbeid og Kunnskapsbanken

Mange samarbeidsland etterspør norsk ekspertise på en rekke områder, og Norge har lenge vært engasjert i faglig samarbeid gjennom sektorbaserte kunnskapsprogrammer. Formålet med Kunnskapsbanken, som ble etablert i Norad i mars 2018, er å styrke og samordne disse pro-

grammene. Kunnskapsbanken skal blant annet bidra til systematisering og læringsoverføring mellom ulike programmer der siktemålet er effektiv styrking av statlig kompetanse og kapasitet i utvalgte land.

Kunnskapsbanken gir en felles ramme for faglig samarbeid på en rekke områder der Norge kan tilby relevant og etterspurt kompetanse. Etter spørsmål og endringsvilje hos myndighetene er en forutsetning for at faglig samarbeid skal lykkes. Hovedressursen for Kunnskapsbanken vil være den kunnskapen som finnes institusjonalisert i norske offentlige forvaltningsmiljøer. Samarbeid med relevante multilaterale organisasjoner vil videreutvikles som en naturlig del av Kunnskapsbanken. For å sikre en balansert tilnærming, vil styrking av sivil samfunn i utviklingsland slik at de kan ivareta sin pådriverrolle, også være viktig.

I en undersøkelse gjennomført av OECD/DAC⁵ svarte mange utviklingsland at de i årene fremover vil ha behov for kunnskap snarere enn penger fra giverlandene. Ved å dele norsk erfaring og kompetanse innen sektorer som skatt, olje, fisk, statistikk, høyere utdanning og forskning, likestilling og ren energi, vil Kunnskapsbanken kunne svare på en slik etterspørsel. Regjeringen vil derfor at Kunnskapsbankens rolle skal styrkes i årene fremover og være norsk hovedkanal for faglig samarbeid. Kunnskapsbankens arbeid skal i større grad konsentreres om partnerlandene, mens land som ikke er partnerland kan tilbys enklere samarbeidsavtaler med mer begrenset omfang.

Faglig samarbeid er offentlige investeringer i våre samarbeidsland. Avkastningen kan være på linje med – eller høyere enn ved – private investeringer. Nasjonal ressursmobilisering må skje i både privat og offentlig sektor for at et land skal lykkes i å nå bærekraftsmål.

Ved etableringen omfattet Kunnskapsbanken følgende programmer:

Skatt for utvikling

Programmet har eksistert siden 2011, men oppskaleres betydelig frem til 2020 for å bidra til økt nasjonal ressursmobilisering i overensstemmelse med forpliktelsene fra «Addis Tax Initiative» om å doble skatterelatert faglig samarbeid fra referanseåret 2015 til 2020.

⁵ Davies and Pickering (2015) "Making development cooperation fit for the future, a survey of partner countries". OECD working papers no 20.

Olje for utvikling (Ofu)

Gjennom Ofu har Norge siden 2005 bidratt til at en rekke land har fått på plass lover og regelverk for petroleumssektoren, styrket kapasiteten hos offentlige institusjoner, og økt kompetansen på viktige områder som effektiv ressursforvaltning, ivaretagelse av ytre miljø, sikkerhet og arbeidsmiljø, forsvarlig inntektsforvaltning, og prinsipper som åpenhet og ansvarliggjøring. Målet er økonomisk, sosial og miljømessig forsvarlig forvaltning av petroleumsressursene i samarbeidslandene.

Fisk for utvikling (Ffu)

Programmet består av tre hovedkomponenter: utdanning og forskning, næringsutvikling/akvakultur, og fiskeriforvaltning (inkludert arbeidet mot fiskerikriminalitet). Ffu er et satsningsområde som trappes noe opp i 2018 og i kommende år. Colombia, Ghana og Myanmar er hovedsamarbeidsland i Ffu. Nansen-programmet utgjør en vesentlig del av innsatsen. Gjennom en økosystembasert tilnærming, bistår programmet utviklingsland med å utvikle en ansvarlig fiskeriforvaltning. Norge støtter også innsats for å bekjempe fiskerikriminalitet gjennom flere kanaler.

Statistikksam arbeid

Statistikksam arbeidet med bl.a. SSB har bedret den økonomiske statistikken og nasjonalregnskapet i flere land og har dermed bidratt til riktigere estimater for økonomisk utvikling. Dette har gitt myndigheter i samarbeidsland bedre beslutningsgrunnlag.

Kapasitetsutvikling innen høyere utdanning og forskning

Norges program for kapasitetsutvikling innen høyere utdanning og forskning (NORHED) og tilsvarende for energi og petroleum, EnPe II, ble etablert i henholdsvis 2012 og 2013 for å øke kapasitet og kvalitet innenfor høyere utdanning i utviklingsland. Programmene er basert på institusjonelt samarbeid mellom høyere utdanningsinstitusjoner i Norge og utviklingsland hvor målet er å øke faglig kvalitet på utdanning og forskning slik at landene kan utdanne kvalifisert arbeidskraft og produsere relevant forskning.

Likestilling for utvikling (LIKE)

LIKE er det nyeste programmet i Kunnskapsbanken. Det ble lansert i 2016. Å realisere kvinners rettigheter og likestilling er et mål i seg selv, men også en drivkraft for økonomisk utvikling og fattigdomsutryddelse. Norge vil tilby faglig samarbeid for å styrke samarbeidslandenes gjennomføring av politikk og lovgivning på likestillingsområdet. Pilotprogram utvikles i Nepal og Etiopia.

Ren energi for utvikling

Programmet ble opprettet som eget program i 2007. Målet er å styrke tilgangen til ren, pålitelig energi til en overkommelig pris i fattige land. Dette gjøres både ved å tilrettelegge for energiproduksjon og -distribusjon, og gjennom kapasitets- og institusjonsbygging i energisektoren.

I tillegg til programmene nevnt ovenfor, har Stortinget bedt regjeringen legge til rette for at matsikkerhet og klimatilpasset landbruk blir et satsningsområde i Kunnskapsbanken. Norske virksomheter og institusjoner har kompetanse og kapasitet til å engasjeres i dette arbeidet. Regjeringen har i revidert nasjonalbudsjett for 2018 lansert en opptrappingsplan for matsikkerhet og klimatilpasset landbruk. I løpet av året vil regjeringen også lansere en handlingsplan om bærekraftige matsystemer som inkluderer tiltak innen matsikkerhet og klimatilpasset landbruk og det nye ernæringsprogrammet. Handlingsplanen vil konkretisere regjeringens prioriteringer. Stortinget har også bedt regjeringen vurdere å inkludere et program i nært samarbeid med arbeidslivets parter om den norske arbeidslivsmodellen og trepartssamarbeidet. I tillegg vurderes det på sikt å legge tema som registerdata og ombudsordninger til Kunnskapsbanken. Før beslutning fattes om innhold i og omfang av faglig samarbeid på nye områder, er det nødvendig å kartlegge behov og etterspørsel i samarbeidsland så vel som tilgjengelige ressurser på norsk side.

Faglig samarbeid er godt etablert på noen områder. På andre områder er samarbeidet i etableringsfasen eller på idéstadiet. Noe samarbeid har betydelig omfang og har foregått i flere år. På andre områder er samarbeidet mer begrenset. Noen områder er organisert i Kunnskapsbanken, noen har tett samarbeid med Kunnskapsbanken, mens andre områder ligger utenfor Kunnskapsbanken. Et eksempel på dette er det arbeidet som

Tabell 2.1 Oversikt over hvilke land Kunnskapsbanken opererer i

Program	Land/region
<i>Skatt for utvikling (Sfu)</i>	Tanzania, Mosambik. Sfus fremtidige land prioriteringer vurderes.
<i>Olje for utvikling (Ofu)</i>	Angola, Ghana, Cuba, Irak, Kenya, Libanon, Mosambik, Myanmar, Sør-Sudan, Sudan, Tanzania, Uganda, Colombia, Somalia
<i>Fisk for utvikling (Ffu)</i>	Myanmar, Ghana, Colombia, Sri Lanka, Indonesia, Mosambik, Sudan, Kina. Tre regionale havområder: Benguela Current, Bengalbukta og del av Stillehavet
<i>Statistikksam arbeid</i>	Ukraina, Kirgisistan og Sudan
<i>Høyere utdanning (NORHED og EnPe)</i>	Etiopia, Kenya, Malawi, Nepal, Nicaragua, Palestina, Sør-Sudan, Sri Lanka, Sudan, Tanzania, Uganda, Vietnam, Zambia, Zimbabwe, Ghana og Bolivia
<i>LIKE</i>	Etiopia og Nepal
<i>Energisamarbeid</i>	Liberia, Tanzania, Mosambik, Nepal, Myanmar, Bhutan, Angola, Georgia

gjøres gjennom Senter for internasjonalisering av utdanning (SIU) og programmet Norwegian Partnership Programme for Global Academic Cooperation (NORPART) for å styrke kvaliteten i høyere utdanning. Andre eksempler er faglig samarbeid med India og Kina, anti-korrupsjon, helse, utdanning, menneskerettigheter og demokrati. Norge bidrar også til å styrke riksrevisjonsfunksjoner i flere samarbeidsland for å bedre kontrollen med offentlig forvaltning, og med det ansvarliggjøre myndighetene. Kunnskapsbanken bør kunne gi en merverdi innenfor alle sektorer for faglig samarbeid der Norge er involvert.

Mange års erfaring viser at langsiktighet i samarbeidet er en viktig forutsetning for å styrke den statlige kapasiteten. Det tar tid å opparbeide nødvendig tillit, og ikke minst tar det tid før kunnskapen institusjonaliseres. Samarbeid innenfor Kunnskapsbanken har derfor en horisont på 10 til 15 år. Samtidig må det sikres synlige gevinster underveis for at eierskapet og legitimiteten skal vedvare både hos de norske partnerinstitusjonene og i samarbeidslandene. Andre sentrale forutsetninger er tilstedeværelse og kontekstforståelse, noe som innebærer at den faglige ekspertisen må kunne tilpasse seg og at løsningene som velges, svarer på landenes egne behov. Erfaring viser dessuten at institusjonssamarbeid bør være tuftet på samarbeidslandenes egne prioriteringer og at givne bør koordinere sin innsats i størst mulig grad. Kapasitetsutvikling er vanskelig å få til uten politisk eierskap og reformvilje og må derfor forankres i samarbeidslandene for å oppnå ønsket effekt.

Det er flere potensielle synergier mellom de ulike programmene som inngår i Kunnskapsbanken. En helhetlig tilnærming på landnivå der innsatsen innenfor de forskjellige områdene sees i sammenheng, kan bidra til å få frem slike gevinster. Ved å styrke kapasiteten i flere deler av myndighetsapparatet i land som etterspør dette, kan vi oppnå bedre resultater. For eksempel har olje og fiskeri flere sammenfallende og motstridende interesser som bør sees i sammenheng. Det er også gode grunner til å se forvaltningen av fossile og fornybare energiresurser i sammenheng. Derfor vil regjeringen samle eksisterende programmer for olje og fisk under samme paraply som et nytt program for forvaltning av havområder, under navnet «Hav for utvikling». De tre programmene vil foreløpig være forvaltet hver for seg, som tidligere, men med sterkere mulighet for synergier når de er samlet i Kunnskapsbanken. «Ren energi-initiativet» vil få navnet «Fornybar energi for utvikling» for å styrke koblingen til Parisavtalen og Bærekraftsmål 7.

Ett grep er å vurdere institusjonssamarbeidet i lys av øvrig innsats. Eksempelvis kan investeringer i kraftproduksjon ledsages av lokale grunnlagsinvesteringer og kapasitetsutvikling hos landets myndigheter og det lokale kraftselskapet. Det faglige samarbeidet kan også videreutvikles til et sør-sør-samarbeid. De av våre samarbeidsland som får styrket sin kapasitet, kan i større grad videreføre den opparbeidede kunnskapen til naboland eller andre land i sør. Norge støtter allerede noe slikt sør-sør-samarbeid.

Boks 2.3 Resultateksempel fra skattebistanden

Skatteinntekter har stor betydning for statsbygging og utvikling av offentlige tjenester. Ifølge OECD er det ikke uvanlig at én krone investert i skattebistand gir mellom 50 og 100 kroner i ekstra skatteinntekter. Norge har liknende erfaringer fra samarbeidet med Zambia og Tanzania. Spesialiserte skatterevisjoner, særlig knyttet til flernasjonale selskaper, er et arbeidsområde som ofte gir svært synlige og målbare resultater. Det oppnås ofte høy effekt på kort tid. Enkelte år i perioden 2010–2016 økte skatteinntektene med mellom 0,5 og 2,5 pst. av BNP. I perioden 2011–2017 bidro Norge med 66 millioner til Zambias skattemyndigheter (ZRA). Som følge av økt antall boketter-syn og bedre skattesystemer rapporterer ZRA at 635 millioner kroner har blitt innbetalt i ekstraskatt. I tillegg er det innført nye regler for innbetaling av merverdiavgift fra gruve-sektoren.

Faglig samarbeid er en fremtidsrettet bistandsform basert på tilnærmet likeverdige relasjoner. Utover den spesifikke sektorkompetansen, bringer norske eksperter dessuten kunnskap om administrasjon og god forvaltningsskikk. Denne formen for kunnskap kan også bidra til ytterligere styrking av den statlige kapasiteten og gjør den mer bærekraftig.

2.3.3 Faglig samarbeid gjennom multilaterale kanaler

FN, Verdensbanken, de regionale utviklingsbankene, IMF, OECD/DAC og globale fond er sentrale partnere for nasjonale myndigheters arbeid med langsiktige utviklingsstrategier, politikktutforming og utvikling av lovgivning. De har kunnskap og kapasitet som er nødvendig i tunge og krevende innsatser for å styrke offentlig sektor. Samtidig har de som regel godt inngrep med og legitimitet hos statlige myndigheter. Men både bilaterale og multilaterale aktører møter utfordringer på myndighetssiden mht. svak kapasitet, mangelfullt eierskap og varierende innflytelse. Norges bilaterale innsats skal styrke og komplementere de multilaterale partners innsats. Bilateral innsats gir kompetanse som er nyttig i samordning av og dia-

log om multilateral virksomhet. Utestasjonene har en særlig viktig rolle i å følge opp arbeidet til de multilaterale aktørene på landnivå slik at erfaringene herfra kan bidra til utforming av norske posisjoner i mellomstatlige forhandlinger og styrende organer.

Utviklingsbankene og IMF

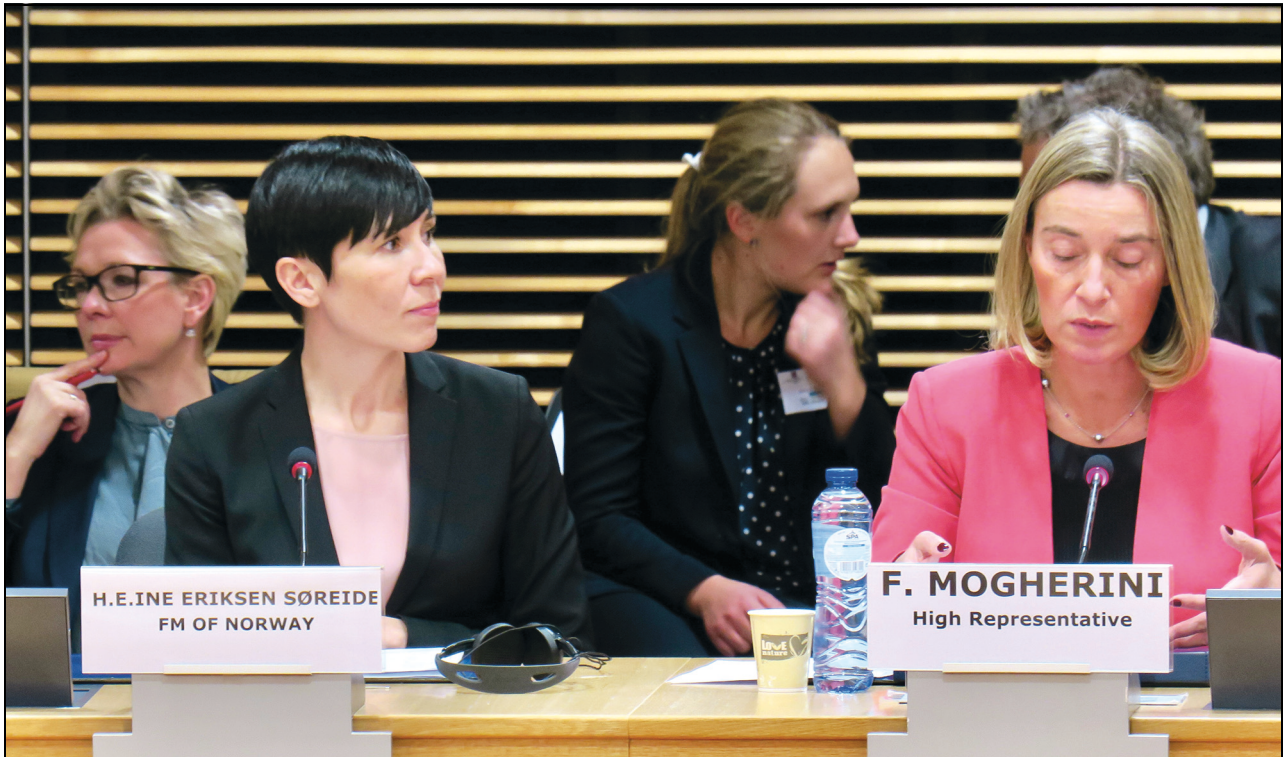
Utviklingsbankene og IMF har de finansielle musklene som skal til for å styrke statlig kapasitet i første rekke innen offentlig finansforvaltning og økonomisk reform. De har en nær dialog med alle berørte statsinstitusjoner om reformprogrammer, låneavtaler og faglig samarbeid.

De internasjonale finansinstitusjonene anser bekjempelse av korrupsjon, skatteunndragelser, hvitvasking og ulovlig kapitalflyt som sentrale utviklingsspørsmål i overensstemmelse med Addis Ababa Action Agenda (2015) om finansiering av utvikling. De gjennomfører kapasitetsbygging for økt åpenhet og integritet i statsforvaltningen, samt bedre, mer rettferdige og transparente statlige finanssystemer. Norge har lenge vært en pådriver for at utviklingsbankene skal sette disse temaene høyt på dagsordenen og følger dette opp i styrer og forhandlinger. Norge gir også øremerket støtte for at bankene skal øke sin kompetanse, utvikle gode og effektive instrumenter, og skape mer etterspørsel fra landene på disse områdene.

Bankene har styresett integrert i sine resultatrammeverk, blant annet er styrket offentlig forvaltningssystem inkludert som en indikator i Verdensbankgruppens «Corporate Scorecard». Styresett er også fremtredende i Afrikabankens resultatrammeverk. Stadig flere utviklingsland, spesielt i høyere inntektskategorier, er nå villige til å ta opp lån for å gjennomføre kapasitetsbygging i samarbeid med utviklingsbankene, eksempelvis for å utvikle en mer åpen forvaltning og forbedre sine skattesystemer.

Bankene har også en viktig rolle i sårbare situasjoner. Eksempelvis støtter de land som kommer ut av konflikt med å reetablere sentrale statlige funksjoner som skatte- og finanssystemer.

Styresett dimensjonen i bankenes arbeid kommer også inn på alle de andre områdene av bankenes virksomhet. Dersom en utviklingsbank gir lån til bygging av et kraftverk for å gi flere mennesker tilgang til strøm, til videreutdanning av lærere for å øke kvaliteten i utdanningen, eller til utvikling av privat sektor i en sårbar stat for å skape flere jobber, vil det være elementer av styresett og kapasitetsutvikling koblet til prosjektene. Tydeligst er

Figur 2.5 Utenriksminister Ine Eriksen Søreide og høyrepresentant Federica Mogherini på møte i giverlandsgruppen for Palestina (AHLC), mars 2018

dette når det gjelder budsjettstøtten bankene gir til landenes sektorplaner, eksempelvis innen energi.

Arbeidet med å styrke nasjonale myndigheters arbeid med ressursmobilisering står høyt på dagsordenen i bankene. De fleste av bankenes landstrategier inneholder omtale og planer for å bidra til å styrke myndighetenes arbeid med nasjonal ressursmobilisering. Fra norsk side følges denne tematikken opp gjennom policydialog, løpende styrearbeid og påfylling av bankenes fond. Det gis også øremerket støtte, f.eks. støtter Norge en afrikansk basert fasilitet («African Legal Support Facility») som skal bidra til å styrke afrikanske myndigheters juridiske kompetanse i kontraktsforhandlinger med private aktører om naturressursforvaltning og komplekse infrastrukturprosjekter.

Norge har i mange år støttet Verdensbankens program for antikorrupsjon og godt styresett. Evalueringen av programmet har påpekt at det fortsatt gjenstår en del arbeid før resultatene på landnivå er synlige, men det vises til en rekke suksesshistorier som har ført til bedre systemer for forvaltning av inntekter, ikke minst innen råvareindustrien.

I samarbeid med den interamerikanske utviklingsbanken, har Norge siden 2007 arbeidet

med målrettet støtte til landene i regionen for anti-korrupsjonstiltak og økt åpenhet i finansforvaltningen gjennom «Transparency Trust Fund» (TTF). Eksempelvis har fondet støttet utviklingen av et kart som gir skattebetalerne i Colombia full innsikt i hva skattepengene går til. Flere land, herunder Paraguay, er tatt av «Financial Action Task Force» (FATF) sin «gråliste», delvis takket være støtte fra TTF. TTF har i løpet av de siste årene støttet over 50 prosjekter som gir faglig bistand til mottakerlandene. Blant annet er Chile i ferd med å gjennomføre et prosjekt med midler og faglig støtte fra IDB for økt åpenhet i forvaltningen og for å demme opp mot korrupsjon.

I mange utviklingsland er mangler i forvaltningen av offentlige inntekter og utgifter en viktig årsak til svak økonomisk utvikling. Forbedringer på dette området er dermed viktig for å mobilisere ressurser for fattigdomsreduksjon og for å sikre varige resultater av bistand til utdanning, helse og infrastruktur. Systemer for finansforvaltning kan også ha avgjørende betydning for stabilisering av land i sårbare situasjoner.

Norge deltar i et samarbeid med IMF, Verdensbanken, EU, Storbritannia, Sveits og Frankrike som systematiserer internasjonal erfaring på området gjennom programmet «Public Expenditure and Financial Accountability» (PEFA). Pro-

Figur 2.6 Småbondeorganisasjonen NASFAM hjelper bønder med å videreforedle jordbruksprodukter, her nøtter, for salg på malawisk og internasjonalt marked, april 2018.

grammet har utviklet et rammeverk som mer enn 150 land har benyttet til analyser for å bedre offentlig finansforvaltning, og for å måle resultater av reformarbeid. I 2016 ble det slutført en oppdatering av rammeverket knyttet til økte internasjonale krav, blant annet til finansiell åpenhet, skatt og inntektsforvaltning, forvaltning av store infrastrukturprosjekter og finansstyring (PEFA 2016). Flere av de norske samarbeidslandene har gjennomført analyser også med det nye rammeverket.

FN

FN har tilstedeværelse i nesten samtlige utviklingsland, en stor og bred kunnskapsbase og mandat som normutvikler og operasjonell aktør. Dette gjør at FN har legitimitet og er i en særstilling når det gjelder å bidra til oppfølgingen av internasjonale normer og standarder i medlemslandene.

Den gjeldende rammeresolusjonen om FNs utviklingsaktiviteter slår fast at bredden av kapasitetsutvikling er FNs utviklingssystemets viktigste oppgave. Hovedformålet for FNs utviklingssystem er å bistå landene i å nå bærekraftsmålene på en

effektiv og helhetlig måte. Toårige undersøkelser blant utviklingslandene har gjentatte ganger bekreftet at FN er myndighetenes mest foretrukne partner for kapasitetsutvikling.

Flere FN-organisasjoner har klare faglige mandater innen områder hvor både Norge og partnerland mangler kunnskap og/eller kapasitet. Samarbeid med FN-organisasjoner på landnivå er derfor også viktig for kvaliteten på vårt utviklingssamarbeid med partnerlandene. Konvensjoner og resolusjoner vedtatt i FN utgjør et godt grunnlag for diskusjon også med våre partnerland på prioriterte områder.

FNs utviklingssystem er, med alle sine organisasjoner med ulike mandater og gjennom sine ansatte, velegnet for normativt arbeid, politikkutvikling og offentlig kompetanse- og kapasitetsbygging. Menneskelige ressurser, snarere enn penger, kan betraktes som FNs utviklingssystemets viktigste ressurs.

- *FNs utviklingsprogram (UNDP)* bistår myndigheter med fattigdomsbekjempelse, omlegging til mer bærekraftig utvikling og bygging av motstandskraft mot kriser. I mange partnerland er UNDP sentral i å bidra til demokratiske prosesser som valg, og koordinerer ofte valgtøtten fra bilaterale givere. UNDP bidrar til utvikling av standarder innen justissektoren og gir råd om sosiale ytelser til utsatte grupper. Fra norsk side har vi vektlagt UNDPs arbeid med demokratisk styresett. I f.eks. Mali er UNDP en viktig kanal for norske midler til gjenoppbygging av justissektoren i nordområdene og for organisering av fond for klimatilpasning.
- *FNs barnefond (Unicef)* bidrar til at myndighetene kan oppfylle barns rettigheter til blant annet utdanning, helse og beskyttelse.
- *UNESCO* bidrar blant annet til å styrke myndighetenes kapasitet til å utvikle utdanningsplaner og iverksette og monitorere innsatsen på utdanningsfeltet. Videre støtter UNESCO myndighetenes innsats for å sikre og forvalte landenes kultur- og naturarv.
- *FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR)* arbeider med å motivere og istandsette myndigheter og andre partnere til å integrere flyktninger og internt fordrevne i offentlige tjenestetilbud, inkludert utdanning og helse.
- *Den internasjonale organisasjonen for migrasjon (IOM)* er en mellomstatlig organisasjon tilknyttet FN, som tilbyr myndigheter faglig rådgivning om ordnet og trygg migrasjon. IOM gir også støtte til myndigheter for å håndtere migrasjonssituasjoner på landnivå.

- *FNs befolkningsfond (UNFPA)* bidrar til at myndigheter kan håndtere befolkningsproblemer og demografi, samt tilby tjenester innen reproduktiv helse, for eksempel prevensjon.
- *Verdens helseorganisasjon (WHO)* bidrar til at myndighetene kan styrke sine helsesystemer, bl.a. ved å utarbeide retningslinjer, drive kapasitetsbygging og gi faglige råd. Norge samarbeider med WHO, ILO og OECD om å opprette en felles mekanisme for å gi faglig støtte til kapasitetsbygging av myndigheter for planlegging av utvikling og bruk av kompetansen til helsepersonell.
- *Den internasjonale arbeidsorganisasjonen (ILO)* bidrar til myndighetenes organisering av trepartsforhandlinger og arbeid med standarder i arbeidslivet.
- *FNs organisasjon for ernæring og landbruk (FAO)* har global matsikkerhet som sitt mandat og utvikler globale normer for bærekraftige matsystemer, samler og analyserer statistikk som gir status for trender for matsikkerhet, og bidrar til utvikling av landbruk, skogbruk og fisk. Fra norsk side har FAO vært en viktig kanal for støtte til bærekraftig forvaltning av havressurser, regulering av fiskeri i internasjonale farvann og kampen mot ulovlig fiske. Et annet område hvor FAO er sentral i normutvikling med norsk støtte, er arbeidet med forvaltning av plantegenetiske ressurser. FAO mottar også norske midler gjennom UNREDD for arbeidet med å bevare skogdekket og fremme en bærekraftig forvaltning av skogressursene.
- *Verdens matvareprogram (WFP)* har et dobbelt mandat om å sørge for matassistanse i humanitære kriser og mer langsiktige tiltak som forhindrer feil- og underernæring.
- FNs miljøprogram (UNEP) samarbeider med en rekke andre FN- og multilaterale organisasjoner for å bistå land i å utvikle og gjennomføre en kunnskapsbasert miljøpolitikk.
- *FNs kontor for humanitære saker (OCHA)* koordinerer og mobiliserer ressurser og støtte på vegne av det humanitære systemet. Dette innebærer kapasitetsstyrking til statlige og lokale aktører for å effektivisere humanitær respons.
- *FNs organisasjon mot narkotika og kriminalitet (UNODC)* bistår og monitorerer land i deres bekjempelse av narkotika, kriminalitet og terrorisme, herunder gjennomføring av FNs konvensjon mot korrupsjon.
- *FNs høykommissær for menneskerettigheter (OHCHR)* samarbeider med nasjonale MR-institusjoner og sivilt samfunn på landnivå og bidrar bl.a. til at stater har kunnskap og kapasitet

til å gjennomføre internasjonale menneskerettighetsforpliktelser. Dette omfatter bl.a. rådgivning knyttet til lovgivning, etablering av nasjonale overvåkingssystemer og kapasitetsbygging hos sentrale aktører på myndighetssiden.

- *UN Women* bidrar til at myndighetene kan oppfylle og styrke kvinners rettigheter og oppnå reell likestilling. Eksempelvis har UN Women et bredt partnerskap med Ugandas likestillingsdepartement.
- FNs sjøfartsorganisasjon (IMO) bistår land med kapasitetsbygging og tiltak for å kunne tilby sikker og miljøvennlig sjøtransport også i utviklingsland.

En rekke FN-organisasjoner har mandat til å styrke offentlige institusjoners kompetanse og kapasitet på sine respektive områder. Norge er en betydelig bidragsyter til FN og har påvirkningsmuligheter blant annet på landnivå hvor organisasjonene arbeider og i styrende organer. Det er en viktig oppgave for Norge å bidra til at det faglige samarbeidet gjennom FN tillegges stor vekt, holder høy kvalitet og blir tilstrekkelig samordnet, langsiktig og helhetlig med sikte på at land selv skal bli i stand til å nå bærekraftsmålene.

OECD/DAC

OECD/DAC (utviklingskomiteen) har en viktig normativ funksjon, leverer analyser og bistår medlemsland til mest mulig effektivt å innrette utviklingssamarbeidet i tråd med 2030-agendaen.

Andre multilaterale partnerskap: Demokrati, utdanning og helse

- *Det internasjonale instituttet for demokrati og valgstøtte (IDEA)* bistår land med å gjennomføre inkluderende konstitusjonsreformer, bygge juridisk og institusjonelt rammeverk for valg, kapasitetsbygging i valgkommisjoner, og styrke parti- og parlamentsstrukturer.
- *Globalt partnerskap for utdanning (GPE)* støtter myndigheter med å utvikle sektorplaner for utdanning, gjennomføring av disse med vekt på å nå de mest marginaliserte, heve kvaliteten på utdanning og øke effektiviteten i utdannings-systemene.
- «*Education Cannot Wait*» (ECW) bidrar til myndighetenes koordinering av utdanningsaktørene i humanitære kriser for å sikre utdanning for barn og unge i krisesituasjoner.

- *Vaksinealliansen Gavi* bistår lavinntektsland i å styrke vaksineprogrammer og å koordinere faglig bistand til vaksineprogrammene som del av landets helsesektor.
- *Det globale fondet til bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria, GFATM*, bistår lav- og mellominntektsland i arbeidet mot disse sykdommene som del av nasjonale helseprogram. GFATM finansierer produkter og programmer og gir faglig bistand til helsedepartementer og andre relevante partnere på landnivå.
- Erfaring tilsier at det kan være utfordrende å opprettholde kvalitet i programmene når Gavi og GFATM faser ut støtten. Både Gavi og GFATM har derfor økt sine innsatser innen systemstyrking og kapasitetsbygging for å minimere risiko ved utfasing. Det pågår vurderinger om hvorvidt og i tilfelle hvordan man bør fortsette å finansiere faglig samarbeid gjennom FN etter utfasing av bistand gjennom Gavi og GFATM.
- *Den globale finansieringsfasiliteten for kvinner, barn og ungdoms helse (GFF)* er en relativt ny mekanisme for å styrke myndighetenes kapasitet til selv å ta ansvaret for å sikre universell tilgang til helsetjenester for barn, ungdom og kvinner, effektivisere bruk av ressurser, samt selv finansiere dette gjennom offentlig og privat innsats.

tet til selv å ta ansvaret for å sikre universell tilgang til helsetjenester for barn, ungdom og kvinner, effektivisere bruk av ressurser, samt selv finansiere dette gjennom offentlig og privat innsats.

Fondene styrker selektivt de delene av helse-systemet som er direkte relatert til svakheter i de programmene de har mandat til å arbeide med. Det er også varierende (basert på risikovurderinger) i hvor stor grad pengebasert programstøtte blir kanalisert direkte til finansielle helsedepartementer, eller om de blir gitt gjennom en FN-organisasjon, som utbetaler til programkomponenter etter avtale med og på vegne av myndighetene. Der det er mange globale fond/initiativ i et land kan det medføre utfordringer for koordinering og myndighetenes kapasitet. Fra norsk side er det viktig å bidra til å styrke koordinering på landnivå, slik at fondene bidrar til å støtte opp om og bygge myndighetenes kapasitet og ikke bygger opp separate strukturer for å levere bistanden.

3 Kategorier og kriterier for partnerskap

3.1 To kategorier

I Utviklingsmeldingen beskrives rammebetingelsene for norsk utviklingspolitikk. Her er partnerlandskonseptet et sentralt virkemiddel for å konsentrere bistanden om færre land for dermed å oppnå best mulig resultater. Meldingen skisserer tre kategorier land:

1. Land for langsiktig strategisk samarbeid
2. Land med behov for stabilisering og konfliktforebygging
3. Land som er sentrale for bekjempelse av globale utfordringer

Regjeringen vil konsentrere partnerlandkonseptet om de to første kategoriene: partnere for langsiktig utvikling, og partnere for stabilisering og konfliktforebygging. Disse har fellestrekk både når det kommer til de konkrete utfordringene landene står overfor, men også når det gjelder Norges, og andre giverlands, innsats over mange år. Det er en ambisjon i større grad å systematisere og dele erfaringer på tvers om hvordan man best kan videreutvikle partnerskapene i disse kategoriene. Evalueringer og gjennomganger, slik som Afghanistan-utvalgets gjennomgang av innsatsen i Afghanistan i perioden 2001–2014, er viktige bidrag i å videreutvikle innsatsen både i enkeltland og på tvers av land og regioner.

Øvrige land som mottar norsk bistand, er land som har betydning for arbeidet med globale utfordringer og/eller er land Norge har hatt et begrenset, ensidig eller spisset samarbeid med. Dette er så vidt ulike land at en kategorisering har begrenset verdi. Regjeringens tematiske satsningsområder vil også i fremtiden være en prioritet i mange av disse landene. Innsatsen innenfor for eksempel klima- og skogprosjektet i Brasil vil videreføres med minst samme engasjement som tidligere, men forankres, i likhet med innsats mot andre globale utfordringer, i et eget og egnet samarbeid. I tematiske programmer, slik som «Hav for utvikling», kan det på grunn av havmiljøutfordringene være naturlig å samarbeide med regioner som inkluderer andre land enn de som i denne meldingen omtales som partnerland. Norsk institusjons-

og forskningssamarbeid med toneangivende land som Kina og India kan bidra til innovative løsninger og internasjonale kjøreregler innenfor eksempel handel, global helse, klima og miljø.

Kriteriene for valg av partnerland er sammenfattende og ikke nødvendigvis gjensidig utelukkende. Flere vil dessuten være relevante for begge kategoriene partnerland. Kriteriene, slik de er omtalt i utviklingsmeldingen, kan i hovedsak deles i to kategorier:

- kriterier knyttet til situasjonen i landet selv, og
- kriterier knyttet til Norges og giversamfunnets engasjement, kompetanse og tilstedeværelse der

3.1.1 Partnere for langsiktig utvikling

For mange av landene i denne kategorien har Norge har hatt et etablert og bredt utviklingsengasjement over mange år. Gjennom disse årene har de sektorvise bistandsprogrammene blitt utviklet og innrettet både basert på oppnådde resultater, men også i tråd med utviklingen i landet og endrede behov. Disse programmene er derfor veletablerte og bør videreføres i tråd med de målsettingene som ligger til grunn. Som partner skal Norge ha et langsiktig perspektiv. Målet med innsatsen skal være at Norge bidrar til at disse landene skal bli bistandsuavhengige og oppnå status som mellominntektsland. Siden partnerskapene har 2030-agendaen og bærekraftsmålene som utgangspunkt, er det naturlig å se partnerskapene i det tidsperspektivet.

Som nevnt tidligere er det ikke nødvendigvis bare bistand partnerland ønsker. Det er en økende etterspørsel etter utenlandske investeringer og næringsutvikling i de fleste land da man innser at ingen nasjon har kommet ut av fattigdom uten økonomisk vekst gjennom privat sektor.

Like viktig for mange er kompetanseoverføring og støtte til institusjonsbygging og godt styresett. De fleste stat-til-stat-programmer vil i utgangspunktet være styresettprogram innenfor sin sektor. Støtten er også ofte organisert i form av flergiversamarbeid på aktuelle områder, for eksempel energi-, helse- og utdanningssektorene

og reform av offentlig administrasjon. Et grunnprinsipp for denne støtten er at innsatsen bygger opp under statenes egen kapasitet. Eierskap og etterspørsel er viktige forutsetninger for at denne støtten skal lykkes. En utfordring med stat-til-stat-bistand er at det er svak kapasitet hos partner. Det er ikke unaturlig, siden formålet med støtten er å styrke kapasiteten. Men det bidrar ofte til forsinkelser i gjennomføringen av prosjektene. En annen utfordring er at politiske omveltninger og andre hendelser skaper skiftende politiske rammebetingelser. Stat-til-stat-bistand må derfor være fleksibel både når det gjelder tilnærming og omfang. Bistanden må også følges opp med grundige vurderinger av den politiske konteksten, både ved oppstart, men også i videreutvikling av programmene.

Utviklingsfinansieringsinstitusjoner, som Norfund, spiller en stadig viktigere rolle i utviklingspartnerskap. Norfund spiller en sentral rolle som investor og brobygger mot mer kommersiell kapital for næringsutvikling i utviklingsland gjennom å stille egenkapital og lån til rådighet. Fondet er et sentralt virkemiddel i regjeringens utviklingspolitikk og vil være en svært relevant aktør i samarbeidet med partnerlandene.

Norsk næringsliv kan som samarbeidspartner i utviklingspolitikken bidra til økonomisk utvikling og sysselsetting. Det er derfor viktig at norske næringslivsinteresser også hensynstas i partnerskapsstrategien. Bistanden bør innrettes slik at den også støtter opp under norsk privatsektorengasjement. På landnivå skal vi søke offentlig-privat partnerskap der også sivilt samfunn kan trekkes inn dersom de besitter relevant kompetanse. Eksempler på dette er Yaras samarbeid med lokale myndigheter og sivilsamfunnsorganisasjoner for klimatilpasset modernisering av jordbrukssektoren i Tanzania, og Brynild-gruppens samarbeid med Norges Vel og lokale myndighetsaktører i Mosambik. Det er likevel sentralt i denne sammenheng at det er de private aktørene som er pådriverne i dette arbeidet.

Norsk støtte til utviklingssamarbeid om høyere utdanning og forskning har røtter tilbake til 1960-tallet. Programmet NORHED støtter partnerskap mellom høyere utdanningsinstitusjoner i Norge og i utviklingsland. De fleste partnerlandene i kategori 1 er omfattet av samarbeidet. En midtveisgjennomgang av programmet viser at innretningen har høy relevans knyttet til lokale, institusjonelle og nasjonale behov. Norge støtter også utvalgte forskningsinstitusjoner i Afrika sør for Sahara direkte. Hensikten er å styrke

Boks 3.1 Norfund

Norfund har siden oppstarten i 1997 årlig fått tilført kapital fra statsbudsjettet og er gitt mandat (Norfund-loven) til å ta større risiko enn andre mer kommersielle investorer. Norfunds kapitaltilførsel vil bli økt med 50 pst. over inneværende stortingsperiode. Norfund skal prioritere investeringer i fornybar energi, som over tid bør utgjøre halvparten av tilført kapital. Dessuten skal Norfund investere i risikoutsatte sektorer der utviklingseffektene er særlig høye, som i verdikjeder knyttet til landbruk og fiskeoppdrett. Norfund har også investert betydelig i finanssektoren for å gjøre det lettere for små og mellomstore bedrifter å få tilgang til lån. I dag har Norfund investeringer i 30 land og skal prioritere land i Afrika sør for Sahara (> 50 pst.) og de minst utviklede landene (>33 pst.). I tillegg har Norfund investert i sårbare stater (impact investments) som bl a Sør-Sudan og Somalia. Norfund legger stor vekt på lokal kunnskap i sine investeringer og rekrutterer i hovedsak lokalt. I dag har fondet fem regionskontorer. Norfund trekker også på en mindre tilskuddsordning som er etablert for å styrke utviklingseffektene av investeringene, bl. a gjennom kunnskapsoverføring.

forskning som er relevant for lokale og regionale forhold slik at landene selv kan identifisere og løse utfordringer. Gjennom forskningsrådet finansieres langsiktig utviklingsforskning innenfor programmet NORGLOBAL-2. Her produserer norske forskningsmiljøer, i samarbeid med forskere fra andre land, ny kunnskap av høy kvalitet og relevans for de viktigste prioritetene i utviklingspolitikken knyttet til bærekraftsmålene.

3.1.2 Partnere for stabilisering og konfliktforebygging

2030-agendaen og bærekraftsmål 16 viser en klar sammenheng mellom konflikt og utvikling. Konflikt hindrer utvikling og skaper grobunn for negative krefter som organisert kriminalitet og terrorvirksomhet. Det rammer befolkningen hardest, men får også store konsekvenser for naboland i form av store flyktningstrømmer og andre grenseoverskridende utfordringer.

Figur 3.1 Utviklingsminister Nikolai Astrup har med seg fotballer med symboler for de 17 bærekraftsmålene for å sette søkelys på miljø og utvikling, Ghana mars 2018.

Verdens humanitære toppmøte slo fast at det ikke vil være mulig å fortsette som før. 88 pst. av verdens humanitære kriser varer i mer enn syv år. Det internasjonale samfunn redder de samme livene år etter år. Konsekvensen er givertretthet og mangel på ressurser.

Det strategiske rammeverket for norsk innsats i sårbare stater og regioner ble utarbeidet på bakgrunn av erfaringene fra bl.a. Afghanistan, Somalia og Sør-Sudan. Innsats i land direkte eller indirekte rammet av konflikt, med store humanitære utfordringer og høy grad av sårbarhet, krever en annen tilnærming enn mer stabile land. Sikkerhetssituasjonen gjør tilstedeværelse og kontroll vanskeligere. Det er også risiko for at oppnådde resultater kan ødelegges når konflikt og vold blusser opp igjen. Korrupsjon er en særlig utfordring i mange land og områder og utgjør et vesentlig hinder for utvikling.

Tidligere erfaringer tilsier at det er behov for langsiktighet i bistanden dersom målet er å bidra til at lokalsamfunn og stater skal bli i stand til selv å håndtere kriser. Samtidig må den være fleksibel nok til å tilpasses en endret kontekst. Vi må se hele vårt virkemiddelapparat i sammenheng, og det må trekke i samme retning. Den humanitære

innsatsen skal møte umiddelbare humanitære behov, samt bidra til å redusere sårbarhet og legge grunnlaget for mer varige løsninger som setter kriserammede i stand til å møte egne behov. Utviklingsinnsatsen skal bidra til å bygge institusjoner og legge til rette for at landene kan ta ansvar for egen utvikling på sikt. Det er et mål at innsatsen bidrar til forebygging og til at lokalsamfunn og staters kapasitet til å håndtere kriser styrkes.

Her er samspillet mellom ulike former for innsats sentralt. Rammeverket definerer noen prioriterte innsatsområder i denne kategorien land. Innsats må bidra til å bygge opp under inkluderende politiske løsninger, som er en forutsetning for stabilitet og utvikling på sikt. Dette forutsetter eierskap og deltakelse utover regimet og eliten. Det er ønskelig at landene selv skal være i førersetet. Myndighetsstrukturer er ikke alltid i stand til å levere grunnleggende tjenester, enten fordi de ikke kan eller fordi det ikke er politisk vilje. Dersom det ikke er politisk vilje til en inkluderende fredsprosess vil det måtte få konsekvenser for hvordan vårt samarbeid med myndighetene skal innrettes.

Å være engasjert i sårbare stater innebærer risiko. Stortinget har tidligere stilt seg bak denne

tilnærmingen og har også sluttet seg til styrket innsats. Risiko ved innsats i partnerland må i hvert tilfelle vurderes opp mot risikoen ved å ikke gjøre noe.

Hvis man legger bred forståelse av stat-til stat-samarbeid til grunn, er dette også innsats som gjøres i enkelte sårbare stater. I Somalia legger Norge stor vekt på å støtte myndighetenes evne til å gjennomføre økonomiske reformer. Gjennom Verdensbankens flergiverfond er Norge pådriver for bruk av virkemidler som gjør det mulig for staten å levere tjenester basert på økonomisk støtte som følge av oppnådde økonomiske reformer.

I tillegg vektlegges tiltak som bidrar til å bygge fremtidshåp. Utdanning, helse og jobber er prioritert. Økt satsing på næringsutvikling og jobbskaping er viktig for utvikling på sikt. Norfund har blant annet investert i et prosjekt i Somalia som bidrar med finansiering til små og mellomstore bedrifter.

Som for innsatsen i kategori 1-land bør man også for disse landene se den bilaterale bistanden i sammenheng med innsats gjennom de store multilaterale organisasjonene. Partnerskap med og påvirkning av hvordan de multilaterale organisasjonene arbeider i sårbare stater er derfor en prioritet for Norge.

3.2 Kriterier

3.2.1 Kriterier for Norges rolle

Partnerlandene, særlig i kategori 1, er land hvor Norge allerede har et etablert samarbeid. Det må bygges videre på opparbeidet kompetanse og ressurser på norsk side. Samtidig er det et formål at samarbeidet skal være bredt og over tid inkludere bredden av utviklingspolitiske virkemidler. I de vedlagte landoversiktene er dette beskrevet. Det er også redegjort for bredden i det norske engasjementet både når det gjelder tematisk fokus for bistandsinnsatsen, men også vurderinger av hvilke andre områder det er etablert samarbeid om. Dette er supplert, der det er relevant, med informasjon om samhandel og investeringer som gir en indikator på næringslivsinteresser og privatsektorengasjement.

Giversamarbeid og nasjonal forankring har siden Pariserklæringen (2005) vært en prioritet i bistanden. Utgangspunktet har vært betydningen av at mottakerlandet har utarbeidet nasjonale målsettinger og handlingsplaner som er forankret bredt, og at giversamfunnet innretter seg etter disse planene og bidrar der de har særskilt kompetanse eller andre fortrinn. Ambisjonene etter

Pariserklæringen var store med hensyn til etablering av formelle mekanismer for koordinering av giversamfunnet, men erfaringene i ettertid har vist at det har vært mer komplisert og ressurskrevende enn ventet å opprette og vedlikeholde slike mekanismer. I gjennomgangen av de foreslåtte partnerlandene vurderes det derfor hvordan bistanden kan tilpasses nasjonale planer og giverkoordineringsmekanismer i hvert enkelt land.

3.2.2 Fattigdoms- og sårbarhetskriterier

Stater og områders sårbarhet er et gjennomgående tema i partnerlandskonseptet. I den internasjonale debatten kategoriseres ikke lenger enkelte land som sårbare. Utgangspunkt er at alle land, i en eller annen form, har en sårbarhet ved seg. OECD vurderer denne sårbarheten ut fra fem parametre¹; politisk, sosial, økonomisk, miljø- og sikkerhetsmessig sårbarhet.

Fattigdom og fattigdomsrelaterte utfordringer kan først og fremst sees som en del av den økonomiske og sosiale sårbarheten, selv om fattigdom også er forårsaket av konflikt, miljøforringelser/klimaendringer og sikkerhetsutfordringer.

I den Norad-finansierte studien «Leave No Country Behind»² varsler Brookings Institute om utfordringene med å nå bærekraftsmålene om å utrydde ekstrem fattigdom innen 2030. Det globale målet om å halvere ekstrem fattigdom under tusenårsårene ble nådd flere år før 2015. Hovedårsaken til dette var imidlertid kraftig økonomisk vekst i land som Kina, India, Indonesia, Bangladesh og Etiopia. I de fattigste og mest sårbare landene var det liten eller ingen fremgang. Under bærekraftsmålene skal ekstrem fattigdom *utryddes* innen 2030. Dermed er det i de fattigste og mest sårbare landene utviklingen må skje. Basert på fattigdomsprognoser identifiserer studien 31 land som står i særlig fare for ikke å nå dette målet innen 2030 («Seriously Off Track Countries», SOTCs). Det er fire hovedårsaker: svake og ineffektive myndighetsstrukturer, svak privat sektor, konflikt og vold og sårbarhet som følge av klimaendringer og miljøforringelse. Skal disse landene lykkes med å skape utvikling og utrydde ekstrem fattigdom, krever det nytenkning i hvordan bistand gis, hvordan samarbeid forankres hos nasjonale myndigheter og fleksibilitet og langsiktighet.

¹ OECD, States of Fragility 2016, Understanding Violence

² «Leave No Country Behind; Ending Poverty in the Toughest Places», Gertz/Kharas, Brookings Institute, 2018.

Human Development Index (HDI³), Gini-koeffisienten, BNI pr. capita, samt prosentandel av befolkningen som lever for under USD 1,90 pr. dag, gir samlet sett et mer helhetlig og sammenliknbart bilde av fattigdom i og mellom land.

³ HDI er en sammenstilling av tre indekser kritisk for menneskelig utvikling; helse, utdanning og økonomisk vekst.

Helse og utdanning er også relatert til økonomisk og sosial sårbarhet. Indikatorer som gir et godt bilde av helsesituasjonen i et land er barne- og mødredødelighet og andel av befolkningen som har tilgang til offentlige helsetjenester. Når det gjelder utdanning, finnes det mange forskjellige indikatorer som dekker alle sider av utdanningssektoren. I denne sammenheng er andel av barn som har grunnleggende leseferdigheter ved utgangen av grunnskolegang inkludert.

4 Utvelgelse av land Norge skal søke partnerskap med

Ved utvelgelsen av hvilke land Norge skal søke partnerskap med, må kriterier og mål som nevnt ovenfor legges til grunn. Selv om langsiktighet er svært viktig for å lykkes i partnerskapet, vil regjeringen kunne vurdere samarbeidet med det enkelte partnerland underveis. Det kan for eksempel vise seg at forutsetningene for partnerskapet med ett enkelt land ikke lenger er tilstede eller at ønsket om partnerskap ikke er gjensidig. Da skal regjeringen, med utgangspunkt i kriteriene og situasjonen i det aktuelle landet, kunne endre sammensetningen av partnerland. Det kan også være aktuelt å vurdere partnerskap med nye land. Likevel har regjeringen som intensjon at helhetlige vurderinger i sammensetningen av partnerland skal gjennomføres kun en gang innenfor en stortingsperiode. Stortinget vil på egnet måte bli forelagt sammensetningen.

4.1 Kategori 1: Partnere for langsiktig utvikling

Landene i denne kategorien er *Etiopia, Malawi, Mosambik, Nepal, Tanzania, Uganda, Ghana, Myanmar, Indonesia* og *Colombia*. Felles for disse landene er at Norge er til stede med ambassade, som er en sentral forutsetning for å følge opp partnerskapet. Å være partnerland i denne kategorien innebærer å være en bilateral hovedsamarbeidspartner for Norge i utviklingspolitikken. Partnerskapet skal være tilpasset det enkelte land. Generelt betyr det at Norge i samarbeid med partnerlandet skal søke å utvikle en plattform for et langsiktig og forutsigbart samarbeid som inkluderer et bredt sett av utviklingspolitiske virkemidler. Over tid betyr det at en betydelig andel av den bilaterale bistanden skal gå til disse landene. Det er imidlertid ingen automatikk i at bistanden skal økes i det enkelte land. De fleste av disse landene har klare mål om å bli uavhengig av bistand. Et grunnleggende mål med bistanden bør derfor være å bidra til denne uavhengigheten. Skal man lykkes med det, må bistanden sees i sammenheng med andre virkemidler, som f.eks. næringsutvikling og nærings-

Boks 4.1 Helse for alle i Myanmar

Myanmar har betydelige sosiale og økonomiske utfordringer med store behov innen helse og utdanning. Norges satsing på å dele kompetanse innen ressursforvaltning og vår støtte til fredsprosessen har etter krisen i Rakhine og synlighet av sterkere motkrefter mot demokratisering, blitt vridd i sterkere retning mot Rakhine, MR og ytringsfrihet. I Rakhine støtter Norge bl.a. oppgraderingen og utbyggingen av det største sykehuset, Sittwe General Hospital, som benyttes av både rakhinere og rohingyaer. Dette er ikke kun et helseprosjekt, men gir grunnlag for dialog med rohingyaer og rakhinere og sentrale og lokale myndigheter om situasjonen i Rakhine, og hvordan motvirke for eksempel segregering og mangel på bevegelsesfrihet.

fremme¹, ekspertbistand og private investeringer. Norge har kompetanse som gjør oss til en interessant partner innenfor områder som likestilling, ressursforvaltning, energi, skatt og finansforvaltning. Innsats innenfor disse områdene er etterspurt av mange eksisterende samarbeidsland og kan være tiltak som supplerer etablerte bistandsprogrammer og på sikt bidrar til bistandsuavhengighet.

Etiopia, Malawi, Mosambik, Nepal, Tanzania og *Uganda* er land hvor Norge har vært til stede i mange år. Norske partnere i bistandsarbeidet har lang erfaring gjennom etablerte programmer, og det ligger til rette for gode resultater. Norge har også en veletablert dialog med landene om de overordnede globale utfordringene og et godt samarbeid med andre giverland. Viktige satsningsområder vil være utviklingen av det mellom-

¹ Næringsutvikling er et bistandstiltak, men overlapper ofte med fremme av næringsinteresser, som har verdiskaping i Norge som formål.

Boks 4.2 Energi i Tanzania

Den langvarige norske innsatsen på energisektoren har bidratt til å gi norsk energikompetanse et godt omdømme lokalt. Det har også skapt et bredt nettverk, som gir positive ringvirkninger for utviklingen av et bredere nærings samarbeid. Bistandsengasjementet fører også til at Norge får innsikt i, og større politisk legitimitet til, å inngå i den bredere politiske dialogen med nasjonale myndigheter om viktige felles strategiske interesser. Gjennom å være strategisk partner med et bredt nettverk har vi også et bedre utgangspunkt for å kunne ta opp krevende spørsmål. I tillegg kommer vi i løpende kontakt med sentrale beslutningstakere i regjeringssystemet.

statlige samarbeidet med særlig fokus på kunnskapsoverføring, godt styresett og utvikling av privat sektor og samhandel. Alle partnerlandene er nærmere omtalt i vedlegg.

Samarbeidet med *Ghana* har tradisjonelt dreid seg om næringsliv mer enn bistand. I dag er det i landet en betydelig tilstedeværelse av norsk næringsliv. Norfunds regionale kontor for Vest-Afrika, plassert i Accra, ble offisielt åpnet av utviklingsminister Astrup og Ghanas visepresident Bawumia i mars 2018. Norfund vil i første omgang fokusere på investeringer i verdikjedene nedstrøms knyttet til landbrukssektoren. Satsingen rettes i en første fase inn mot Ghana og senere de engelsk-språklige landene i regionen.

Den norske bistanden til Ghana er knyttet til Olje for utvikling, som støtter lovutvikling og forvaltningskapasitet i petroleumssektoren. Det kommende Fisk for utvikling-programmet vil ha en forvaltnings- og en privatsektor-komponent. Det er også etablert samarbeid på høyt politisk nivå om bærekraftsmål og det norskinitierte høy-nivåpanelet for utvikling av bærekraftig havøkonomi. Dette, sammen med store norske investeringer offshore, åpner for at man bør se nærmere på muligheten for en styrket satsning på å utvikle maritime næringer. Marin forsøpling vil også kunne være et aktuelt samarbeidsområde.

Myanmars strategisk viktige beliggenhet i et område av verden med svært dynamisk utvikling gjør at norsk engasjement spiller inn i en større sammenheng. Åpningen av landet ga økte mulig-

heter for handel og investeringer, i tillegg til tiltak for styrking av naturressursforvaltning. Den dramatiske utviklingen i konflikten i delstaten Rakhine, med et stort antall rohingya-flyktninger, har tydeliggjort betydningen av stabilitet, respekt for menneskerettigheter, inkludert minoriteters rettigheter og krav på beskyttelse. Den videre utviklingen av et partnerskap med Myanmar er derfor betinget av klare vilkår om positiv utvikling i situasjonen for rohingya-flyktningene og menneskerettighetssituasjonen generelt i landet. Dette har stor betydning – ikke bare for Myanmar, men også for regionen.

Uganda huser over 1,4 millioner flyktninger fra nabolandene og er et foregangsland for bærekraftig håndtering av flyktnings situasjoner. Uganda er også en stor troppebidragsyter til AUs fredsoperasjon i Somalia (AMISOM) og sentral dersom det skal finnes en politisk løsning på krigen i Sør-Sudan.

Kategori 1 inkluderer også mellominntektsland. *Indonesia* har siden 2010 vært et svært viktig samarbeidsland innenfor skog- og klimainnsatsen og ligger an til å kunne bli et viktig samarbeidsland også for havsatsingen og bekjempelse av marin forsøpling. Ved å være en partner innenfor disse områdene, blir Indonesia også en sentral alliert for Norge i internasjonale fora, noe som igjen er med på å styrke innsatsen for rene hav globalt. Videre er Indonesia en viktig regional aktør og premissleverandør til utviklingen i regionen som helhet. I *Colombia* har Norges rolle som tilrettelegger for fredsprosessen, og ikke minst støtte til implementering av avtalen, resultert i et bredt samarbeid på flere områder. Blant annet inngår Colombia som en betydelig mottaker av klima- og skogmidler.

4.2 Kategori 2: Partnere for stabilisering og konfliktforebygging

Landene i denne kategorien er *Afghanistan, Mali, Niger, Palestina, Somalia* og *Sør-Sudan*. Grunnlaget for innsatsen i disse landene er «*Strategisk rammeverk for norsk innsats i sårbare stater og regioner*», som ble lansert i juni 2017. Formålet med rammeverket er å forsterke den samlede norske innsatsen i sårbare stater og øke kunnskapen om virkemidlene man har til rådighet. Det er behov for en helhetlig tilnærming og et langsiktig perspektiv på innsatsen, samtidig som den må være fleksibel nok til å tilpasses endringer i situasjonen i landene. Økt innsats i land med stor grad

Figur 4.1 Utviklingsminister Nikolai Astrup besøker skoleprosjektet One UN Joint Program Girls Education i Malawi, hvor lokale bønder leverer mat til skolematordningen. Prosjektet lykkes i å skape eierskap og engasjement i lokalbefolkning og hos lokale myndigheter, april 2018.

av sårbarhet er forankret i både utviklingsmeldingen og Meld. St. 36 Veivalg i norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk (2016–2017). Dette er land som preges av langvarige konflikter og humanitære kriser, og det kreves derfor en annen type innsats utover det humanitære. Regjeringen vil, uavhengig av landene som plasseres i kategori 2, videreføre den sterke satsingen på humanitær bistand, basert på de humanitære prinsippene.

OECDs sårbarhetstilnærming er lagt til grunn for landvalg i kategori 2. I land som i utgangspunktet har svake institusjoner og lav kapasitet, blir OECDs fem sårbarhetsparametre ofte gjensidig forsterkende. Samtidig er det underliggende årsaker som bidrar til å forsterke sårbarheten. Svakt styresett, maktmisbruk, korrupsjon og marginalisering av store befolkningsgrupper, gir grobunn for organisert kriminalitet, irregulær migrasjon og radikalisering, som igjen bidrar til å fordype utfordringene. I kategori 2 er utvalget land også basert på behovet for å konsentrere innsatsen og med utgangspunkt i en vurdering av hvor Norge har en historikk, komparative fortrinn og interesser som tilsier at vår innsats har en merverdi.

Mange land med høy sårbarhet er også opprinnelses- eller transittland for migranter. En konsekvens av mangel på utvikling er irregulære og sammensatte migrasjonsbevegelser mellom land og regioner. Drivere for denne migrasjonen kan være konflikt, fattigdom, befolkningsutvikling, mangel på utdanning og arbeid og klima- og miljøforringelser. Uforutsigbare befolkningsbevegelser mellom land svekker ofte både avsender- og mottakerlandenes evne til å håndtere både sin egen befolkning og migrantene, og det undergraver utvikling.

Det er et mål at innsatsen skal bidra til å styrke stater og lokalsamfunns evne til selv å håndtere kriser. Forebygging, stabilisering og vekt på bygge motstandskraft for derigjennom å redusere sårbarhet er de overordnede målene for norsk engasjement. Stabiliseringsinnsatsen skal bidra til å støtte opp om politiske prosesser og bidra til å legge grunnlag for fredsbygging og en mer langsiktig utviklingsinnsats.

Innsats i sårbare stater og områder krever en helhetlig tilnærming som tar alle disse utfordringene og forholdene i betraktning. I det strategiske rammeverket pekes det på inkluderende politiske

løsninger, sikkerhet, menneskerettigheter, styresett og rettstat, inkluderende vekst og bedre levekår, og samspillet mellom humanitær innsats og langsiktig utviklingsarbeid som avgjørende parametere for å skape varige resultater.

Afghanistan er et av verdens fattigste land og har vært i væpnet konflikt gjennom flere tiår. Landet står overfor store politiske, økonomiske og sikkerhetsmessige utfordringer. Med utspring i den internasjonale militære og sivile innsatsen for stabilisering siden 2001, har Norges viktigste mål med innsatsen vært å forhindre at Afghanistan igjen blir et arnested for internasjonal terror. Det er i prinsippet ønskelig at en konflikt løses før man starter arbeidet med statsbygging. Samtidig vil det ofte være situasjoner der statsbyggingen ikke kan vente på en fredsprosess. Dette har vært og fortsetter å være situasjonen i Afghanistan. Det er et stort behov for internasjonal støtte for både å drifte og å bygge institusjoner som kan levere sikkerhet og livsnødvendige tjenester til befolkningen. Bistandsengasjementet i Afghanistan ledsages av et omfattende fredsdiplomati for å legge til rette for en politisk løsning på konflikten med Taliban.

Formålet med støtten til *Palestina* er å bidra til en forhandlet to-statsløsning der israelere og palestinere lever side om side innenfor gjensidig anerkjente grenser. Bistanden skal bidra til å legge et institusjonelt fundament og bærekraftig økonomisk grunnlag for en fremtidig selvstendig palestinsk stat. Så lenge konflikten forblir uløst og en forhandlet to-statsløsning ikke realiseres, forblir Palestina sårbar. I tillegg til okkupasjonen bidrar den politiske splittelsen på palestinsk side mellom Vestbredden og Gaza til vedvarende ustabilitet. Den norske lederrollen i Giverlandsgruppen (Ad Hoc Liaison Committee) gir Norge en særlig forpliktelse til å styrke den palestinske økonomien og sikre nødvendige giverbidrag. Dette arbeidet har Norge vært engasjert i siden den første Oslo-avtalen i 1993.

Sør-Sudan er blant de mest sårbare land i verden og preges av en borgerkrig som har sendt store deler av befolkningen på flukt og gjort millioner helt avhengige av humanitær assistanse. Det norske engasjementet har vart i flere tiår og vært gjennom faser med krig og fred. Det politiske engasjementet står fortsatt i sentrum for arbeidet, og Norge samarbeider tett med USA og Storbritannia. I tillegg har den humanitære krisen ført til at norsk humanitær hjelp utgjør en stadig større andel av norsk engasjement. Det har de siste årene vært jobbet målrettet for å se helheten av vårt engasjement i lys av realitetene på bakken og

ulike scenarier for hvordan situasjonen vil kunne utvikle seg. Dette er førende for både det politiske og humanitære engasjementet og for bistandsengasjementet, og noe som krever større samordning og koordinering.

Somalia er en sårbar stat hvor utviklingen sannsynligvis vil være preget av både frem- og tilbakeskritt i mange år fremover. Norge har hatt bilaterale relasjoner siden frigjøringen i 1960, og det var borgerkrig, statskollaps og naturkatastrofer på begynnelsen av 1990-tallet som markerte starten på mer omfattende bistandsinnsats. Sikkerhetsutfordringene er store og sentrale spørsmål knyttet til makt- og ressursfordeling forblir uløst. Etter etableringen av en ny regjering i 2012 har norsk innsats i økende grad blitt rettet mot forsoning, stabilisering og demokratisering. I 2017 var landet igjen rammet av tørke. Den humanitære responsen kan tjene som et eksempel på en vellykket oppfølging av «Grand Bargain»² og «New Way of Working»³. Disse initiativene har som formål å forenkle, avbyråkratisere og effektivisere samarbeidet mellom givere, internasjonale aktører, myndigheter, og nasjonale og lokale aktører, for dermed å bidra til mest mulig effekt av den humanitære innsatsen. I Somalia bidro sterkt lederskap fra myndighetene, involvering av lokale organisasjoner, og bruk av kontantoverføring, til at man unngikk en humanitær katastrofe som ved tidligere tørkeperioder. Videre var den humanitære responsen koblet til Somalias langsiktige utviklingsplan. Gitt utfordringene har Norge et langsiktig perspektiv på innsatsen i Somalia.

I *Mali* er norsk støtte til og tilstedeværelse i FNs fredsbevarende operasjon MINUSMA et eksempel på hvordan Norge engasjerer seg gjennom et bredt spekter av virkemidler for å bidra til stabilisering av et konfliktområde og sørge for utvikling på lang sikt. Den norskinitierte rotasjonsordningen for transportfly i MINUSMA har ført til at operasjonen har forutsigbar tilgang til en etterspurt kapasitet. MINUSMA, som en integrert operasjon, er den viktigste garantisten for implementering av fredsavtalen og fredelig utvikling. Den norske innsatsen for stabilisering forsterkes gjennom innsats for forsoning og dialogprosesser, og langsiktig samarbeid om utdanning, matsikker-

² En erklæring fra Verdens humanitære toppmøte i Istanbul i 2016 som har som formål å redusere det humanitære finansieringsgapet gjennom effektivisering, innovasjon og bedre samspill med langsiktig utviklingsinnsats.

³ Flere FN-organisasjoner og Verdensbanken har gjennom dette initiativet forpliktet seg til et styrket samarbeid for å finne helhetlige og bærekraftige løsninger i langvarige humanitære kriser.

het og klimarobust landbruk. Støtte til et mer klimatilpasset landbruk er sentralt i å forebygge konflikter og bidra til bærekraftig utvikling i et land preget av tørke og klimaendringer.

Norges nyere engasjement i *Niger* følger de samme sporene, med støtte til utdanning, matsikkerhet og klimarobust landbruk som grunnpilarer. I tillegg er støtte til reproduktiv helse sentralt i et av de afrikanske landene med høyest befolkningsvekst. Konsentrasjon av norsk innsats innen disse tematiske områdene gir synergier og er viktig for at landet skal kunne nå bærekraftsmålene. Niger er videre et viktig transitland for irregulær migrasjon til Europa, og er en viktig aktør for sikkerhet i hele Sahel. Samarbeidet med Niger omfatter i dag også dialog om migrasjon og kapasitetsbygging innen sikkerhetssektoren.

En sentral målsetting i arbeidet i sårbare stater er å bidra til at myndighetene blir i stand til å utøve grunnleggende myndighetsfunksjoner og derigjennom gradvis bygge legitimitet og handlingsrom. Et kapasitetsbyggingsprogram i regi av NORCAP i *Somalia* har som mål å styrke kjernefunksjoner i statsforvaltningen. Dette gjøres gjennom sekondering av svært erfarne eksperter til sentrale posisjoner i statsforvaltningen, som statsministerens kontor eller finansdepartementet. Personene bidrar med ekspertise og kapasitet til å løse oppgaver samtidig som de overfører og bygger kapasitet hos en fast stab. De rapporterer faglig til den øverste ledelsen i relevant departement. Alle de sekunderte er av somalisk opprinnelse, og utvelgelsen er gjort i samråd med statsministerens kontor og andre sentrale beslutningstakere.

Svake institusjoner og en svak stat er kjennetegn ved flere av disse landene. Statsbygging er et langsiktig prosjekt som må baseres på en nasjonal vilje og innsats. Realistiske målsettinger om hva det er mulig å oppnå på kort tid basert på en god forståelse av lokal og regional kontekst er nødvendig. Skal vi oppnå resultater og bidra til at konflikt ikke blusser opp igjen, vil det også kreve at vi forplikter oss til samarbeid over tid. Innsatsen krever høy risikovilje og en kombinasjon av langsiktighet og fleksibilitet. Det må settes av tid og ressurser til å bygge opp kompetanse, planlegge og dernest gjennomføre tiltak. Det vil være behov for å følge utviklingssamarbeidet nøye for raskt å kunne fange opp behov for å endre tilnærming. Vi må også være realistiske med tanke på utfordringene det å jobbe i stater og områder med stor grad av sårbarhet innebærer, blant annet når det gjelder muligheter for stedlig representasjon og oppfølging. Skal vi kunne si noe om hvorvidt resultatene

Figur 4.2 Med norsk støtte har Chatata Primary School i Malawi tatt i bruk digitale læringsplattformer i undervisningen av 1. og 2. klasse, april 2018.

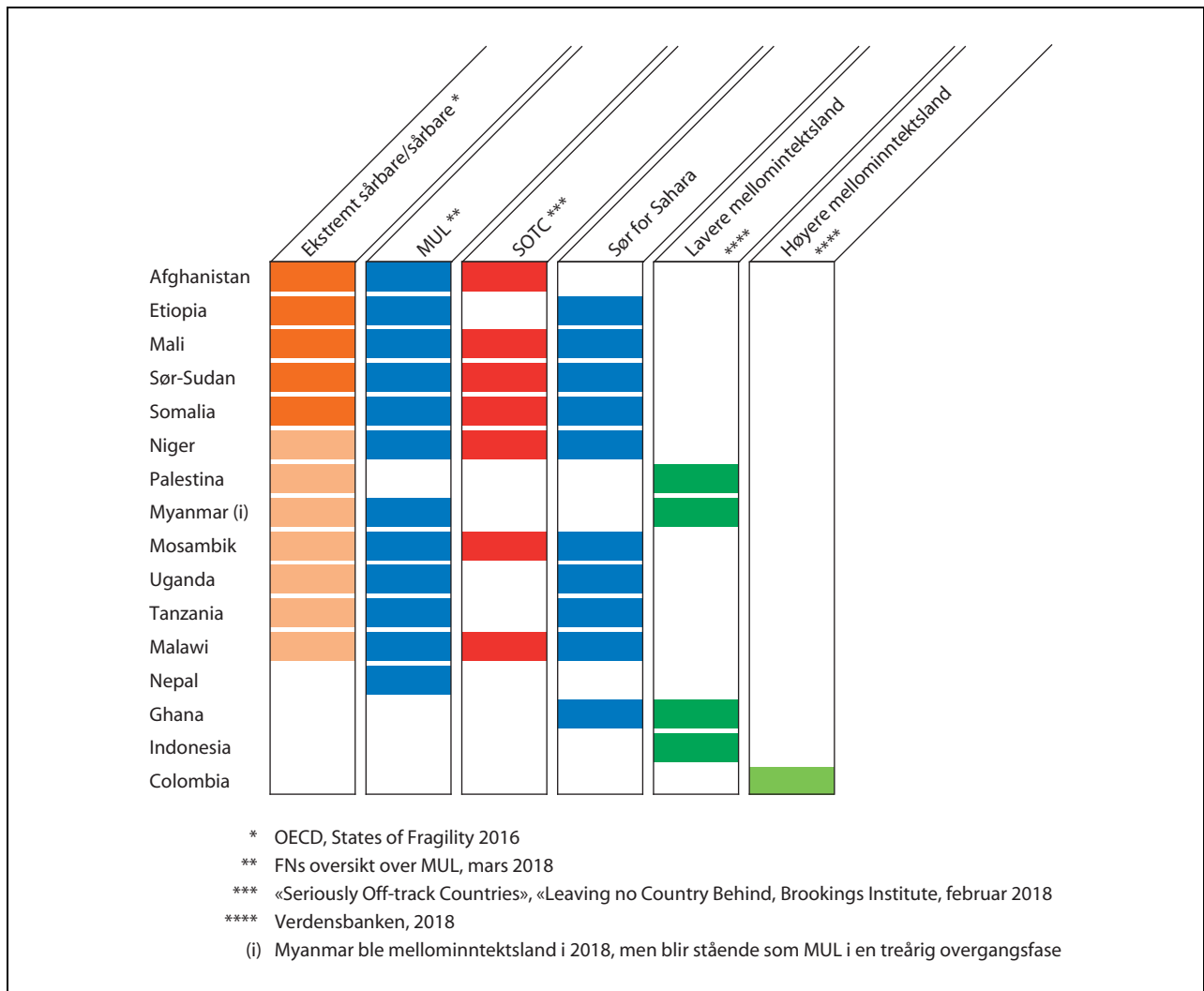
står i forhold til ressursinnsatsen, må vi blant annet ta hensyn til disse utfordringene og begrensningene de legger på virkemidlene vi har til rådighet.

Bistand til fattige land med til dels svært dårlig utgangspunkt innebærer høy grad av risiko. Dette gjelder også for mange av kategori 1-landene, men utfordringene forsterkes der det er konflikt og ustabilitet. Det hadde vært enklere å oppnå resultater og effekt i land med bedre forutsetninger. Vi har vært – og er – engasjerte i noen av verdens fattigste land der forutsetningene for vekst og utvikling er aller svakest fordi det er der mange av de ekstremt fattige er.

Vi må derfor være villige til å ta risiko. Hva som er akseptabel risiko og hvordan den skal håndteres må avklares fortløpende. Denne risikoen må alltid vurderes opp mot nullalternativet – risikoen ved å ikke foreta seg noe.

4.3 Fra dyp sårbarhet til bærekraftig utvikling – Norges partnerland

Partnerlandene representerer et bredt spekter av utfordringer, men med et hovedfokus på land med

Figur 4.3 Indeksversikt

stor grad av sårbarhet og fattigdoms-utfordringer. Nedenstående tabell viser hvordan partnerlandene fordeler seg på relevante indekser.

4.4 Øvrige land som mottar norsk bistand

Som ledd i konsentrasjonsarbeidet vil regjeringen videreføre 85-landslisten over hvilke land som kan motta norsk bistand. Utover de 16 landene i de to ovennevnte kategoriene er det dermed 69 som mottar norsk bistand i en eller annen form hvert år. Dette inkluderer ikke humanitær bistand, fred og forsoning eller støtte over sivilsamfunnsbevilgningen, som fremdeles skal være unntatt fra konsentrasjonsprinsippet.

Innsatsen i disse 69 landene er mangfoldig og dekker mange sektorer. En rekke av landene har etablerte programmer innenfor de tradisjonelle områdene for norsk bistand. Dette kan være strategisk viktige satsninger for landet, men hvor engasjementet ikke er tilstrekkelig bredt til at det er naturlig å forankre det i et mer formelt partnerskap. Dette kan også være land hvor norske bidrag dekker et reelt behov, men hvor det er naturlig at andre mer toneangivende giverland har et bredere partnerskap som også dekker de områdene av utviklingspolitikken som går utover bistand. For noen lands del har ambassadene et begrenset, men etablert samarbeid som gir politisk synlighet innenfor konkrete områder av strategisk betydning og som dermed er verdt å videreføre.

5 Økonomiske og administrative konsekvenser

Det er lagt til grunn at de tiltak og den politikk som er gjort rede for i denne meldingen blir dekket innenfor gjeldende budsjetterammer. Eventuelle økninger i bistanden til partnerlandene vil gjøres ved omfordeling innenfor denne rammen.

Utenriksdepartementet

t i l r å r :

Tilråding fra Utenriksdepartementet 15. juni 2018 om Partnerland i utviklingspolitikken blir sendt Stortinget.

Vedlegg 1**Partnerland****Kategori 1 – Partnere for langsiktig utvikling**

Etiopia

Fattigdom/nasjonal inntekt

BNP pr capita (PPP\$ – kjøpekraftjustert) ¹	USD 1 734,5
GINI (inntektsulikhet) ²	33,2
% av befolkningen som lever på USD 1.90 eller mindre pr. dag ²	33,5 %
Netto internasjonal migrasjon (2010–2015) ³	-60 000
% av befolkningen under 15 år ³	41,6 %
Økonomisk vekst ¹	7,6 %

Næringsliv og næringsvennlighet

Ease of Doing Business (Verdensbanken, 2017)	161/190
Corruption Perceptions Index (TI, 2017)	107/180
Sysselsetting etter sektorer ⁵	Landbruk: 68,27 %/tjenester 22,4 %/næringsliv 9,4 %

Sosial sektor

HDI ²	174/188
Gender Inequality Index ²	116/159
SDG 2.2.1 % barn under 5 år underernærte (moderat-alvorlig stunting) ⁴	38,4 %

Utdanning

Gjennomsnittlige år med skolegang (voksne 25 år +) ²	2,6
---	-----

Energi

SDG 7.1.1 % av befolkningen med tilgang til strøm ¹	42,9 %
--	--------

¹ Verdensbanken 2016² UNDP Human Development Report 2016³ UNDP World Population Prospects 2017 Revision⁴ UNICEF Joint child malnutrition estimates 2017⁵ ILOSTAT 2018 International Labour Organization

Historisk bakgrunn for norsk bistand, ressurser og kunnskap

Norges samarbeid startet med norsk misjon i 1950-årene. Etter militærregimets fall i 1991 økte norsk bistand, og i 2014 ble Etiopia fokusland. Dette er et av de fattigste landene i Afrika, hvor en tredjedel av befolkningen lever under fattigdomsgrensen og hvor befolkningsveksten er høy. Etiopia er i en prosess med politiske og økonomiske reformer. Myndighetene har store ambisjoner om å bekjempe fattigdom og kan vise til høy økonomisk vekst og gode utviklingsresultater. Det er samtidig store utviklingsbehov, særlig i rurale områder.

Bredden i nåværende engasjement, inkludert kanaler

Klima, utdanning, menneskerettigheter, styresett, næringsutvikling og humanitær innsats utgjør hovedsatsningene i samarbeidet. Norge inngikk et strategisk klimapartnerskap med Etiopia i 2011 som inkluderer skogsatsing og støtte til

klimasmart landbruk. Etiopia er også satsingsland for utdanning, med formål om å øke andelen jenter i skolen og øke kvaliteten på utdanningen. Det vurderes også partnerskap om likestillingsprogrammet LIKE. I tillegg er det et tett samarbeid om migrasjon, inkludert støtte til Etiopias åpen-dør-politikk for flyktningstrømmer fra naboland.

Hovedandelen av norsk bistand kanaliseres gjennom ikke-statlige aktører, som FN og norske og etiopiske organisasjoner. Det gis også bistand direkte til myndighetene.

Næringsliv utgjør en stadig viktigere del av samarbeidet. Etiopia er pilotland for NHO om næringsutvikling, Norad gir støtte til næringsutviklingsprogrammer, og Norfund har investert siden 2005. Dette er i hovedsak investeringer gjennom ulike fond, samt i landbruks- og foredlingssektoren.

Regionalt samarbeider Norge og Etiopia om fred og sikkerhet på Afrikas Horn. Globalt har landene et tett samarbeid innen klima og bærekraftig utvikling.

Norfunnds engasjement pr. 1.1. 2018

	Ren energi ¹	Finansinstitusjoner ²	Mat og landbruk ³	SMB Fond ⁴
Etiopia	145 825 595	-	50 %	50 %

¹ Investeringer i *ren energi* skal forbedre og øke elektrisitetsproduksjon fra rene energikilder og dermed bidra til å sikre grunnlaget for økonomisk utvikling. Prosjektene kjennetegnes ved stort kapitalbehov og høy risiko, blant annet knyttet til selve utbyggingen og til hydrologiske forhold i vannkraftverkene.

² Norfund investerer i eller gir lån til *banker, mikrofinans- og andre finansinstitusjoner*. Hovedmålet er å utvide tilbudet av finansielle tjenester til SMB'er og individer som ellers ikke har tilgang til slike tjenester.

³ Investeringer i *mat og landbruk* er i hovedsak rettet mot vekstbedrifter med store utviklingseffekter i Afrika. I disse investeringene er ofte Norfunnds kompetanse og rolle som aktiv eier like viktig som selve finansieringen.

⁴ *SMB-fond* er et viktig instrument for å nå små og mellomstore bedrifter. Disse bedriftene har stor betydning for oppbyggingen av et velfungerende næringsliv og lokale arbeidsplasser. Mangel på kapital i SMB-sektoren gjør at Norfund har en addisjonell rolle ved investeringer gjennom slike fond.

Nasjonal forankring og giversamarbeid

Norges bistand er forankret i Etiopias nasjonale strategi for utvikling som er tett knyttet opp til bærekraftsmålene. I 2011 lanserte Etiopia en nasjonal utviklingsstrategi om bærekraftig økonomisk vekst, *Climate Resilient Green Economy*. Målet med strategien er at landet skal nå mellominntektsstatus innen 2025, samtidig som de nasjonale utslippene av klimagasser ikke øker utover 2010-nivå. Norge er den største giver til dette arbeidet.

Norge arbeider sammen med andre givere og etiopiske myndigheter for å effektivisere bistanden. De viktigste samarbeidsfora er EU+ og

Development Assistance Group (DAG) som består av bilaterale og multilaterale givere. Innen rammen av EU+ har det i flere år vært arbeidet med felles planlegging av støtte. Målet er å sikre bedre tilpasning til myndighetenes utviklingsplaner, harmonisering og bedre arbeidsdeling mellom givere samt sterkere fokus på resultater.

Fremtidige satsingsområder

Etiopia har de siste årene opplevd lengre perioder med tørke som vil ha store konsekvenser for mat-sikkerheten i flere år fremover. Det vil fortsatt være behov for humanitær assistanse og støtte til prosjekter som styrker motstandsdyktighet, her-

under planting av skog og klimatilpasset landbruk. Over 30 pst. av den etiopiske befolkningen er barn og unge, hvilket medfører et stort behov for satsing på utdanning og tiltak som skaper nye arbeidsplasser og bidrar til bedre rammebe-

tingelser for næringsliv. Satsing gjennom næringsutviklingstiltak og eventuelle nye investeringer fra Norfund kan være aktuelt. Støtte til demokratiske reformer og menneskerettigheter vil være en viktig del av partnerskapet i tiden fremover.

Colombia

<i>Fattigdom/nasjonal inntekt</i>	
BNP per capita (PPP\$ – kjøpekraftjustert) ¹	USD 14 153,9
GINI (inntektsulikhet) ²	53,5
% av befolkningen som lever på USD 1.90 eller mindre pr dag ²	5,7 %
Økonomisk vekst ¹	2,0 %
% av befolkningen under 15 år ³	24,3 %
Netto internasjonal migrasjon (2010–2015) ³	-145 000
<i>Næringsliv og næringsvennlighet</i>	
Ease of Doing Business (Verdensbanken, 2017)	59/190
Corruption Perceptions Index (TI, 2017)	96/180
Sysselsetting etter sektorer ⁴	Tjenester: 64,5 %/næringsliv 19,4,9 %/landbruk 16,1 %
<i>Sosial sektor</i>	
HDI ²	95/188
Gender Inequality Index ²	89/159
<i>Energi</i>	
SDG 7.1.1 % av befolkningen med tilgang til strøm ¹	99 %

¹ Verdensbanken 2016² UNDP Human Development Report 2016³ UNDP World Population Prospects 2017 Revision⁴ ILOSTAT 2018 International Labour Organization*Historisk bakgrunn for norsk bistand, ressurser og kunnskap*

Norge har vært en partner for fred i Colombia i mange år, særlig gjennom fredsforhandlingene som resulterte i en avtale i 2016. På denne bakgrunn er det etablert tette politiske bånd mellom våre to land. Det bilaterale forholdet er preget av fredsprosessen, oppfølgingen av fredsavtalen med FARC, og i forhandlingene med geriljabevegelsen ELN.

Samtidig utvikler samarbeidet seg stadig på det multilaterale området, innen klima- og skog-samarbeidet og samarbeid innen olje (OfU), fisk (FfU) og helse.

Norsk Folkehjelp (NPA) er en sentral aktør innen minerydding. Flyktninghjelpen (NRC) var, med sin brede og operative tilstedeværelse over lang tid, også en av svært få aktører som raskt kunne sette i gang aktivitet i alle de 26

områdene for reintegrering av tidligere stridende fra FARC.

Bredden i nåværende engasjement, inkludert kanaler

Norsk bistand til Colombia økte til 424 millioner kr. i 2017, hvorav 167 mill. er knyttet til klima/skog, 135 mill. til oppfølging av fredsavtalen med FARC og 77 mill. til nødhjelp og humanitær bistand, inkludert til rydding av miner.

Tematisk er det konfliktforebygging og -løsning, fred og sikkerhet samt beskyttelse av miljøet som utgjør de største tematiske områdene. Disse er utvilsomt de viktigste sektorene. I tillegg støttes enkeltprosjekter innen f.eks. utdanning eller helse, i konfliktområder, knyttet til reintegrering av tidligere stridende fra FARC.

FNs flergiverfond er en sentral kanal for norsk bistand til oppfølging av fredsprosessen i Colombia, mens det IDB-administrerte fondet

«Colombia Sostenible» er en hovedkanal for klima/skogmidler. Det norsk-svenske fondet til sivilt samfunn er sentralt for kanalisering av midler, mens UN Women er en viktig partner for å nå

ut til kvinneorganisasjoner. Andre viktige kanaler er Flyktninghjelpen, UNDP, Norsk Folkehjelp og Norges Røde Kors.

Norfunnds engasjement pr. 1.1. 2018

	Ren energi ¹	Finansinstitusjoner ²	Mat og landbruk ³	SMB Fond ⁴
Colombia	98 176 161	-	54 %	-
				46 %

¹ Investeringer i *ren energi* skal forbedre og øke elektrisitetsproduksjon fra rene energikilder og dermed bidra til å sikre grunnlaget for økonomisk utvikling. Prosjektene kjennetegnes ved stort kapitalbehov og høy risiko, blant annet knyttet til selve utbyggingen og til hydrologiske forhold i vannkraftverkene.

² Norfund investerer i eller gir lån til *banker, mikrofinans- og andre finansinstitusjoner*. Hovedmålet er å utvide tilbudet av finansielle tjenester til SMB'er og individer som ellers ikke har tilgang til slike tjenester.

³ Investeringer i *mat og landbruk* er i hovedsak rettet mot vekstbedrifter med store utviklingseffekter i Afrika. I disse investeringene er ofte Norfunnds kompetanse og rolle som aktiv eier like viktig som selve finansieringen.

⁴ *SMB-fond* er et viktig instrument for å nå små og mellomstore bedrifter. Disse bedriftene har stor betydning for oppbyggingen av et velfungerende næringsliv og lokale arbeidsplasser. Mangel på kapital i SMB-sektoren gjør at Norfund har en addisjonell rolle ved investeringer gjennom slike fond.

Nasjonal forankring og giversamarbeid

Colombia ga FN en sentral rolle i fredsforhandlingene med FARC og i gjennomføringen av avtalen. Norsk bistand til Colombia ytes følgelig i nært samarbeid med andre givere og er innrettet for å støtte opp under nasjonale planer. FNs flegiverfond er en sentral kanal for norsk bistand til oppfølging av fredsprosessen i Colombia. Utover støtten til IDB-fondet *Colombia Sostenible* har Norge, sammen med Tyskland og UK, siden 2016 betalt til sammen ca. 350 millioner kroner for utslippsreduksjoner oppnådd i colombiansk Amazonas. Midlene går til Colombias strategi for bærekraftig utvikling i Amazonasregionen, den såkalte Amazonasvisjonen.

Fremtidige satsingsområder

Både fredsarbeidet i Colombia og klima- og skogsamarbeidet krever en langsiktig og omfattende

innsats med vekt på bærekraft og lokalt eierskap. I tilknytning til COP21 i 2015 ble det inngått en intensjonsavtale mellom Colombia, Norge, Storbritannia og Tyskland om et omfattende klima- og skogsamarbeid. Totalt er det fra norsk side gitt tilsagn om inntil 1,8 mrd. kr. til Colombia over frem år. I 2016 lanserte USA og Norge et globalt mineryddingsinitiativ for å få Colombia minefritt innen 2021. Fra norsk side ble det gitt tilsagn om et bidrag på 180 mill. kr. over tre år.

Colombianske myndigheter etterspør også norsk kompetanse innen olje og fiskeri i tråd med post-konflikt visjonen om å ta landet videre, inkludert innen OECD.

Bistanden til Colombia dreies de neste årene over fra å skape fred til å implementere fredsavtalen. Dette vil også påvirke finansieringskilde – mer forventes finansiert over regionbevilgningen og tematiske poster.

Ghana

Fattigdom/nasjonal inntekt (2017-tall)

BNP pr. capita (PPP\$ – kjøpekraftjustert) ¹	USD 4 292,4
GINI (inntektsulikhet) ²	42,8
% av befolkningen som lever på USD 1.90 eller mindre pr. dag ²	25,2 %
Økonomisk- vs. befolkningsvekst ¹	3,6 % vs. 2,3 %
% av befolkningen under 15 år ³	38,8 %
Arbeidsledighet/ungdomsarbeidsledighet/sårbar sysselsetting	6,3 % / 12,2 % / 76,8 %
Netto internasjonal migrasjon (2010–2015) ³	-50 000

Næringsliv og næringsvennlighet

Ease of Doing Business Indeks (Verdensbanken, 2017)	120/190
Corruption Perceptions Index (TI, 2017)	81/180
Sysselsetting etter sektorer ⁶	Tjenester: 45,2 %/landbruk 40,7 %/næringsliv 14 %

Sosial sektor

HDI ²	139/188
Gender Inequality Index ²	131/159

Helse

SDG 3.1.1 Mødredødelighet (MMR) ²	319/100 000 levendefødte
SDG 3.2.1 Barsedødelighet (CMR) ²	61,6/1 000 levendefødte
SDG 2.2.1 % barn under 5 år underernærte (moderat-alvorlig stunting) ⁵	18,8 %

Utdanning

SDG 4.1.1 %-andel barn i siste klasse på ungdomskolen med minimumsferdigheter i matematikk ⁴	21,5 %
---	--------

Energi

SDG 7.1.1 % av befolkningen med tilgang til strøm ¹	79,3 %
--	--------

¹ Verdensbanken 2016² UNDP Human Development Report 2016³ UNDP World Population Prospects 2017 Revision⁴ UNESCO Institute for Statistics 2018⁵ UNICEF Joint child malnutrition estimates 2017⁶ ILOSTAT 2018 International Labour Organization

Historisk bakgrunn for norsk bistand, ressurser og kunnskap

Samarbeidet med Ghana har dreid seg mer om næringslivssamarbeid enn bistand. Norcem investerte i sementindustrien i Ghana allerede på 1960-tallet. Ghana mottok på 1970-tallet lån gjennom Skipseksportskampanjen (eksportkreditter) for kjøp av norskbyggede skip. Yara og enkelte andre selskaper innenfor landbrukssektoren har vært tilstede i mange år. NORADs støtte til Ghanas Regional Maritime University var viktig for utviklingen av landets maritime- og fiskerisektor, men ble avsluttet på 80-tallet. Gjennom «Olje for Utvikling» støttes nå lovutvikling og forvaltningskapasitet. Det kommende «Fisk for Utvikling»-programmet vil ha en forvaltnings- og en privatsektor-komponent.

Bredden i nåværende engasjement, inkludert kanaler

Fra 2008, da Ghana fant olje offshore, vokste antallet norske selskaper sterkt. Nå er over 50 selskaper aktive i landet, i flere sektorer. Det er også etablert et godt politisk samarbeid mellom landenes myndigheter, særlig i tilknytning til Olje for utvikling- og Fisk for utvikling-programmene. Norfunds kontor i Ghana ble offisielt åpnet i mars 2018 av utviklingsminister Astrup og Ghanas visepresident Bawumia. Norfund har med etableringen i landet utpekt jordbruks- og foredlingssektoren som satsingsområder. Det er også samarbeid på høyt politisk nivå (mellom statsminister og president) om FNs bærekraftsmål, bl.a. gjennom det norsk-initierte Høynivåpanelet for utvikling av bærekraftig havøkonomi.

Norfunds engasjement pr. 1.1.2018

		Ren energi ¹	Finansinstitusjoner ²	Mat og landbruk ³	SMB Fond ⁴
Ghana	183 909 968	14 %	-	10 %	76 %

¹ Investeringer i *ren energi* skal forbedre og øke elektrisitetsproduksjon fra rene energikilder og dermed bidra til å sikre grunnlaget for økonomisk utvikling. Prosjektene kjennetegnes ved stort kapitalbehov og høy risiko, blant annet knyttet til selve utbyggingen og til hydrologiske forhold i vannkraftverkene.

² Norfund investerer i eller gir lån til *banker, mikrofinans- og andre finansinstitusjoner*. Hovedmålet er å utvide tilbudet av finansielle tjenester til SMB'er og individer som ellers ikke har tilgang til slike tjenester.

³ Investeringer i *mat og landbruk* er i hovedsak rettet mot vekstbedrifter med store utviklingseffekter i Afrika. I disse investeringene er ofte Norfunds kompetanse og rolle som aktiv eier like viktig som selve finansieringen.

⁴ *SMB-fond* er et viktig instrument for å nå små og mellomstore bedrifter. Disse bedriftene har stor betydning for oppbyggingen av et velfungerende næringsliv og lokale arbeidsplasser. Mangel på kapital i SMB-sektoren gjør at Norfund har en addisjonell rolle ved investeringer gjennom slike fond.

Nasjonal forankring og giversamarbeid

Ghanas overordnede agenda er «Ghana Beyond Aid», hvor privat jobbskaping, forankret i nasjonale utviklingsplaner og –program, skal legge grunnlaget for utvikling. Bistanden til landet er følgelig svært begrenset, bortsett fra Ofu og Ffu. Ghana er pilot-land for samarbeidet under «Compact with Africa» med det formål å bedre rammebetingelsene for næringslivet og utvide kontakten med private investorer. Samarbeidet gjennom Ofu og Ffu bidrar til Ghanas egen utviklingsagenda.

Fremtidige satsingsområder

Norges næringslivsnærvær, klynge-erfaring og virkemiddelapparat gir grunnlag for styrket samarbeid med Ghana om næringsutvikling i maritim, marin og andre sektorer. Norfunds etablering i landet vil kunne skape synergier, særlig innen jordbruks- og foredlingssektoren. En norsk næringsutviklingsstrategi for Ghana er under utarbeidelse, i henhold til Meld. St. 35 (2014–2015) «*Sammen om jobben*».

Indonesia

<i>Fattigdom/nasjonal inntekt</i>	
BNP per capita (PPP\$ – kjøpekraftjustert) ¹	USD 11 609
GINI (inntektsulikhet) ²	39,5
% av befolkningen som lever på USD 1.90 eller mindre pr dag ²	8,3 %
Økonomisk vekst ¹	5,0 %
% av befolkningen under 15 år ³	27,9 %
<i>Næringsliv og næringsvennlighet</i>	
Ease of Doing Business Indeks (Verdensbanken, 2017)	72/190
Corruption Perceptions Index 2017 (TI, 2017)	96/180
Sysselsetting etter sektorer ⁴	Tjenester: 47,1 %/landbruk 31,2 %/næringsliv 21,7 %
<i>Sosial sektor</i>	
HDI ²	113/188
Gender Inequality Index ²	105/159
<i>Energi</i>	
SDG 7.1.1 % av befolkningen med tilgang til strøm ¹	97,6 %

¹ Verdensbanken 2016² UNDP Human Development Report 2016³ UNDP World Population Prospects 2017 Revision⁴ ILOSTAT 2018 International Labour Organization*Historisk bakgrunn for norsk bistand, ressurser og kunnskap*

Indonesia har vært en betydelig mottaker av norsk bistand over mange tiår, men i takt med landets utvikling til å bli et mellominntektsland har bistanden blitt vesentlig redusert. Bistand utgjør nå en stadig mindre del av samarbeidet – med unntak av klima- og skogpartnerskapet, hvor Norge fortsatt bidrar med omfattende midler. Det bilaterale forholdet med Indonesia har utviklet seg til å bli et langt mer likeverdig partnerskap til gjensidig nytte. Norge har i dag et utstrakt samarbeid med Indonesia om klima/skog, hav/marin/maritim sektor, energi, MR-dialog og sør-sør-samarbeid som særlige innsatsområder.

Bredden i nåværende engasjement, inkludert kanaler

Klima- og skogpartnerskapet, som Norge inngikk med Indonesia i 2010, er den største norske satsingen i Indonesia. Norge har forpliktet seg til å bidra med seks milliarder kroner, hvor mestepar-

ten vil være resultatbasert betaling for verifiserte utslippsreduksjoner fra redusert avskoging og ødeleggelse av torvmyr.

Bærekraftige hav har kommet inn som en ny satsing fra 2017. Indonesias president vil delta i Høynivåpanelet for utvikling av bærekraftig havøkonomi, og landene vil samarbeide om Our Ocean-konferansene, som skal avholdes i Indonesia i 2018 og i Norge i 2019. Norge bidrar med finansiering til Verdensbankens flergiverfond for bekjempelse av marin forsøpling, og samarbeider tett med Indonesia om fiskerikriminalitet både bilateralt og multilateralt. Innenfor Fisk for utvikling-programmet gir Norge støtte til et bilateralt akvakulturprosjekt.

Næringslivssamarbeid blir for øvrig stadig viktigere innen marin og maritim sektor. Indonesia viser stor interesse for norsk kompetanse innen oppdrettsnæring, og det er sterkt norsk næringslivsengasjement på området. Bistand innen energi er faset ut, men energidialogen som Olje- og energi-departementet har hatt med Indonesia siden 1995 videreføres. I tilknytning til MR-dialogen gis støtte

til enkelte MR-prosjekter. Norge støtter videre et toårig sør-sør-samarbeid gjennom UNDP.

Indonesia blir en stadig viktigere alliansepartner i globale spørsmål og er en viktig multilateral partner for Norge. Norge og Indonesia har fått til flere fellesinitiativer i multilaterale fora, bl.a. om

bekjempelse av marin forsøpling, bekjempelse av fiskerikriminalitet, fremme kvinners deltakelse i fredsprosesser, samt om finansiering av FNs fredsbygging. Indonesia deltok videre i FN70-arbeidet, og var tidligere aktiv i Kommissjonen for finansiering av utdanning.

Norfunds engasjement pr. 1.1.2018

	Ren energi ¹	Finansinstitusjoner ²	Mat og landbruk ³	SMB Fond ⁴	
Indonesia	46 167 642	-	39 %	-	61 %

¹ Investeringer i *ren energi* skal forbedre og øke elektrisitetsproduksjon fra rene energikilder og dermed bidra til å sikre grunnlaget for økonomisk utvikling. Prosjektene kjennetegnes ved stort kapitalbehov og høy risiko, blant annet knyttet til selve utbyggingen og til hydrologiske forhold i vannkraftverkene.

² Norfund investerer i eller gir lån til *banker, mikrofinans- og andre finansinstitusjoner*. Hovedmålet er å utvide tilbudet av finansielle tjenester til SMB'er og individer som ellers ikke har tilgang til slike tjenester.

³ Investeringer i *mat og landbruk* er i hovedsak rettet mot vekstbedrifter med store utviklingseffekter i Afrika. I disse investeringene er ofte Norfunds kompetanse og rolle som aktiv eier like viktig som selve finansieringen.

⁴ *SMB-fond* er et viktig instrument for å nå små og mellomstore bedrifter. Disse bedriftene har stor betydning for oppbyggingen av et velfungerende næringsliv og lokale arbeidsplasser. Mangel på kapital i SMB-sektoren gjør at Norfund har en addisjonell rolle ved investeringer gjennom slike fond.

Nasjonal forankring og giversamarbeid

Norge og Indonesia har etablert formaliserte møteplasser, som bilaterale politiske konsultasjoner, MR-dialogen, Energidialogen og en samarbeidsgruppe i forbindelse med klima- og skogavtalen.

Bistand generelt utgjør kun en liten del av Indonesias BNP. I takt med utviklingen til mellominntektsland ble formelle koordineringsstrukturer mellom giversamfunnet og indonesiske myndigheter lagt ned på 1990-tallet. Disse ble delvis gjenopptatt i 2017, og det foregår i tillegg noe uformell koordinering mellom givere. For Norges del er koordineringsfora innen klima og skog, hav og marin forsøpling, energi særlig relevante.

Indonesia har hatt god fremgang på mange av tusenårsmålene og myndighetene jobber systematisk for å innlemme bærekraftsmålene i utviklingsplanleggingen. Landets maritime strategi vil for eksempel bidra positivt for bærekraftsmålene om fattigdom, ernæring, hav og klima, samt bidra til å skape nye næringsveier og arbeidsplasser. Indonesias utviklingserfaring er etterspurt, og landet viser interesse for sør-sør- og triangulært samarbeid, noe som også ser ut til å være et uttrykk for Indonesias nye selvforståelse som et G20-land med innflytelse. Det indonesiske utenriksdepartementet er i ferd med å bygge opp et utviklingsbyrå for sør-sør/triangulært samarbeid.

Fremtidige satsingsområder

Både klima- og skogsatsingen og samarbeidet om bærekraftige hav krever langsiktig innsats og vil fortsatt være viktige pilarer i det bilaterale forholdet mellom Norge og Indonesia. Indonesia er et aktuelt land å inngå havdialog med. Energidialogen og MR-dialogen vil videreføres. Støtten til MR-prosjekter vil sannsynligvis opprettholdes på dagens nivå. Videreføring av sør-sør-samarbeid, samt bistandssamarbeid innen fiskeri vil vurderes når nåværende avtaler utløper i 2019.

På sikt vil Indonesia først og fremst være viktig som alliansepartner for å løse globale fellesutfordringer. Indonesia har en sentral rolle i regionen, ikke minst i ASEAN hvor de ønsker å bli sett som en brobygger og stabiliserende faktor. Som sørøst-Asias største økonomi, verdens fjerde mest folkerike stat og det landet med størst antall muslimer, er Indonesia også i ferd med å innta en viktigere rolle globalt. Selv om nivået på bistanden har gått ned, vil det utviklingspolitiske samarbeidet bli bredere innenfor områder der Norge kan gjøre en forskjell. Det gjelder innsats innenfor enkelttemaer (som menneskerettigheter), pilotprogrammer og kapasitetsbygging (innen marin forsøpling og akvakultur). Målet er at myndighetene kan bruke utviklingssamarbeidet med Norge som grunnlag til å skalere opp egen innsats.

Malawi

<i>Fattigdom/nasjonal inntekt</i>	
BNP pr. capita (PPP\$ – kjøpekraftjustert) ¹	USD 1 168,8
GINI (inntektsulikhet) ²	46,1
% av befolkningen som lever på USD 1.90 eller mindre pr. dag ²	70,9 %
Økonomisk vekst ¹	2,5 %
% av befolkningen under 15 år ³	44,7 %
Netto internasjonal migrasjon (2010–2015) ³	-30 000
<i>Næringsliv og næringsvennlighet</i>	
Ease of Doing Business Indeks (Verdensbanken, 2017)	110/190
Corruption Perceptions Index 2017 (TI, 2017)	122/180
Sysselsetting etter sektorer ⁷	Landbruk: 84,7 %/næringsliv 8,4 %/tjenester 6,9 %
<i>Sosial sektor</i>	
HDI ²	170/188
Gender Inequality Index ²	145/159
<i>Helse</i>	
SDG 3.1.1 Mødredødelighet (MMR) ²	634/100 000 levendefødte
SDG 3.2.1 Barnedødelighet (CMR) ²	64/1 000 levendefødte
SDG 3.8.1 Universal Health Coverage Index ⁴ [Varierer mellom 0 (dårligst) og 100 (best)]	44
SDG 2.2.1 % barn under 5 år underernærte (moderat-alvorlig) ⁶	42,4 %
<i>Utdanning</i>	
SDG 4.1.1 %-andel barn i siste klasse på barneskole med minimums leseferdigheter ⁵	63,4 %
<i>Energi</i>	
SDG 7.1.1 % av befolkningen med tilgang til strøm ¹	11,0 %

¹ Verdensbanken 2016² UNDP Human Development Report 2016³ UNDP World Population Prospects 2017 Revision⁴ WHO/Verdensbanken Tracking Universal Health Coverage: 2017 Global Monitoring Report⁵ UNESCO Institute for Statistics 2018⁶ UNICEF Joint child malnutrition estimates 2017⁷ ILOSTAT 2018 International Labour Organization

Historisk bakgrunn for norsk bistand, ressurser og kunnskap

Malawi har hatt et stabilt og demokratisk styresett etter at ettpartistyret til Hastings Kamuzu Banda falt i 1994. Regulært stat-til-stat-samarbeid startet i 1998. Landet var fattig og lite utviklet, men giveland så et potensiale for vekst og utvikling i landsbygduvikling, landbrukssektoren og det nyetablerte demokratiet. Basert på erfaringene fra naboland i regionen etablerte Norge samarbeid innen helse, utdanning og landbruk. Styresett, menneskerettigheter, demokratisering og likestilling har også vært del av porteføljen, både gjennom direkte støtte og som tverrgående tema.

Den bilaterale bistanden forvaltes i hovedsak av ambassaden i Lilongwe, men også gjennom norske aktører i form av ekspertise- og institusjonsbygging. Dette gjelder f.eks. forsknings-samarbeid innen landbruk (eks. NMBU), helse (universiteter, høyskoler, Folkehelseinstituttet), statistikk (SSB), finansforvaltning/budsjettstøtte (Norad og Norges Bank) og støtte til sivilt samfunn (Kirkens Nødhjelp og andre aktører).

Bredden i nåværende engasjement, inkludert kanaler

Norge har i dag samarbeid innen utdanning, helse, landbruk og klima, samt styresett, menneskerettigheter og likestilling. Norge er tredje største bilaterale giver til Malawi, med et nært samarbeidsforhold til myndigheter og andre samarbeidspartnere. Malawi er største mottaker av norsk bistand om man unntar noen land i konflikt eller land med særskilte skogprogrammer. Samarbeidet innen næringsutvikling og handel er begrenset, men økende. Det politiske samarbeidet er omfattende.

I 2017 var bistanden på 478,2 mill. kr. Den bilaterale bistanden gjennom ambassaden utgjorde 420,2 mill. kr. (ca. 89 %). Ca. 30 % av bistanden ble kanalisert gjennom myndighetene, 25 % gjennom Verdensbanken og FN, og ca. 43 % gjennom sivilt samfunn hvorav om lag halvparten via norske organisasjoner. I tillegg til bistands-samarbeidet er Norge en tydelig stemme for rettigheter og likestilling, godt styresett og demokratisering.

Norfunds engasjement pr. 1.1.2018

	Ren energi ¹	Finansinstitusjoner ²	Mat og landbruk ³	SMB Fond ⁴	
Malawi	44 869 090	-	29 %	50 %	21 %

¹ Investeringer i *ren energi* skal forbedre og øke elektrisitetsproduksjon fra rene energikilder og dermed bidra til å sikre grunnlaget for økonomisk utvikling. Prosjektene kjennetegnes ved stort kapitalbehov og høy risiko, blant annet knyttet til selve utbyggingen og til hydrologiske forhold i vannkraftverkene.

² Norfund investerer i eller gir lån til *banker, mikrofinans- og andre finansinstitusjoner*. Hovedmålet er å utvide tilbudet av finansielle tjenester til SMB'er og individer som ellers ikke har tilgang til slike tjenester.

³ Investeringer i *mat og landbruk* er i hovedsak rettet mot vekstbedrifter med store utviklingseffekter i Afrika. I disse investeringene er ofte Norfunds kompetanse og rolle som aktiv eier like viktig som selve finansieringen.

⁴ *SMB-fond* er et viktig instrument for å nå små og mellomstore bedrifter. Disse bedriftene har stor betydning for oppbyggingen av et velfungerende næringsliv og lokale arbeidsplasser. Mangel på kapital i SMB-sektoren gjør at Norfund har en addisjonell rolle ved investeringer gjennom slike fond.

Nasjonal forankring og giversamarbeid

Det er en aktiv og godt samordnet givedialog i Malawi, med Norge som en av de sentrale aktørene. Myndighetsdialog om landets politikktutvikling gir innsikt og stemme for Norge, og er et viktig grunnlag for innretning av bistanden mot prioriterte mål. Malawi vedtok i 2018 en femårig vekst- og utviklingsplan, som sammen med bærekraftmålene er rammeverket for utvikling av landet. De norskstøttede sektorene er i overensstemmelse med dette rammeverket. På sektor- og teknisk nivå fastsettes så planverket som bistandstiltakene innrettes etter.

Fremtidige satsingsområder

Sektorene for den norske støtten er godt forankret i landets nye utviklingsplan og bærekraftsmålene. For å løse landets hovedutfordringer – befolkningsvekst, matsikkerhet, økonomisk vekst – er det behov for å utvikle menneskelig kapital, og øke produksjon, jobbskaping og eksport. Næringsfremme og tilrettelegging for investeringer som del av det bredere samarbeidet vektlegges derfor fremover.

Dialogen og søket etter stadig mer effektfulle investeringer av bistandsmidlene vil fortsette, sammen med vurderinger av hvordan arbeidet

kan konsentreres innenfor og mellom sektorer. Malawi og Norge diskuterer inngåelse av en ny samarbeidsavtale som vil gi grunnlag for bredere

samarbeid innen utviklingssamarbeidet, politikk og økonomi og om felles internasjonale interesser.

Mosambik

Fattigdom/nasjonal inntekt

BNP per capita (PPP\$ – kjøpekraftjustert) ¹	USD 1 216,8
GINI (inntektsulikhet) ²	45,6
% av befolkningen som lever på USD 1.90 eller mindre pr dag ²	68,7 %
% av befolkningen under 15 år ³	45,2 %
Netto internasjonal migrasjon (2010–2015) ³	-25 000
Økonomisk vekst ¹	3,8 %

Næringsliv og næringsvennlighet

Ease of Doing Business (Verdensbanken, 2017)	138/190
Corruption Perceptions Index 2017 (TI, 2017)	153/180
Sysselsetting etter sektorer ⁷	Landbruk: 73,3 %/tjenester 22,4 %/næringsliv 4,3 %

Sosial sektor

HDI ²	181/188
Gender Inequality Index ²	139/159

Helse

SDG 3.1.1 Mødredødelighet (MMR) ²	489/100 000 levendefødte
SDG 3.2.1 Barnedødelighet (CMR) ²	78,5/1 000 levendefødte
SDG 3.8.1 Universal Health Coverage Index ⁴ [Varierer mellom 1 (dårligst) og 100 (best)]	42
SDG 2.2.1 % barn under 5 år underernærte (moderat-alvorlig stunting) ⁶	43,1 %

Utdanning

SDG 4.1.1 %-andel barn i siste klasse på barneskolen med minimums ferdigheter i matematikk ⁵	67,27 %
---	---------

Energi

SDG 7.1.1 % av befolkningen med tilgang til strøm ¹	24,2 %
--	--------

¹ Verdensbanken 2016² UNDP Human Development Report 2016³ UNDP World Population Prospects 2017 Revision⁴ WHO/Verdensbanken Tracking Universal Health Coverage: 2017 Global Monitoring Report⁵ UNESCO Institute for Statistics 2018⁶ UNICEF Joint child malnutrition estimates 2017⁷ ILOSTAT 2018 International Labour Organization

Historisk bakgrunn for norsk bistand, ressurser og kunnskap

Norge var tidlig ute med å etablere et omfattende bistandssamarbeid med Mosambik etter frigjøringen fra Portugal i 1975. Mosambik har store vannkraftressurser og i 2010 ble det funnet store gassforekomster offshore. Derfor er det først og fremst innen energisektoren Norge har mye å bidra med, i tillegg til potensiale innen fiskeri og hav. Norske offentlige institusjoner og kunnskapsmiljøer har bidratt med verdifull kapasitetsbygging innen naturressursforvaltning, statistikk, fiskeri og finans/skatt. Norsk sivilt samfunn har vært aktive i Mosambik siden starten av bistandssamarbeidet og enkelte norske forskningsmiljøer har samarbeid med institusjoner i landet.

Bredden i nåværende engasjement, inkludert kanaler

Norges bilaterale bistand er i dag spisset mot styresett, gjennom Olje for utvikling, samarbeid mellom Norges Bank og Sentralbanken samt støtte til elektrifisering. Disse innsatsene utgjør om lag halvparten av bistandsporteføljen. I tillegg er jobbskaping, spesielt på landsbygda, og strategiske partnerskap med næringslivet en prioritet. Oppfølging er en sentral del av de næringsrettede prosjektene. Kompetanse innen fred og forsoning har også gitt Norge en rolle i fredsprosessen i landet. Norge støtter videre Mosambiks handlingsplan for kvinner, fred og sikkerhet og sivilt samfunn.

Norfunnds engasjement pr. 1.1.2018

		Ren energi ¹	Finansinstitusjoner ²	Mat og landbruk ³	SMB Fond ⁴
Mosambik	362 810 368	25 %	42 %	32 %	1 %

¹ Investeringer i *ren energi* skal forbedre og øke elektrisitetsproduksjon fra rene energikilder og dermed bidra til å sikre grunnlaget for økonomisk utvikling. Prosjektene kjennetegnes ved stort kapitalbehov og høy risiko, blant annet knyttet til selve utbyggingen og til hydrologiske forhold i vannkraftverkene.

² Norfund investerer i eller gir lån til *banker, mikrofinans- og andre finansinstitusjoner*. Hovedmålet er å utvide tilbudet av finansielle tjenester til SMB'er og individer som ellers ikke har tilgang til slike tjenester.

³ Investeringer i *mat og landbruk* er i hovedsak rettet mot vekstbedrifter med store utviklingseffekter i Afrika. I disse investeringene er ofte Norfunnds kompetanse og rolle som aktiv eier like viktig som selve finansieringen.

⁴ *SMB-fond* er et viktig instrument for å nå små og mellomstore bedrifter. Disse bedriftene har stor betydning for oppbyggingen av et velfungerende næringsliv og lokale arbeidsplasser. Mangel på kapital i SMB-sektoren gjør at Norfund har en addisjonell rolle ved investeringer gjennom slike fond.

Nasjonal forankring og giversamarbeid

Myndighetenes viktigste prioriteringer er fred og flere investeringer i privat sektor. De viktigste sektorene er landbruk, gass, infrastruktur og turisme. Norges bistand støtter opp om disse prioriteringene og knyttes opp mot Mosambiks femårsplan samt nasjonale sektorstrategier. Budsjettstøtten fra 14 givere har vært grunnlaget for giversamfunnets dialog med myndigheter frem til denne ble frosset i 2016. Etter utfasingen av budsjettstøtten er givene i ferd med å reorganisere giversamarbeidet, og Norge er sentral i dette arbeidet sammen med Storbritannia. Norge arbeider for å effektivisere bistanden og måten givene samarbeider med myndighetene på. Det er opprettet arbeidsgrupper for de viktigste sektorene. Den norske ambassaden i Maputo leder arbeidsgruppen for privat sektor.

Fremtidige satsingsområder

Mosambik trenger betydelig kompetanseheving for å lykkes med å omdanne naturressursene til velferd på en god måte. Potensialet er likevel stort: fremtidige inntekter av gassen kan utgjøre åtte ganger dagens statsbudsjett.

Mosambik har langsiktige behov for bistand innen utdanning, helse, jobbskaping og ikke minst styresett, herunder demokratiutvikling i etterkant av en fredsavtale. Mosambik ser også til Norge når det gjelder forvaltning av naturressurser. Norge tar sikte på å gi bistand som kan sikre freden, bidra til en best mulig naturressursforvaltning og som kan bidra til å styrke privat sektor og jobbskaping. Til det siste er yrkesutdanning på landsbygda særlig viktig.

Støtte til landbruksutvikling gjennom partnerskapsavtalen med Yara skal bidra til økt matproduksjon, og mindre avhengighet av import. Det nye samarbeidet mellom Norges Bank, IMF

og Mosambiks sentralbank vil være viktig for reform av finansforvaltningen. Støtte til likestilling, utdanning og forskningssamarbeid vil få økt prioritet. Norge ønsker et bilateralt samarbeid

med Mosambik som går ut over bistanden på områder som hav, energi, forskning, handel og investeringer. Norfund har et regionalt kontor for sørlige Afrika i Maputo.

Myanmar

<i>Fattigdom/nasjonal inntekt</i>	
BNP per capita (PPP\$ – kjøpekraftjustert) ¹	USD 5 721,2
GINI (inntektsulikhet) ²	N/A
% av befolkning som lever på USD 1.90 eller mindre pr dag ²	N/A
Økonomisk vekst ¹	5,9 %
% av befolkningen under 15 år ³	27,9 %
Netto internasjonal migrasjon (2010–2015) ³	-474 000
<i>Næringsliv og næringsvennlighet</i>	
Ease of Doing Business Indeks (Verdensbanken, 2017)	171/190
Corruption Perceptions Index 2017 (TI, 2017)	130/180
Sysselsetting etter sektorer ⁴	Landbruk: 44,9 %/tjenester 33,5 %/næringsliv 16,6 %
<i>Sosial sektor</i>	
HDI ²	145 /188
Gender Inequality Index ²	80/159
<i>Energi</i>	
SDG 7.1.1 % av befolkningen med tilgang til strøm ¹	57,0 %
<i>Stabilitet/konflikt</i>	
16.1.2 Battle-related deaths (n) ¹	116
Internally Displaced Persons by conflict and violence (n) ¹	644 000

¹ Verdensbanken 2016² UNDP Human Development Report 2016³ UNDP World Population Prospects 2017 Revision⁴ ILOSTAT 2018 International Labour Organization*Historisk bakgrunn for norsk bistand, ressurser og kunnskap*

Norge ble tidlig engasjert i Myanmar da landet begynte å åpne seg i 2010–11, og var en pådriver for å oppmuntre til og støtte den demokratiske overgangen i en tidlig fase. Dette bidro til at Norge også ble spurt av myndighetene om å ta et initiativ for å bygge internasjonal støtte til fredsprosessen, som tar sikte på å få slutt på den 70 år lange borgerkrigen med landets mange etniske væpnede grupper.

Samarbeidet med reformvillige krefter i det daværende kvasi-militære regimet har gitt Norge gode forutsetninger for fortsatt engasjement for fred, med gode kontakter på myndighetssiden, med etniske grupper, og med sivilt samfunn. Det

er de senere årene dessuten etablert et bredt utviklingssamarbeid med fokus på demokratisering. Gjennom mangeårig støtte til reform- og fredsprosessen og store bilaterale utviklingsavtaler innen energi/ressursforvaltning og miljø er Norge en viktig partner for Myanmar.

Bredden i nåværende engasjement, inkludert kanaler

Hovedområdene for samarbeid er godt styresett inkludert menneskerettigheter, naturressursforvaltning, energi, miljø/klima og utdanning. I tillegg til fortsatt sterkt fokus på fred og forsoning og den politiske og økonomiske reformprosessen, er Myanmar satsingsland for kvinner, fred og sikkerhet. Norsk støtte går blant annet til media, kapasitetsbygging og tillitsskapende tiltak mellom

sentralmyndighetene, de væpnede etniske gruppene og lokalbefolkningen. Støtten bidrar også til kapasitetsbygging av myndighetsapparatet og sivilsamfunnet knyttet til ansvarlig naturressursforvaltning.

Arbeidet med Olje for utvikling, institusjons-samarbeid knyttet til bærekraftig vannkraftutvik-

ling samt bilateralt miljøsamarbeid mellom Norge og Myanmar er godt i gang. Et Fisk for utviklingsprogram er under opprettelse.

Situasjonen i Rakhine og for rohingyaene har videre nødvendiggjort omfattende humanitær innsats i Myanmar i tillegg til i Bangladesh.

Norfunds engasjement pr. 1.1.2018

		Ren energi ¹	Finansinstitusjoner ²	Mat og landbruk ³	SMB Fond ⁴
Myanmar	52 639 481	15 %	46 %	-	39 %

¹ Investeringer i *ren energi* skal forbedre og øke elektrisitetsproduksjon fra rene energikilder og dermed bidra til å sikre grunnlaget for økonomisk utvikling. Prosjektene kjennetegnes ved stort kapitalbehov og høy risiko, blant annet knyttet til selve utbyggingen og til hydrologiske forhold i vannkraftverkene.

² Norfund investerer i eller gir lån til *banker, mikrofinans- og andre finansinstitusjoner*. Hovedmålet er å utvide tilbudet av finansielle tjenester til SMB'er og individer som ellers ikke har tilgang til slike tjenester.

³ Investeringer i *mat og landbruk* er i hovedsak rettet mot vekstbedrifter med store utviklingseffekter i Afrika. I disse investeringene er ofte Norfunds kompetanse og rolle som aktiv eier like viktig som selve finansieringen.

⁴ *SMB-fond* er et viktig instrument for å nå små og mellomstore bedrifter. Disse bedriftene har stor betydning for oppbyggingen av et velfungerende næringsliv og lokale arbeidsplasser. Mangel på kapital i SMB-sektoren gjør at Norfund har en addisjonell rolle ved investeringer gjennom slike fond.

Nasjonal forankring og giversamarbeid

I løpet av få år har et stort antall internasjonale givere etablert seg i Myanmar. Myanmar er det eneste landet i ASEAN hvor den finansielle støtten øker. Myanmarske myndigheter har nedlagt betydelig arbeid for å sørge for at givne koordinerer bistandsinnsatsen og har tatt et lederansvar i koordineringen. I februar 2018 presenterte myndighetene en Development Assistance Policy (DAP) basert på bærekraftsmålene. Dette rammeverket er blitt godt mottatt av givne.

Fremtidige satsingsområder

Den videre utviklingen av et partnerskap med Myanmar er betinget av klare vilkår om positiv utvikling i situasjonen for rohingya-flyktningene og menneskerettighetssituasjonen generelt i landet. Dette har stor betydning – ikke bare for

Myanmar, men også for regionen. De viktigste sektorene i utviklingssamarbeidet vil fortsette å være godt styresett og sivilt samfunn, fred og forsoning og naturressursforvaltning. Det er ønskelig å videreføre det mangeårige engasjementet innen reform- og fredsprosessen og store bilaterale samarbeid innen energi/ressursforvaltning og miljø. Samarbeid innen disse områdene vil fortsette å ta sikte på å styrke Myanmars forvaltningskapasitet og evne til å gjennomføre internasjonale konvensjoner. Dette er programmer som bidrar til å støtte opp om fortsatt demokratisering i tillegg til fattigdomsbekjempelse.

Rohingyakrisen nødvendiggjør et endret internasjonalt engasjement i Myanmar, og en del av bistandsinnsatsen vil gå til å bedre situasjonen for befolkningen i Rakhine. Det vil videre være relevant å øke innsatsen innen demokrati- og menneskerettighetsarbeid.

Nepal

<i>Fattigdom/nasjonal inntekt</i>	
BNP per capita (PPP\$ – kjøpekraftjustert) ¹	USD 2 477,9
GINI (inntektsulikhet) ²	32,8
Økonomisk vekst ¹	0,4 %
% av befolkningen som lever på USD 1.90 eller mindre pr. dag ²	15,0 %
% av befolkningen under 15 år ³	32,6 %
Netto internasjonal migrasjon (2010–2015) ³	-372 000
<i>Næringsliv og næringsvennlighet</i>	
Ease of Doing Business Indeks (Verdensbanken, 2017)	105/190
Corruption Perceptions Index 2017 (TI, 2017)	122/180
Sysselsetting etter sektorer ⁵	Landbruk: 71,7 %/tjenester 20,2 %/næringsliv 8,1 %
<i>Sosial sektor</i>	
HDI ²	144/188
Gender Inequality Index ²	115/159
<i>Utdanning</i>	
4.1.1 % Ungdom med minimums leseferdigheter ⁴	80,21 %
<i>Energi</i>	
SDG 7.1.1 % av befolkningen med tilgang til strøm ¹	90,7 %

¹ Verdensbanken 2016² UNDP Human Development Report 2016³ UNDP World Population Prospects 2017 Revision⁴ UNESCO Institute for Statistics 2018⁵ ILOSTAT 2018 International Labour Organization*Historisk bakgrunn for norsk bistand, ressurser og kunnskap*

Norsk bistandsengasjement gjennom norske frivillige organisasjoner går tilbake til midten av femti-tallet. Nepal har et enormt potensiale innen vannkraft, og Norge har bistått med ekspertise innen utbygging av energisektoren frem til i dag. Den bilaterale bistanden innen energi startet for alvor opp på slutten av 80-tallet. Innen godt styresett og utdanning har Norge hatt omfattende bistandssamarbeid fra rundt årtusenskiiftet.

Bredden i nåværende engasjement, inkludert kanaler

Norge har tre hovedprioriteringer for bistands-samarbeidet med Nepal: utdanning, ren energi og godt styresett. Støtten kanaliseres forholdsvis likt gjennom myndighetene, multilaterale organisasjoner og sivilt samfunnsorganisasjoner.

I tillegg til den bilaterale bistanden, viser beregninger at av den norske kjernestøtten til multilaterale organisasjoner og global fond i 2016, gikk om lag 120 millioner til Nepal.

Nasjonal forankring og giversamarbeid

Den norske bistanden er i tråd med Nepals egen utviklingsplan. Utviklingspartnerne har et eget forum, International Development Partner Group (IDPG), som møtes regelmessig for informasjonsutveksling og koordinering. Videre er det flere tematiske givergrupper som rapporterer til IDPG. I de store sektorprogrammene, som Norge er med og finansierer, er lederroller på giversiden formelt definert.

Fremtidige satsingsområder

Fremdeles lever 22,6 pst. av befolkningen i Nepal under fattigdomsgrensen. De fleste barn i Nepal begynner nå på skolen, men kvaliteten på utdanningen er dårlig og mange faller ut før grunnut-

danningen er fullført. Dette er utgangspunktet for Norges støtte til sektorprogrammet for grunnutdanning.

Norge har et stort program for utbygging av høyspentledninger for å bidra til å bygge ryggraden i landets energiinfrastruktur. Tilgangen til energi er viktig ikke minst for å legge grunnlaget for næringsutvikling og økonomisk vekst. Om lag 25 pst. av befolkningen mangler fortsatt tilgang til strøm, og Nepal må på tross av det store potensialet innen vannkraft importere strøm fra India for å dekke landets behov.

Overgangen til et føderalt system er en prosess som vil kreve omfattende kapasitetsbygging og betydelige ressurser. Støtte til kompetanseheving i utviklingen av de nye kommunene er derfor en prioritet.

Tanzania

<i>Fattigdom/nasjonal inntekt</i>	
BNP per capita (PPP\$ – kjøpekraftjustert) ¹	USD 2 786,3
GINI (inntektsulikhet) ²	37,8
Økonomisk vekst ¹	7,0 %
% av befolkningen som lever på USD 1.90 eller mindre pr. dag ²	46,6 %
% av befolkningen under 15 år ³	45,2 %
Netto internasjonal migrasjon (2010–2015) ³	-200 000
<i>Næringsliv og næringsvennlighet</i>	
Ease of Doing Business Indeks (Verdensbanken, 2017)	137/190
Corruption Perceptions Index 2017 (TI, 2017)	103/180
Sysselsetting etter sektorer ⁴	Landbruk: 66,7 %/tjenester 27,3 %/næringsliv 6 %
<i>Sosial sektor</i>	
HDI ²	151/188
Gender Inequality Index ²	129/159
<i>Energi</i>	
7.1.1 % av befolkningen tilgang med tilgang til strøm ¹	32,8 %

¹ Verdensbanken 2016² UNDP Human Development Report 2016³ UNDP World Population Prospects 2017 Revision⁴ ILOSTAT 2018 International Labour Organization*Historisk bakgrunn for norsk bistand, ressurser og kunnskap*

Bistandssamarbeidet med Tanzania begynte i 1962 med et felles nordisk utdanningsprosjekt. Over tid er Tanzania det landet i verden som har mottatt mest norsk bistand, ca. 18 mrd. kr.¹ frem til og med 2017. Siden 2010 er den bilaterale bistanden omtrent halvert. Tanzania har i samme periode mottatt betydelige mengder norsk bistand via multilaterale kanaler.

Tanzania ble i 1966 valgt som et hovedsamarbeidsland for Norge på grunn av den utbredte fattigdommen og de store behovene landet hadde etter frigjøringen. Det er omfattende kunnskap og kompetanse om Tanzania i en rekke offentlige institusjoner ut over Utenriksdepartementet og Norad, i norske universitets- og forskningsmiljøer,

blant frivillige organisasjoner og norsk næringsliv. De norske kompetansemiljøene er spesielt sterke innen energi (petroleum og fornybar), helse, landbruk, miljø/klima, og skatt/finansadministrasjon. Et stort antall tanzanianere har høyere utdanning fra Norge.

Bredden i nåværende engasjement, inkludert kanaler

Den norske støtten er strategisk innrettet mot å bedre rammebetingelsene for næringslivet og fremme bærekraftig økonomisk vekst. Fornybar energi er den største bilaterale satsingen, ved siden av bedret finans- og skatteadministrasjon, Olje for utvikling, og miljø/klima (herunder også REDD+). Flere av tiltakene bidrar til næringsutvikling, styrking av kvinners rettigheter og yrkesutdanning/høyere utdanning. Gjennom sivilt samfunn støttes vern av menneskerettighetene. Ca. 55–65 % av bistanden ambassaden i Dar es Salaam administrerer kanaliseres via offentlig sektor. FN

¹ Basert på tall fra Norads statistikkportal for 1962–2017. Nåverdien av denne støtten er ikke beregnet, men er naturlig nok betydelig høyere.

via One UN Fund Tanzania er også en betydelig mottaker.

De multilaterale satsningene innen helse og utdanning har en betydelig innsats i Tanzania, blant annet gjennom GAVI, Global Fund, Global Partnership for Education, UNICEF og Verdensbanken. De 360 000 flyktingene i Tanzania mottar noe bistand via kjernestøtte og øremerkede

bidrag gjennom UNHCR, WFP og frivillige organisasjoner. En rekke ikke-statlige organisasjoner mottar også støtte. De største er Kirkens Nødhjelp, Flyktinghjelpen, Plan Norge, Norges Vel og Care. Det er og har vært et omfattende privatfinansiert engasjement fra norske organisasjoner og miljøer, blant annet gjennom norske universitetssykehus.

Norfunds engasjement pr. 1.1.2018

		Ren energi ¹	Finansinstitusjoner ²	Mat og landbruk ³	SMB Fond ⁴
Tanzania	1 458 147 427	10 %	50 %	34 %	6 %

¹ Investeringer i *ren energi* skal forbedre og øke elektrisitetsproduksjon fra rene energikilder og dermed bidra til å sikre grunnlaget for økonomisk utvikling. Prosjektene kjennetegnes ved stort kapitalbehov og høy risiko, blant annet knyttet til selve utbyggingen og til hydrologiske forhold i vannkraftverkene.

² Norfund investerer i eller gir lån til *banker, mikrofinans- og andre finansinstitusjoner*. Hovedmålet er å utvide tilbudet av finansielle tjenester til SMB'er og individer som ellers ikke har tilgang til slike tjenester.

³ Investeringer i *mat og landbruk* er i hovedsak rettet mot vekstbedrifter med store utviklingseffekter i Afrika. I disse investeringene er ofte Norfunds kompetanse og rolle som aktiv eier like viktig som selve finansieringen.

⁴ *SMB-fond* er et viktig instrument for å nå små og mellomstore bedrifter. Disse bedriftene har stor betydning for oppbyggingen av et velfungerende næringsliv og lokale arbeidsplasser. Mangel på kapital i SMB-sektoren gjør at Norfund har en addisjonell rolle ved investeringer gjennom slike fond.

Nasjonal forankring og giversamarbeid

Den norske bistanden skal bidra til realiseringen av Tanzanias 5-årige nasjonale utviklingsplan og FNs bærekraftsmål. Det er omfattende dialog med myndighetene om støtten via offentlig sektor. Giverne er organisert i den rekke sektorvise og tematiske samarbeidsgrupper. Norge koordinerer tett med andre givere, f.eks. i fellesfondene for skatt og offentlig finansadministrasjon, og i elektrifiseringsprogrammer.

Fremtidige satsingsområder

Tanzania har opplevd fremgang på flere områder² og bistandens betydning er vesentlig redusert³. Samtidig har Tanzania store utfordringer med

blant annet høy fattigdom, omfattende underernæring, høy mødredødelighet, meget høy befolkningsvekst med en voksende andel under 15 år, manglende helsetjenester, lav kvalitet på utdanningen, manglende tilgang på strøm for det store flertallet av befolkningen, svak skatte- og offentlig finansadministrasjon, lav produktivitet i landbruket, og press på naturmangfoldet og rask avskogingsrate. I tillegg er rammebetingelsene for næringslivet utfordrende og det er press på sivile og politiske rettigheter.

Det nåværende engasjementet via bilaterale og multilaterale kanaler planlegges videreført. I tillegg vil støtte til kontantoverføringsprogrammer for den fattigste delen av befolkningen bli vurdert i 2018.

² For eksempel har den gjennomsnittlige levealderen økt med ca. 15 år siden år 2000.

³ Bistanden utgjør ca. 10 % av statsbudsjettet i dag, versus ca. 40 % for 10 år siden.

Uganda

<i>Fattigdom/nasjonal inntekt</i>	
BNP pr. capita (PPP\$ – kjøpekraftjustert) ¹	USD 1 819,4
GINI (inntektsulikhet) ²	41,0
% av befolkningen som lever på USD 1.90 eller mindre pr. dag ²	34,6 %
Økonomisk vekst ¹	4,7 %
% av befolkningen under 15 år ³	48,2 %
Netto internasjonal migrasjon (2010–2015) ³	-150 000
<i>Næringsliv og næringsvennlighet</i>	
Ease of Doing Business Indeks (Verdensbanken, 2017)	122/190
Corruption Perceptions Index 2017 (TI, 2017)	151/180
Sysselsetting etter sektorer ⁷	Landbruk: 69 %/tjenester 24,1 %/næringsliv 6,9 %
<i>Sosial sektor</i>	
HDI ²	163/188
Gender Inequality Index ²	121/159
<i>Helse</i>	
SDG 3.1.1 Mødredødelighet (MMR) ²	343/100 000 levendefødte
SDG 3.2.1 Barnedødelighet (CMR) ²	54,6/1 000 levendefødte
SDG 3.8.1 Universal Health Coverage Index ⁴ [Varierer mellom 0 (dårligst) og 100 (best)]	44
SDG 2.2.1 % barn under 5 år underernærte (moderat-alvorlig stunting) ⁶	34,2 %
<i>Utdanning</i>	
SDG 4.1.1 %-andel barn i siste klasse på barneskolen med minimums ferdigheter i matematikk ⁵	61,26 %
<i>Energi</i>	
SDG 7.1.1 % av befolkningen med tilgang til strøm ¹	26,7 %

¹ Verdensbanken 2016² UNDP Human Development Report 2016³ UNDP World Population Prospects 2017 Revision⁴ WHO/Verdensbanken Tracking Universal Health Coverage: 2017 Global Monitoring Report⁵ UNESCO Institute for Statistics 2018⁶ UNICEF Joint child malnutrition estimates 2017⁷ ILOSTAT 2018 International Labour Organization

Historisk bakgrunn for norsk bistand, ressurser og kunnskap

Uganda var med fra starten da Fredskorpset begynte å sende nordmenn ut i verden i 1963. Siden den gang har Norges forhold til Uganda vært godt og mangfoldig. Unntaket var årene under Idi Amins regime (1971–79).

Mange norske frivillige organisasjoner og enkeltpersoner har jobbet i Uganda i flere tiår. Norske eksperter, kunnskap, bistand og kapital har bidratt til utvikling innen energi, skogbruk, jordbruk, helse, utdanning, menneskerettigheter og demokratisk styresett. En rekke sentralt plasserte personer i Ugandas energisektor har fått opplæring av norske eksperter. 2015 markerte 25 år med energisamarbeid, som blant annet har bidratt til næringsutvikling og bedre helse- og utdanningstjenester.

Bredden i nåværende engasjement, inkludert kanaler

Både politisk og økonomisk spiller Uganda en viktig rolle regionalt. Politisk dialog om regionale og globale spørsmål er derfor en viktig del av engasjementet. Næringsfremme og næringsutvikling er også en viktig del av samarbeidet.

Hovedsektorer for bilateral bistand er fornybar energi, forvaltning av petroleumsressurser (Olje for utvikling), demokratisk og godt styresett, menneskerettigheter og likestilling, høyere utdanning, støtte til sivil samfunn og støtte til flyktninger og vertssamfunn. Uganda er et prioritert land for globale satsinger som støttes av Norge, spesielt innen helse, utdanning og en fremtidsrettet flyktningpolitikk. Kanaler for bistanden er FN, globale fond, internasjonale finansinstitusjoner, universiteter og sivil samfunn (norskbaserte, internasjonale og ugandiske organisasjoner).

Norfunnds engasjement pr. 1.1.2018

		Ren energi ¹	Finansinstitusjoner ²	Mat og landbruk ³	SMB Fond ⁴
Uganda	1 729 000 866	50 %	41 %	2 %	7 %

¹ Investeringer i *ren energi* skal forbedre og øke elektrisitetsproduksjon fra rene energikilder og dermed bidra til å sikre grunnlaget for økonomisk utvikling. Prosjektene kjennetegnes ved stort kapitalbehov og høy risiko, blant annet knyttet til selve utbyggingen og til hydrologiske forhold i vannkraftverkene.

² Norfund investerer i eller gir lån til *banker, mikrofinans- og andre finansinstitusjoner*. Hovedmålet er å utvide tilbudet av finansielle tjenester til SMB'er og individer som ellers ikke har tilgang til slike tjenester.

³ Investeringer i *mat og landbruk* er i hovedsak rettet mot vekstbedrifter med store utviklingseffekter i Afrika. I disse investeringene er ofte Norfunnds kompetanse og rolle som aktiv eier like viktig som selve finansieringen.

⁴ *SMB-fond* er et viktig instrument for å nå små og mellomstore bedrifter. Disse bedriftene har stor betydning for oppbyggingen av et velfungerende næringsliv og lokale arbeidsplasser. Mangel på kapital i SMB-sektoren gjør at Norfund har en addisjonell rolle ved investeringer gjennom slike fond.

Nasjonal forankring og giversamarbeid

Ugandas andre nasjonale utviklingsplan (2015–2020) er bygget rundt bærekraftsmålene, og inkluderer også flyktningerespons. Det er årlige dialogmøter mellom Uganda og internasjonale partnere, ledet av statsministeren. Sektorgrupper møtes fortløpende. Norge deltar i dette arbeidet, og har i flere år ledet sektorgruppen for energi. Det er også egne fora der internasjonale partnere møtes seg imellom.

Fremtidige satsingsområder

Uganda fortsetter å være et viktig land i en ustabil region. Norge bør derfor ha en god politisk dialog

om regionale og globale spørsmål. Uganda er fortsatt et fattig land med stor ulikhet og eksplosiv befolkningsvekst. Kvinners og jenters rettigheter er ikke godt nok beskyttet. Det er også store behov for økt næringsutvikling, sysselsetting og infrastruktur.

Det er fortsatt viktig å satse på helse og utdanning. Fra norsk side vil støtten til sosiale sektorer gis gjennom globale mekanismer. Bilateralt vil man bygge på eksisterende kompetanse og videreføre satsingen innen energi, næringsfremme og næringsutvikling, flyktningerespons, menneskerettigheter, likestilling, demokrati og godt styresett, høyere utdanning og støtte til sivil samfunn.

Kategori 2 – Partnere for stabilisering og konfliktforebygging

Afghanistan

<i>Fattigdom/nasjonal inntekt</i>	
BNP per capita (PPP\$ – kjøpekraftjustert) ¹	USD 1 944,1
GINI (inntektsulikhet) ²	N/A
% av befolkningen som lever på USD 1.90 eller mindre pr dag ²	N/A
Økonomisk vekst ¹	2,4 %
% av befolkningen under 15 år ³	44,5 %
Netto internasjonal migrasjon (2010–2015) ³	448 000
<i>Sosial sektor</i>	
HDI ²	169/188
Gender Inequality Index ²	154/159
<i>Stabilitet/konflikt</i>	
16.1.2 Battle-related deaths (n) ¹	17 980
Internally Displaced Persons by conflict and violence (n) ¹	1 552 707

¹ Verdensbanken 2016² UNDP Human Development Report 2016³ UNDP World Population Prospects 2017 Revision*Historisk bakgrunn for norsk bistand, ressurser og kunnskap*

Norge har hatt et betydelig militært og sivilt engasjement i Afghanistan som del av den internasjonale innsatsen etter Al Qaedas angrep på USA 11. september 2001. Formålet har vært å forhindre at Afghanistan brukes som arnested for internasjonal terrorisme. Det har vært bred internasjonal enighet om nødvendigheten av å utvikle et stabilt og demokratisk Afghanistan for at dette skal bli bærekraftig.

Giverkonferansen i Brussel og NATOs toppmøte i Warszawa i 2016 trakk opp linjene for internasjonal og afghansk innsats frem til og med 2020. Norge lovet sivil bistand til utvikling og humanitær støtte på til sammen 700 millioner kroner årlig ut 2020. Afghanske myndigheter på sin side har forpliktet seg overfor giverne til å styrke arbeidet med viktige reformer, inkludert innsatsen mot korrupsjon og for likestilling. Norge har også foreløpig lovet militær støtte til trening og opplæring av afghanske styrker gjennom NATOs Resolute Support ut 2018 samt økonomisk støtte til afghanske sikkerhetsstyrker på om lag 150 millioner kroner i året ut 2020.

Norge har i mange år understreket at en politisk prosess som bringer Taliban inn i et demokratisk styre er nødvendig for bærekraftig stabilitet og utvikling. Det er i dag bred enighet om behovet for en forhandlet løsning. Norge bidrar med diplomatisk støtte i arbeidet med å bringe partene til forhandlingsbordet og støtter regionalt samarbeid om fred og sikkerhet i Afghanistan. Gjennom Norges militære, sivile og diplomatiske innsats er det bygget kunnskapsmiljøer omkring Afghanistan i Norge, både i diplomatiet, forsvaret og academia og blant frivillige organisasjoner.

Bredden i nåværende engasjement, inkludert kanaler

Afghanistan er ett av verdens fattigste land og har vært i væpnet konflikt i flere tiår. Landet står overfor store politiske, økonomiske og sikkerhetsmessige utfordringer. Den humanitære situasjonen er forverret de siste årene som følge av det økte konfliktnivået. Det norske bistandsengasjementet har prioritert utdanning, integrert landsbyggdutvikling (inkludert næringsutvikling og jobbskaping) og godt styresett. Kvinners likestilling og antikorupsjon er tverrgående prioriteringer. Norge bidrar med betydelig humanitær bistand. Norsk støtte til disse viktige sektorene vil også kunne

forebygge migrasjon. Støtten kanaliseres gjennom Verdensbanken, FN og norske og internasjonale organisasjoner. Støtten er de senere år konsentrert om færre kanaler. Det er lagt vekt på samarbeid med partnere som leverer resultater

og som har adekvate rutiner for forvaltning og overvåking. Det er likevel risiko knyttet til all bistand til Afghanistan, som følge av svake lokale institusjoner, korrupsjon og begrensede muligheter for oppfølging i felt gitt sikkerhetssituasjonen.

Norfunfs engasjement pr. 1.1.2018

		Ren energi ¹	Finansinstitusjoner ²	Mat og landbruk ³	SMB Fond ⁴
Afghanistan	13 514 000	-	-	100 %	-

¹ Investeringer i *ren energi* skal forbedre og øke elektrisitetsproduksjon fra rene energikilder og dermed bidra til å sikre grunnlaget for økonomisk utvikling. Prosjektene kjennetegnes ved stort kapitalbehov og høy risiko, blant annet knyttet til selve utbyggingen og til hydrologiske forhold i vannkraftverkene.

² Norfund investerer i eller gir lån til *banker, mikrofinans- og andre finansinstitusjoner*. Hovedmålet er å utvide tilbudet av finansielle tjenester til SMB'er og individer som ellers ikke har tilgang til slike tjenester.

³ Investeringer i *mat og landbruk* er i hovedsak rettet mot vekstbedrifter med store utviklingseffekter i Afrika. I disse investeringene er ofte Norfunfs kompetanse og rolle som aktiv eier like viktig som selve finansieringen.

⁴ *SMB-fond* er et viktig instrument for å nå små og mellomstore bedrifter. Disse bedriftene har stor betydning for oppbyggingen av et velfungerende næringsliv og lokale arbeidsplasser. Mangel på kapital i SMB-sektoren gjør at Norfund har en addisjonell rolle ved investeringer gjennom slike fond.

Nasjonal forankring og giversamarbeid

Den strategiske partnerskapsavtalen mellom Norge og Afghanistan ble fornyet i september 2017 for perioden ut 2020. Avtalen definerer flere av Norges innsatsområder. Videre drøftes giversamarbeidet bilateralt i årlige møter med finansdepartementet og i de internasjonale giverkonferansene annet hvert år. Norge deltar i omfattende giversamarbeid ledet av FN i Kabul og i en «nordisk pluss»-gruppe. Norge er en langsiktig utviklingspartner for Afghanistan. Norge har forpliktet seg politisk til å gi 50 prosent av den langsiktige bistanden som indirekte budsjetstøtte og 80 prosent i tråd med afghanske myndigheters prioriteringer. Evalueringer har funnet at norsk bistand er godt innrettet i forhold til afghanske prioriteringer og landets behov.

Fremtidige satsingsområder

Det er utfordrende å bevare de resultater som er oppnådd over tid, slik som for jenters skolegang, i en forverret sikkerhetssituasjon. Korrupsjon truer også resultatene. Afghanistan vil være avhengig av et fortsatt høyt nivå på internasjonal bistand i lang tid, både fordi det tar tiår å utvikle institusjoner og fordi utviklingen ikke kan bli bærekraftig før konflikten med Taliban er bilagt. Etter en eventuell fredelig løsning vil det også være behov for bistand til gjennomføringen. Fortsatt norsk støtte på et høyt nivå vil være et viktig bidrag. Samtidig er det risiko for at arbeidet med å utvikle statlige institusjoner, inkludert sikkerhetsstyrkene, ikke vil bli bærekraftig. Det er viktig at Norge støtter regionalt samarbeid og bestrebelser for en inkluderende fredsløsning som vil bevare de fremskritt som er oppnådd.

Mali

<i>Fattigdom/nasjonal inntekt</i>	
BNP per capita (PPP\$ – kjøpekraftjustert) ¹	USD 2 125,7
GINI (inntektsulikhet) ²	33,0
% av befolkningen som lever på USD 1.90 eller mindre pr dag ²	49,3 %
Økonomisk vekst vs. befolkningsvekst ¹	5,8 vs. 3,02 %
% av befolkningen under 15 år ³	47,9 %
Netto internasjonal migrasjon (2010–2015) ³	-302 000
<i>Sosial sektor</i>	
HDI ²	175 /188
Gender Inequality Index ²	156/159
<i>Helse</i>	
SDG 3.1.1 Mødredødelighet (MMR) ²	587/100 000 levendefødte
SDG 3.2.1 Barsedødelighet (CMR) ²	114,7/1 000 levendefødte
SDG 2.2.1 % barn under 5 år underernærte (moderat-alvorlig) ⁴	38,5 %
<i>Stabilitet/konflikt</i>	
16.1.2 Battle-related deaths (n) ¹	96
Internally Displaced Persons by conflict and violence (n) ¹	36 690

¹ Verdensbanken 2016² UNDP Human Development Report 2016³ UNDP World Population Prospects 2017 Revision⁴ UNICEF Joint child malnutrition estimates 2017*Historisk bakgrunn for norsk bistand, ressurser og kunnskap*

Tørkekatastrofen i Sahel på 1980-tallet var utgangspunktet for et omfattende norsk Sahel-program med mål om å redusere og forebygge sult, fattigdom og konflikt gjennom økt matproduksjon og bedret matsikkerhet. Norske frivillige organisasjoner og forskningsmiljøer engasjerte seg sterkt, og det finnes i dag omfattende kompetanse på bl.a. malisk landbrukssektor i Norge. Norge, gjennom norske frivillige organisasjoner, var også engasjert i fred og forsoning på grasrotnivå i forbindelse med de tidligere konfliktene i Nord-Mali. Norsk militært engasjement gjennom MINUSMA er i dag vårt største bidrag til sikkerhetssektoren.

Bredden i nåværende engasjement, inkludert kanaler

Det bilaterale forholdet mellom Norge og Mali er styrket de siste årene. Norge åpnet ambassade i Bamako januar 2018. Norges engasjement i Mali er fokusert på fire hovedsektorer: 1) klimatilpasset landbruk og matsikkerhet, 2) utdanning, 3) stabilisering, demokratisering og støtte til implementering av fredsavtalen og 4) klima og miljø.

Norsk utviklingsbistand kanaliseres blant annet gjennom multilaterale organisasjoner, norske og internasjonale frivillige organisasjoner, offentlige maliske institusjoner og forskningsinstitusjoner.

Nasjonal forankring og giversamarbeid

Innretning på norsk bistand til Mali er i tråd med maliske prioriteringer som beskrevet i landets utviklingsstrategi (CREDD 2016–2018). Giverne har etablert et omfattende system for koordine-

ring og dialog. Ledertroikaen for givergruppa (basert på rotasjon mellom giverne) ivaretar dialogen med myndighetene. Norge deltar i de månedlige møtene på bistandsrådsnivå, samt i relevante undergrupper, herunder på klima/miljø, landbruk og styresett/valg.

Fremtidige satsingsområder

Mali er en sårbar stat, som befinner seg i en vedvarende konfliktsituasjon. Landet er svært utsatt for tørke, uforutsigbart nedbørsmonster, flom og sandstormer. Klimaendringene forventes å øke sårbarheten gjennom stigende temperatur og uforutsigbar tørke- og regntid, og dette vil få store konsekvenser for økonomisk vekst og menneskers dagligliv. Norge vil fortsette å støtte Malis

regjerings innsats innen grønn økonomi og klimarobusthet.

Norge vil også fortsette å støtte tiltak for å styrke myndighetenes bestrebelser på å få på plass demokratiske institusjoner, motvirke konflikt og bidra til stabilitet i hele landet, inkludert implementering av fredsavtalen fra 2015. På lang sikt vil fred og stabilisering avhenge av hvorvidt en klarer å skape vekst og økonomiske muligheter for den stadig voksende unge befolkningen. Seks av ti voksne maliere kan i dag ikke lese eller skrive, og utdanning fremstår derfor som en nøkkelsektor for å skape utvikling og stabilitet i landet. Norge vil fortsette sin satsing på utdanning gjennom globale aktører som Det globale partnerskapet for utdanning (GPE) og UNICEF, samt gjennom sivilt samfunnsaktører.

Niger

<i>Fattigdom/nasjonal inntekt</i>	
BNP per capita (PPP\$ – kjøpekraftjustert) ¹	USD 986,2
GINI (inntektsulikhet) ²	34,0
% av befolkningen som lever på USD 1.90 eller mindre pr dag ²	45,7 %
Økonomisk vekst ¹	5,0 %
% av befolkningen under 15 år ³	50,2 %
Netto internasjonal migrasjon (2010–2015) ³	-28 000
<i>Sosial sektorer</i>	
HDI ²	187/188
Gender Inequality Index ²	157/159
<i>Helse</i>	
SDG 3.1.1 Mødredødelighet (MMR) ²	553/100 000 levendefødte
SDG 3.2.1 Barnedødelighet (CMR) ²	95,5/1 000 levendefødte
SDG 2.2.1 % barn under 5 år underernærte (moderat-alvorlig) ⁵	43 %
<i>Utdanning</i>	
SDG 4.1.1 %-andel barn i siste klasse på barneskole med minimums leseferdigheter ⁴	8,48 %
<i>Stabilitet/konflikt</i>	
16.1.2 Battle-related deaths (n) ¹	274
Internally Displaced Persons by conflict and violence (n) ¹	136 069

¹ Verdensbanken 2016² UNDP Human Development Report 2016³ UNDP World Population Prospects 2017 Revision⁴ UNESCO Institute for Statistics 2018⁵ UNICEF Joint child malnutrition estimates 2017*Historisk bakgrunn for norsk bistand, ressurser og kunnskap*

Norge har hatt et bilateralt engasjement i Niger siden 2014, som en utvidelse av innsatsen i Sahel. Niger er blant de fattigste landene i verden og befinner seg på nest-nederste plass på FNs Human Development Index (2016). Den økonomiske utviklingen holder ikke tritt med befolk-

ningsveksten på nær fire prosent. Halvparten av befolkning på 20 millioner er under 15 år og årlig skal 500.000 barn innrulleres i skolesystemet.

Samarbeidet med Niger ble forsterket i 2017 gjennom norsk innsats for den humanitære katastrofen i Tsjadsjøregionen. Niger har fått en viktig rolle for regional sikkerhet og deltar i fellesstyrken G5 Sahel og den multinasjonale fellesstyrken i kampen mot Boko Haram.

Bredden i nåværende engasjement, inkludert kanaler

Den norske innsatsen er fokusert på tre satsingsområder: utdanning, reproduktiv helse og økt matsikkerhet. Nivået på støtten har gradvis økt siden oppstarten. Niger mottar også midler gjennom multilaterale kanaler og fond som Norge finansierer. Støtte innen utdanningssektoren kanaliseres gjennom UNICEF, Det globale fond for utdanning (GPE), norske og internasjonale frivillige organisasjoner (Strømmestiftelsen, Redd

Barna) samt gjennom samarbeid med Sveits. UNFPA er en viktig samarbeidspartner når det gjelder reproduktiv helse. Økt matsikkerhet og klimarobust landbruk støttes gjennom forskings-samarbeid og sivilt samfunn, i tillegg til støtte via FN-systemet. Niger har også mottatt midler fra den humanitære bevilgningen, særlig til Diffa-regionen. Niger mottar også støtte gjennom EUs flergiverfond for å håndtere de grunnleggende årsakene til migrasjon og bedre migrasjonsforvaltning nasjonalt (EUTF).

Norfunnds engasjement pr. 1.1.2018

	Ren energi ¹	Finansinstitusjoner ²	Mat og landbruk ³	SMB Fond ⁴
Niger	9 217 854	-	-	100 %

¹ Investeringer i *ren energi* skal forbedre og øke elektrisitetsproduksjon fra rene energikilder og dermed bidra til å sikre grunnlaget for økonomisk utvikling. Prosjektene kjennetegnes ved stort kapitalbehov og høy risiko, blant annet knyttet til selve utbyggingen og til hydrologiske forhold i vannkraftverkene.

² Norfund investerer i eller gir lån til *banker, mikrofinans- og andre finansinstitusjoner*. Hovedmålet er å utvide tilbudet av finansielle tjenester til SMB'er og individer som ellers ikke har tilgang til slike tjenester.

³ Investeringer i *mat og landbruk* er i hovedsak rettet mot vekstbedrifter med store utviklingseffekter i Afrika. I disse investeringene er ofte Norfunnds kompetanse og rolle som aktiv eier like viktig som selve finansieringen.

⁴ *SMB-fond* er et viktig instrument for å nå små og mellomstore bedrifter. Disse bedriftene har stor betydning for oppbyggingen av et velfungerende næringsliv og lokale arbeidsplasser. Mangel på kapital i SMB-sektoren gjør at Norfund har en addisjonell rolle ved investeringer gjennom slike fond.

Nasjonal forankring og giversamarbeid

De norske satsingsområdene utdanning, reproduktiv helse og økt matsikkerhet er i tråd med myndighetenes prioriteringer. Alle tre er avgjørende faktorer for landets mulighet til bærekraftig utvikling og beskrives i den nasjonale utviklingsplanen (Plan for Economic and Social Development). Bistanden innen utdanningssektoren skjer i tett samarbeid med sentrale myndigheter og andre givere (Sveits, Luxembourg, Frankrike, EU og UNICEF). Til grunn for bistand innen utdanning ligger Nigers egen femårige læreplan for 2017–2021. Norge har ikke deltatt fast i koordine-

ringen på grunn av manglende tilstedeværelse. Niger dekkes fra ambassaden i Bamako (Mali).

Fremtidige satsingsområder

Gitt Nigers sosiokulturelle og demografiske utfordringer bør norsk innsats fortsatt konsentreres om det som fremstår som landets største mulighet, så vel som utfordring, den oppvoksende generasjon. Utdanning og tilgrensende sektorer som reproduktiv helse, familieplanlegging, barneekteskap, tidlige graviditeter, jenters skolegang og økt matsikkerhet vil være helt avgjørende for Nigers mulighet til å nå SDG-målene frem mot 2030.

Palestina

<i>Fattigdom/nasjonal inntekt</i>	
BNP per capita (PPP\$ – kjøpekraftjustert) ¹	USD 4 715
GINI (inntektsulikhet) ²	34,5
% av befolkningen som lever på USD 1.90 eller mindre pr dag ²	0,1 %
Økonomisk vekst ¹	N/A
% av befolkningen under 15 år ³	40,1 %
Netto internasjonal migrasjon (2010–2015) ³	-44 000
<i>Sosial sektor</i>	
HDI ²	114/188
Gender Inequality Index ²	N/A

¹ Verdensbanken 2016² UNDP Human Development Report 2016³ UNDP World Population Prospects 2017 Revision*Historisk bakgrunn for norsk bistand, ressurser og kunnskap*

Det overordnede målet for den norske støtten til Palestina er å bidra til en fremforhandlet to-stats-løsning der israelere og palestinere lever side om side innenfor gjensidig anerkjente grenser. Norge har siden 1993 ledet Giverlandsgruppen for Palestina (Ad-Hoc Liaison Committee, AHLC), som skal bidra til oppbygging og styrking av institusjoner og sikre et bærekraftig økonomisk grunnlag for en fremtidig selvstendig palestinsk stat. Norge har bidratt til etableringen av en rekke statlige institusjoner og til utviklingen av en effektiv økonomisk forvaltning.

Som leder av AHLC har Norge en særlig forpliktelse til å bidra til å styrke den palestinske økonomien, sikre nødvendige giverbidrag, og koordinere den internasjonale giverstøtten til Palestina.

Det langvarige norske engasjementet i Palestina har ført til en betydelig institusjonell kompetanse og erfaring i embetsverket på dette området. Flere av de norske frivillige organisasjonene har også lang erfaring med å arbeide i Palestina og også bygd opp en betydelig kompetanse.

Bredde i nåværende engasjement, inkludert kanaler

Budsjettstøtte, utdanning, helse og energi er de prioriterte innsatsområdene. Budsjettstøtten kanaliseres gjennom Verdensbankens flergiverfond til

PAAs regulære budsjett, og har vært et viktig redskap for å styrke de palestinske institusjonene.

Utdanningsstøtten kanaliseres i hovedsak gjennom palestinske selvstyremyndigheter (PA) og FNs hjelpeorganisasjon for palestinske flyktninger UNRWA, mens støtten til helsesektoren kanaliseres både gjennom PA, norske NGOer og norske helseinstitusjoner. Energistøtten kanaliseres gjennom Verdensbankens flergiverfond for infrastruktur.

UNRWA utgjør en viktig norsk kanal og Norge bidrar årlig med et større kjernebidrag, tillegg til øremerket humanitær støtte til palestinske flyktninger fra Syria.

Norge delfinansierer gjennomføringen av de halvårlige AHLC-møtene samt LACS (Local Aid Coordination Secretariat), som er et formalisert samarbeid mellom Verdensbanken, FNs spesialutsending, Norge og palestinske selvstyremyndigheter. Norge støtter også den internasjonale observatørstyrken i Hebron (TIPH).

I tillegg legger Norge stor vekt på å bidra til demokratisk utvikling og godt styresett, freds- og forsoningsprosesser samt menneskerettigheter og likestilling. Denne støtten er komplementær til statsbyggingsarbeidet. Over andre budsjettposter støttes også kulturtiltak, sivilt samfunn og kvinners rettigheter og likestilling. Palestina er prioritert innsatsområde for 1325-agendaen. Ambassaden i Tel Aviv støtter et fåtall israelske sivilsamfunnsorganisasjoner som overvåker situasjonen på de okkuperte områdene.

Den humanitære innsatsen i Palestina består i å levere grunnleggende tjenester som helse, vann, sanitær, utdanning og beskyttelser i områder hvor palestinske selvstyremyndigheter selv ikke har mulighet til å ivareta disse behovene.

Et felles utgangspunkt for innsatsen fra norske organisasjoner og FN i Palestina er å redusere sårbarhet for befolkningsgrupper og sikre grunnleggende tjenester i en situasjon av vedvarende høyt voldsnivå og fare for ny konflikt.

Nasjonal forankring og giversamarbeid

Både lokal forankring og internasjonal giverkoordinering er godt sikret i Palestina. Giverstøtten baseres på Palestinas fem-årige utviklingsplaner (National Policy Agenda). Gjennom giversamarbeidet i AHLC og LACS bidrar Norge til å koordinere den internasjonale støtten i nært samarbeid med statsministerens kontor, finansdepartementet og relevante fagdepartementer i PA. Budsjettstøtten fordrer et tett samarbeid og dialog mellom givere og PA, da utbetalingene til PA fra Verdensbankens flergiverfond betinges av fremgang og reformer i offentlig finansforvaltning og økonomi. Endelig utgjør de regulære rapportene om PAs økonomiske status av både Verdensbanken, IMF og FN til hvert giverlandsmøte en robust overvåknings- og kontrollmekanisme av både den økonomiske situasjonen til PA men også for å analysere effekten og resultatene av den internasjonale bistanden.

Fremtidige satsingsområder

Den norske støtten til Palestina har som mål å bygge et institusjonelt fundament og sikre et bærekraftig økonomisk grunnlag for en fremtidig selvstendig palestinsk stat.

Som leder av giverlandsgruppen Ad-Hoc Liaison Committee (AHLC) har Norge en særlig forpliktelse til å bidra til å styrke den palestinske økonomien, og det er derfor også viktig at Norge fortsatt opprettholder et høyt nivå på bistanden til Palestina.

Den samlede norske bistanden til Palestina har vært på minst 700 mill. kr. de siste årene. I tillegg til den bilaterale bistanden kommer også det faste kjernebidraget til UNRWA (FNs organisasjon for palestinske flyktninger) som har ligget på 125 mill. kr. de siste årene. Som del av den helhetlige tilnærmingen til statsbyggingsagendaen vil fortsatt støtte til palestinske og israelske sivilsamfunnsorganisasjoner være viktig.

Det legges opp til å videreføre prioriteringen av budsjettstøtte, utdanning, energi, helse samt kvinner fred og sikkerhet. Behovene i Gaza vil være store i tiden fremover, herunder tiltak som kan bidra å lette det strenge stengningsregimet for varer og personer. I tillegg legges det opp til et økt fokus på tiltak i Øst-Jerusalem.

Somalia

<i>Fattigdom/nasjonal inntekt</i>	
BNP per capita (PPP\$ – kjøpekraftjustert) ¹	N/A
GINI (inntektsulikhet) ²	N/A
% av befolkningen som lever på USD 1.90 eller mindre pr dag ²	N/A
Økonomisk vekst ¹	N/A
% av befolkningen under 15 år ³	46,7 %
Netto internasjonal migrasjon (2010–2015) ³	-227 000
<i>Sosial sektor</i>	
<i>Helse</i>	
SDG 3.8.1 Universal Health Coverage Index ⁴ [Varierer mellom 0 (dårligst) og 100 (best)]	22
<i>Energi</i>	
SDG 7.1.1 % av befolkningen med tilgang til strøm ¹	19,1 %
<i>Stabilitet/konflikt</i>	
16.1.2 Battle-related deaths (n) ¹	1 925
Internally Displaced Persons by conflict and violence (n) ¹	1 106 751

¹ Verdensbanken 2016² UNDP Human Development Report 2016³ UNDP World Population Prospects 2017 Revision⁴ WHO/Verdensbanken Tracking Universal Health Coverage: 2017 Global Monitoring Report*Historisk bakgrunn for norsk bistand, ressurser og kunnskap*

Norge har hatt bilaterale relasjoner til Somalia siden frigjøringen i 1960. På begynnelsen av 1990-tallet var norsk innsats i stor grad humanitær respons pga. borgerkrig, statskollaps og naturkatastrofer. En varig bedring av den humanitære situasjon (og MR-situasjonen) er bare mulig ved å skape et grunnlag for fred og stabilitet i landet. Etter etablering av ny somalisk regjeringen i 2012 engasjerte Norge seg i økende grad i fred og forsoning, stabilisering og demokratisering.

Norge har tatt initiativ til viktige bistandsinnsatser som *Somalia Special Financing Facility (SFF)* som har vært avgjørende for at regjeringen ble i stand til å betale lønninger til statsansatte og finansiære infrastrukturprosjekter. Dette programmet har vist gode resultater for tillitsbygging til somaliske myndigheter, og programmet er nå videreutviklet og overtatt av Verdensbanken.

Norge har hatt en egen spesialrepresentant til Somalia siden 2013, og norske frivillige organisa-

sjoner har hatt et langvarig engasjement. Norge er godt posisjonert i Somalia og innstasen er internasjonalt lagt merke til og anerkjent.

Norsk-somalisk diaspora spiller en betydelig rolle i gjenoppbygging av landet både gjennom private pengeoverføring og med kunnskap som bidrar til kompetanseheving av viktige institusjoner.

Bredden i nåværende engasjement, inkludert kanaler

Politisk stabilisering, fred og økonomiske og bærekraftig utvikling er, i tillegg til humanitær støtte, hovedmålsettingene for norsk bistand. Dialogen med de føderale myndighetene er styrket og norsk støtte skal styrke myndighetens posisjon. Virkemidlene er en kombinasjon av politisk dialog og faglig og økonomisk bistand.

Norsk økonomisk bistand blir primært kanalisert gjennom multilaterale organisasjoner og norske frivillige organisasjoner.

Godt styresett er det desidert største satsingsområdet. Dette omfatter innsatser innen fred og

forsoning, stabilisering og menneskerettigheter, inklusive arbeid mot kjønnsbasert vold. Styrking av føderale og lokale institusjoner er sentralt.

I tillegg er økonomiske utvikling og utdanning sentrale sektorer. Gjennom Verdensbanken støttes styrking av makroøkonomisk styresett. Norfund etablerer et investeringsfond i 2018. Olje for Utvikling er i kartleggingsfase for et mulig norsk engasjement.

Nasjonal forankring og giversamarbeid

Det internasjonale samfunnet og somaliske myndigheter er blitt enige om en felles bistandsarkitektur for informasjon, koordinering og godkjenning av bistandsprogrammer, *The National Development Plan 2017–2019, (NDP)* som erstattet *Somali Compact 2014–2016*. Norsk bistand til Somalia er forankret i NDP. Norge har en aktiv rolle i flere sentrale fora.

Fremdeles ser man at det er en økt bilateralsering av bistanden fra andre sentrale givere og det er kun en liten del av bistanden som godkjennes i den eksisterende arkitekturen. Norge arbei-

der for felles giverkoordinering og tilslutning til NDP.

Fremtidige satsingsområder

Utviklingen i Somalia vil sannsynligvis være preget av både frem- og tilbakeskritt i mange år fremover. Sikkerhetsutfordringene er store. Sentrale utfordringer som ressurs- og maktfordeling er ikke løst. Stabilisering og gjenoppbygging vil ta tid, og det er avgjørende at det internasjonale samfunnet planlegger for langvarig og stødig engasjement for å styrke og bygge opp føderale og lokale myndigheter. Norge har langsiktighet som et bærende prinsipp i innsatsen.

På lengre sikt er det et sterkt behov for å skape flere arbeidsplasser i Somalia og norsk innsats vil også være rettet mot jobbskaping. Norfund har etablert et nytt fond for å investere i næringsutvikling i Somalia, «Nordic Horn of Africa Opportunities Fund» Fondet prioriterer investeringer innen mat og landbruk, jobbskaping og kvinner.

Sør-Sudan

Fattigdom/nasjonal inntekt

BNP pr. capita (PPP\$ – kjøpekraftjustert) ¹	USD 1 500
GINI (inntektsulikhet) ²	46,3
% av befolkningen som lever på USD 1.90 eller mindre pr. dag ²	42,7 %
Økonomisk vekst ¹	-6,3 %
% av befolkningen under 15 år ³	42,1 %
Netto internasjonal migrasjon (2010–2015) ³	425 000

Sosial sektor

HDI ²	181/188
------------------	---------

Helse

SDG 3.1.1 Mødredødelighet (MMR) ²	789/100 000 levende fødte
SDG 3.2.1 Barnedødelighet (CMR) ²	92,6/ 1 000 levende fødte
SDG 3.8.1 Universal Health Coverage Index ⁴ [Varierer mellom 0 (dårligst) og 100 (best)]	30
SDG 2.2.1 % barn under 5 år underernærte (moderat-alvorlig stunting) ⁶	36,2 %

Utdanning

SDG 4.1.1 %-andel ungdom med minimums leseferdigheter ⁵	36,7 %
--	--------

Stabilitet/konflikt

SDG 16.1.2 Battle-related deaths (n) ¹	710
Internally Displaced Persons by conflict and violence (n) ¹	1 853 924

¹ Verdensbanken 2016² UNDP Human Development Report 2016³ UNDP World Population Prospects 2017 Revision⁴ WHO/Verdensbanken Tracking Universal Health Coverage: 2017 Global Monitoring Report⁵ UNESCO Institute for Statistics 2018⁶ UNICEF Joint child malnutrition estimates 2017*Historisk bakgrunn for norsk bistand, ressurser og kunnskap*

Norge har vært engasjert for befolkningen i Sør-Sudan siden konflikten mellom myndighetene i Khartoum og opprørsbevegelsen i sør på 1970-tallet. Norske frivillige organisasjoner har siden den gang hatt betydelig tilstedeværelse i Sør-Sudan. De har vært engasjert i humanitær- og utviklingsinnsats, i tillegg til freds- og forsoningsarbeid på grasrota. Norges rolle i prosessen frem mot og etter fredsavtalen i 2005 er en viktig årsak til det omfattende bistandsengasjementet som har fulgt opprettelsen av Sør-Sudan som egen stat i 2011. Norge støttet et flergiverfond administrert

av Verdensbanken som spilte en sentral rolle i statsbyggingsprosjektet i årene frem til Sør-Sudan fikk sin selvstendighet. Det langsiktige utviklingssamarbeidet har blitt vanskeliggjort av den etterfølgende borgerkrigen, og ressurser er blitt rettet mer mot innsats for å avhjelpe den akutte nøden.

Bredden i nåværende engasjement, inkludert kanaler

Det norske engasjementet omfatter tre hovedområder: støtte til fredsprosessen og den pågående revitaliseringsprosessen, innsats for økt stabilitet (herunder utdanning, og styrking av matvaresituasjonen og landbruksmessig bærekraft i en krise-

situasjon) og humanitær assistanse. Finansieringen skjer i hovedsak gjennom det multilaterale systemet (i hovedsak FN-organisasjoner) og frivillige organisasjoner.

Norsk utdannings- og landbruksinnsats kanaliseres primært gjennom UNICEF og FAO og norske frivillige organisasjoner. I arbeidet med fred og stabilisering jobber Norge gjennom den sub-

regionale organisasjonen IGAD, lokale og internasjonale frivillige organisasjoner og institusjoner. På det politiske området er Norge en aktiv partner i Troikaen (sammen med Storbritannia og USA), *Joint Monitoring and Evaluation Commission* og overvåkningsorganet for våpenhvile (CTSAMM). Norge leder an på arbeidet med kvinner, fred og sikkerhet.

Norfunds engasjement pr. 1.1.2018

	Ren energi ¹	Finansinstitusjoner ²	Mat og landbruk ³	SMB Fond ⁴
Sør-Sudan	69 311 578	-	-	100 %

¹ Investeringer i *ren energi* skal forbedre og øke elektrisitetsproduksjon fra rene energikilder og dermed bidra til å sikre grunnlaget for økonomisk utvikling. Prosjektene kjennetegnes ved stort kapitalbehov og høy risiko, blant annet knyttet til selve utbyggingen og til hydrologiske forhold i vannkraftverkene.

² Norfund investerer i eller gir lån til *banker, mikrofinans- og andre finansinstitusjoner*. Hovedmålet er å utvide tilbudet av finansielle tjenester til SMB'er og individer som ellers ikke har tilgang til slike tjenester.

³ Investeringer i *mat og landbruk* er i hovedsak rettet mot vekstbedrifter med store utviklingseffekter i Afrika. I disse investeringene er ofte Norfunds kompetanse og rolle som aktiv eier like viktig som selve finansieringen.

⁴ *SMB-fond* er et viktig instrument for å nå små og mellomstore bedrifter. Disse bedriftene har stor betydning for oppbyggingen av et velfungerende næringsliv og lokale arbeidsplasser. Mangel på kapital i SMB-sektoren gjør at Norfund har en addisjonell rolle ved investeringer gjennom slike fond.

Nasjonal forankring og giversamarbeid

På grunn av den politiske situasjonen har Norge ikke et stat-til-stat utviklingssamarbeid med Sør-Sudan. Det norske engasjementet er likevel tydelig forankret i nasjonale planer og strategier, som regel utarbeidet med bistand fra det multilaterale systemet og basert på felles analyser av behov. Både på utdanning og landbruk går den norske bistanden til flergiverprogrammer hvor FN-organisasjonene koordinerer bistanden på vegne av, og i konsultasjoner med, myndighetene. Det er opprettet en rekke konsultasjons- og koordineringsorganer for de ulike sektorene hvor Norge deltar.

Fremtidige satsingsområder

Med utgangspunkt i den eksisterende situasjonen i landet har Norge konsolidert porteføljen rundt sentrale humanitære behov på utdanning og landbruk. Det er vanskelig å planlegge langsiktig innsats i dagens politiske og sikkerhetsmessige situasjon. På mellomlang sikt vil utfordringen være å bygge mer langsiktighet og bærekraft inn i satsningen. Det gjøres bl.a. ved å inngå flerårige avtaler med FN-organisasjoner, som søker å ivareta både kortsiktige og mer langsiktige behov.

Bestilling av publikasjoner

Offentlige institusjoner:

Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon

Internett: www.publikasjoner.dep.no

E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no

Telefon: 22 24 00 00

Privat sektor:

Internett: www.fagbokforlaget.no/offpub

E-post: offpub@fagbokforlaget.no

Telefon: 55 38 66 00

Publikasjonene er også tilgjengelige på

www.regjeringen.no

Omslagsbilde: Marte Lid, Norad

Trykk: 07 Media AS – 06/2018

